

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2018/02. ■ III. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2018/02. ■ III. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Alapító: Legfőbb Ügyészség

Kiadó: Országos Kriminológiai Intézet

Főszerkesztő: Prof. Dr. Vókó György DSc OKRI igazgató, professor emeritus (PPKE)

Felelős szerkesztő: Dr. Kiss Anna PhD tudományos főmunkatárs, OKRI, egyetemi oktató (PPKE)

Olvasószerkesztő: Dr. Kőhegyes Anikó

A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. Belovics Ervin PhD legfőbb ügyész helyettes, tanszékvezető egyetemi tanár (PPKE), egyetemi magántanár (ELTE)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. Dr. Polt Péter PhD legfőbb ügyész, tanszékvezető egyetemi tanár (NKE), c. egyetemi tanár (PPKE)

Dr. Lajtár István PhD legfőbb ügyész helyettes, c. egyetemi tanár (KRE)

Dr. Fejes Péter PhD győri fellebbviteli főügyészségi ügyész, egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem (Savaria Egyetemi Központ)

Dr. Nánási László PhD c. fellebbviteli főügyészségi ügyész, Bács-Kiskun megyei főügyész, c. egyetemi docens (Szegedi Tudományegyetem)

Dr. Békés Ádám PhD ügyvéd, egyetemi docens (PPKE)

Prof. Dr. Domokos Andrea PhD egyetemi tanár (KRE)

Prof. Dr. Gellér Balázs József PhD ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE)

Prof. Dr. Görgényi Ilona PhD egyetemi tanár (Miskolci Egyetem)

Szerkesztőbizottsági titkár: Dr. Sárík Eszter tudományos munkatárs, OKRI

Tördelő, grafikus: Dr. Kőhegyes Anikó

Weboldal tervező: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály

TARTALOM

2018/02

TANULMÁNYOK

- 06** Deák Zoltán
Áttekintés az erőszak, a fenyegetés és a kényszer
büntetőjogi fogalmairól
- 16** Tilki Katalin
Az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai II.
- 32** Firkó Zsolt
A falopásokról és tűzifacsalásokról I.

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

- 52** Kiss Anna
Az új büntetőeljárési törvény hatályba lépése előtti
legfontosabb gyakorlati kérdések

HÍREK

- 62** Ritter Ildikó
Kábítószer-kereskedők, drogtermesztők és drogfutárok Magyarországon

NEMZETKÖZI FIGYELŐ

- 74** Farkas Ákos
Az EU büntetőjog korlátai

KÖNYVAJÁNLÓ

- 98** Könyvismertető
Bolyky Orsolya: Büntetőjog II. Különös Rész – Hatodik, hatályosított kiadás
- 104** Válogatás a szakirodalomból

DEÁK ZOLTÁN¹

ÁTTEKINTÉS AZ ERŐSZAK, A FENYEGETÉS ÉS A KÉNYSZER BÜNTETŐJOGI FOGALMAIRÓL

„Azt hiszem nem tévedek, midőn azt állítom, hogy codexünkben alig van fogalom, mely oly sok büntett tényálladéki ismérvét képezné, mely oly nagy practicus értékkel bírna mint az erőszak és a fenyegetés; s hozzá tehetjük bátran azt is, hogy kevés büntetőjogi fogalom van a praxisban oly laza talajra építve, mint az erőszak és fenyegetés mindennapi fogalma.”² E gondolatot vezette be az akkor kecskeméti királyi ügyész Vargha Ferenc az erőszak és fenyegetés büntetőjogi fogalmáról írt, 1892-ben közreadott mélyreható, rendkívül alapos elemzését.

Talán én sem tévedek nagyot, ha úgy vélem, Vargha sorai aktuálisak ma is. Annak ellenére ugyanis, hogy az erőszak és a fenyegetés az anyagi büntetőjog klasszikus kategóriái, – hiszen már az 1878. évi V. törvénycikk esetén számos bűncselekmény tényállási elemeként szabályozást nyertek, ráadásul a jogalkotó általános részi jelentőséggel is felruházta azokat – a tartalmukat, jelentőségüket monografikus igényvel vizsgáló mű 1892 óta nem jelent meg a magyar büntetőjogi irodalomban.

Amíg a recens kriminológiai szakirodalomban az erőszakos bűncselekmények (és ezen belül az erőszak és a fenyegetés fogalmainak) témaköre megfelelően kutatottnak tekinthető, az anyagi büntetőjog tudományában részkérdéseket tárgyaló tanulmányra is alig akad példa. Kivételként említhető Tóth Mihály 1981-ben megjelent két dolgozata, melyekben a szerző a személy elleni és a dolog elleni erőszak fogalmi meghatározására törekedett,³ Erdősy Emil 2001-ben publikált tanulmánya az akkor hatályos korábbi Btk. általános és különös részében szabályozott kényszerítés fogalmáról, funkciójáról, az általános és a különös

1 Dr. Deák Zoltán PhD, ügyész, Kecskeméti Járási és Nyomozó Ügyészség

2 VARGHA Ferenc: *Az erőszak és fenyegetés fogalma a büntetőjogban*. Magyar Igazságügy XXXVII. kötet. 1892. 1.

3 TÓTH Mihály: *Gondolatok az „erőszak” büntetőjogi fogalmáról*. Magyar Jog 1981/6; TÓTH Mihály: *A dolog elleni erőszak fogalmának értékelése a gyakorlatban*. Belügyi Szemle 1981/12.

részi kényszerítés összefüggéseiről és különbségeiről;⁴ valamint Szomora Zsolt 2008-as írása az erőszakos nemi bűncselekmények kényszerítési eleméről.⁵ Ezt meghaladóan azonban e témát a hazai büntetőjog tudománya – az egyetemi tankönyv- és kommentárirodalomnál mélyebben – nem dolgozta fel.

Megítélésem szerint az erőszak és a fenyegetés büntetőjogi fogalmait elemző, rendszerező vizsgálat szükségességét feltétlenül indokolttá teszi az erőszakot és fenyegetést implicit vagy explicit tényállási elemként tartalmazó bűncselekmények (például testi sértés, szexuális erőszak, rablás, zsarolás) jelentősége is. Amellett ugyanis, hogy előfordulásuk gyakorisága sem jelentéktelen,⁶ a társadalmi érdeklődés homlokterében állnak, és a közbiztonság megítélése szempontjából is meghatározóak, hiszen e bűncselekmények közvetlenül a legfőbb társadalmi érték, az ember ellen irányulnak a legbrutálisabb módon, súlyos és sok esetben megrögzött antiszociális beállítottságot fejeznek ki.⁷ A jogbiztonság, a törvényesség és az arányosság követelménye, ha lehet, e bűncselekmények esetén még hangsúlyosabban jelentkezik, márpedig ezek érvényesülését biztosítani az erőszak és a fenyegetés büntetőjog-dogmatikai alapjainak és jelentőségének megismerése, e fogalmak alapos elemző vizsgálata nélkül – véleményem szerint – aligha lehet.

Jelen írásban áttekintést szeretnék nyújtani az erőszak, a fenyegetés és az azokhoz szervesen kapcsolódó kényszer fogalmait és jelentőségét vizsgáló kutatásom téziseiről.⁸ A Btk. – elődeihez hasonlóan – az erőszak és a fenyegetés fogalmait két különböző funkcióban használja, általános részi kategóriaként büntethetőséget kizáró okként szabályozza azokat (Btk. 19. §), különös részi vonatkozásban pedig számos bűncselekmény törvényi tényállási elemeként, mint elkövetési magatartást vagy elkövetési módot. E törvényi szabályozási konstrukcióhoz igazodva vizsgáltam én is a kényszer és a fenyegetés általános részi fogalmait, illetve e kategóriáknak a különös részben betöltött szerepét és jelentőségét.

4 ERDŐSY Emil: *A kényszerítés kettős alakja a magyar büntetőjogban*. In: Tóth Mihály – Herke Csongor (szerk.): *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2001.

5 SZOMORA Zsolt: *Az erőszakos nemi bűncselekmények kényszerítése eleméről*. Büntetőjogi Kodifikáció 2008/2.

6 2014-ben például 1954 regisztrált rablást, 533 zsarolást, 391 szexuális erőszakot követtek el. Forrás: *Tájékoztató a 2014. évi bűnözésről*. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2015. 22. és 24.

7 GÖNCZÖL Katalin: *Az erőszak kriminológiai fogalma, az erőszakos bűntettek*. Magyar Jog 1970/2. 105.

8 A kutatás teljes anyagához lásd DEÁK Zoltán: *Az erőszak, a fenyegetés és a kényszer büntetőjogi fogalmai*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2018.

A kényszer és a fenyegetés mint büntethetőségi akadályok

1. A Btk. által büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okként szabályozott kényszer és fenyegetés az uralkodó büntetőjogi felfogás szerint a beszámítási képességet (beszámítást) kizáró ok, mely a beszámítási képesség két összetevője, a felismerési és az akarati képesség közül az akarati („az akaratának megfelelő magatartásra” irányuló) képességet befolyásolja.

Ettől eltérően a szegedi büntetőjogi iskola képviselői (Schultheisz Emil, Tokaji Géza, Nagy Ferenc) szerint a fenyegetés és az akaratot hajlító kényszer nem a beszámítási képességhez, hanem az elvárhatósághoz kapcsolódik, míg az abszolút jellegű kényszer (vis absoluta) a cselekményt kizáró körülmény.⁹ Lényegében ezzel egyező Földvári József álláspontja is.¹⁰

Kutatásom során a szegedi iskola, illetve Földvári felfogását igyekeztem alapos vizsgálatnak alávetni elsősorban az akarat pszichológiai, lélektani szempontú megközelítésének segítségével.

Az akarat – pszichológiai fogalmának lényege szerint – nem más, mint a cselekvés tudatos szabályozása. Ebből következően az akaratának megfelelő magatartást tanúsít, aki tudatosan, belső elhatározása alapján cselekszik. Az ügyvéd, aki fenyegetés hatására elkészít egy valótlan tartalmú okiratot, a fenyegetéssel motivált, de saját belső elhatározása alapján, tudatosan szerkeszti meg az okiratot, cselekvését, testmozgását saját akarata irányítja.

A megfenyegetett előtt minden esetben legalább két döntési alternatíva áll: vagy megteszi, amit követelnek tőle, vagy nem. Ellenáll vagy engedelmeskedik. A fenyegetés sosem számolja fel – objektíve – teljesen a megfenyegetett cselekvési lehetőségeit, nem zárja ki az akaratelhatározás szabadságát, csupán korlátozza azokat. Onnantól kezdve pedig, hogy a megfenyegetett a lehetőségeket (akár másodpercek alatt) mérlegelve meghozta a cselekvését meghatározó döntést, magatartása a külvilágban immár a saját akarata által vezérelt, tudatlag kontrollált tevékenységként vagy mulasztásként jelenik meg. Éppen ezért olyan fenyegetés, melyet a Btk. a büntethetőség kizárásához megkíván – vagyis amely képtelenné tesz az akaratnak megfelelő magatartás tanúsítására – [Btk. 19. § (1) bek.], valójában nem létezik.

9 SCHULTHEISZ Emil: *A bűncselekmény tana*. Debreceni Tudományegyetemi Nyomda, Debrecen, 1948. 69–71.; TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984. 289.; Nagy Ferenc: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2014. 267.

10 FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. 145–147.

2. A fenyegetés büntethetőséget kizáró (korlátozó) fogalom párjának, a kényszernek a tartalmi elemzése rámutatott arra, hogy – szemben a recens jogirodalomban általában elfogadott és a Btk. miniszteri indokolása által is megerősített, a kényszert lényegében az erőszakkal azonosító értelmezéssel – a kényszer nem szorítható kizárólag az erőszak fogalmi keretei közé, ugyanakkor a pszichikai úton érvényesülő (pl. társadalmi, szociális, erkölcsi) kényszereket sem foglalhatja magában. A Btk. 19. §-ában írt kényszer véleményem szerint a fizikai úton érvényesülő kényszerek különböző formáinak gyűjtőfogalma.

A fizikai úton érvényesülő kényszereknek – Knut Amelung felfogását alapul véve¹¹ – két formája különböztethető meg, az abszolút és a relatív fizikai kényszer. Az abszolút fizikai kényszer megfosztja az egyént az akarat megvalósításához szükséges cselekvési lehetőségeitől (pl. lekötözés), vagy eleve kizárja, hogy cselekvési akarat alakulhasson ki (pl. leütés). Ezzel szemben a relatív fizikai kényszer nem redukálja a kényszerített cselekvési lehetőségeit egyetlen alternatívára, hanem választást enged: a kényszerített másként is cselekedhetne, mint azt a kényszerítő kívánja tőle. A fenyegetéshez hasonlóan a relatív jellegű fizikai kényszer hatásának leírására sem felel meg a jelenleg a törvényszövegben megjelenített „az akaratnak megfelelő magatartás tanúsítására való képtelenség vagy korlátozott képesség”.

A relatív fizikai kényszer és a fenyegetés büntetőjogi természete pontosabban határozható meg azzal, ha a beszámítási képesség helyett az elvárhatóság fogalmi körében helyezük el azokat. Hiszen az, aki fenyegetés vagy relatív jellegű fizikai kényszer (pl. ütlegetés) hatására cselekszik, képes felismerni és értékelni cselekménye lehetséges következményeit és arra is képes, hogy e felismeréssel adekvát akaratot alakítson ki, emberileg mégsem várható el tőle, hogy cselekménye társadalomra veszélyes következményei felismerésének megfelelően cselekedjen és elszenvedje a további fizikai kényszert vagy a fenyegetésben kilátásba helyezett súlyos hátrányt.

Az abszolút jellegű fizikai kényszer esetén álláspontom szerint az elkövető büntetőjogi felelőssége nem a bűnösség talaján, hanem egy korábbi, a legelső szinten elhelyezkedő bűncselekmény-fogalmi elem, a cselekmény hiánya miatt kizárt. A redukált cselekményfogalom szubjektív oldala az akarat tartalmától megfosztott akarat forma, az úgynevezett akaratlagosság. Az akaratlagosság tehát értékelésmentes pszichés kapcsolat, mely alapján a büntetőjog

¹¹ AMELUNG, Knut: *Über die Freiheit und Freiwilligkeit auf der Opferseite der Strafnorm*. Goldammer's Archiv für Strafrecht 1999. 195–197.

csak akkor tekinti az egyébként hatékony emberi magatartást cselekménynek, ha a magatartás tanúsítója az adott tevékenységet (testmozgást) vagy mulasztást (testmozgástól való tartózkodást) tudatosan, akarata által irányítottan idézi elő. Az abszolút jellegű fizikai kényszer kiiktatja a kényszerített által tanúsított magatartás (tevékenység vagy mulasztás) okai közül a kényszerített akarata. A kényszerített oldaláról szemlélve az így megvalósított magatartás pusztán történés, esemény, közte és magatartása között hiányzik az akarati kapcsolat, az abszolút kényszer testileg determinálja.

3. Megítélésem szerint a kényszer és a fenyegetés mint büntethetőségi akadályok törvényi szabályozása – még ha gyakorlati jelentőségük nem is túl jelentős – feltétlenül felülvizsgálatra szorul. A relatív jellegű fizikai kényszer és a fenyegetés szabályozásából véleményem szerint ki kell rekeszteni az akaratnak megfelelő magatartásra való képtelenség kritériumát, s a büntetőjogi felelősség kizárását az elvárhatóság hiányára kellene alapítani. Emellett szükségesnek tartom az arányosság mércéjének beépítését a relatív jellegű kényszer és a fenyegetés fogalmába, ami e tekintetben követhetné a végszükség szabályozását. Ezt a két jogintézmény dogmatikai hasonlósága feltétlenül indokoltá teszi.

Az erőszak és a fenyegetés mint objektív tényállási elemek

1. Az uralkodó büntetőjogi felfogás hagyományosan, sőt dogmaszerűen az erőszaknak és a fenyegetésnek mint objektív tényállási elemeknek – a sértett akaratára gyakorolt hatásuk szempontjából – két típusát különbözteti meg: az akaratot törő és az akaratot hajlító erőszakot és fenyegetést. Előbbi a *vis absoluta*, utóbbi a *vis compulsiva*. Az uralkodó felfogás szerint a *vis absoluta* ellenállhatatlan kényszert közvetít, mely nem enged választást az ellenállás és a behódolás között, míg a *vis compulsiva* az akaratot csupán hajlítja, befolyásolja, az ellenállás és az engedelmisség közötti választási lehetőséget nem számolja fel.

Megítélésem szerint a fenyegetés egyes típusai közötti ezen megkülönböztetés merőben hipotetikus, ontológiai alapja nincs. Az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést nem az különbözteti meg az egyszerű fenyegetéstől, hogy előbbi ellenállhatatlan kényszerként nehezedik a megfenyegetett akaratára, míg utóbbi csupán befolyásolja azt. A becsület vagy az egzisztencia elleni fenyegetés is bizonyulhat pszichikailag ellenállhatatlannak, amennyiben az a megfenyegetettet az akaratelhatározásának megváltoztatására és a fenyegető által kívánt magatartás tanúsítására bírja rá. A pszichikai ellenállhatatlanság azonban nem

jelent tényleges ellenállhatatlanságot, amikor is a sértett akaratelhatározásának semmi jelentősége, mert a sértett vagy nem tud döntést hozni (pl. öntudatlan), vagy nincs lehetőség az akaratelhatározásának megfelelő magatartást tanúsítani (pl. lekötözték). A fenyegetés a döntés, a választás lehetőségétől sosem foszt meg, csupán az alternatívákat szorítja szűk körre (lásd a fent írtakat). A kvalifikált fenyegetést éppen ezért nem a sértettre gyakorolt hatása, hanem a törvényben meghatározott objektív ismérvek – az, hogy élet vagy testi épség ellen irányul és közvetlen – választják el az egyszerű fenyegetéstől. A fenyegetés relációjában tehát a *vis absoluta* és *vis compulsiva* megkülönböztetésének megítélésem szerint nemcsak a helyes elméleti alapja hiányzik, hanem szükségtelen is.

Az erőszak esetén annak egyes megnyilvánulási formái között ontológiai értelemben is létezik az a különbség, melynek elméleti leképeződése a jogirodalomban és a bírói gyakorlatban a *vis absoluta* és *vis compulsiva* jellegű erőszak megkülönböztetése.

A *vis absoluta* és *vis compulsiva* hagyományos, Angyal Páltól eredő felfogása a sértettre gyakorolt hatás alapulvételével lényegében megfelelő fogalmi keretben határozza meg az erőszak két típusának lényeges ismertetőjegyét, hiszen az erőszak vagy megfosztja a sértettet a választási lehetőségtől a tanúsítandó magatartást illetően (pl. sértett leütése), vagy „csupán” befolyást gyakorol az akaratelhatározására (pl. ütlegetéssel kényszerítés).

A bírói gyakorlat – az elméleti álláspontok által is megerősítetten – akkor esik hibába, amikor a *vis absoluta* fogalmába vonja a ténylegesen *vis compulsiva* jellegű erőszakot is, hiszen ezzel negligálja az egész fogalmi felépítmény értelmét. Ebben a felfogásban a *vis absoluta* lényegében az erőszak súlyosabbnak tekintett megnyilvánulási formáinak heterogén halmazává válik, szemben a *vis compulsiva*-val, mely az erőszak enyhébb alakzatait öleli fel. Annak a meghatározása azonban, hogy hol húzódik az a határ, mi az a fokmérő, ami alapján egy adott esetben alkalmazott erőszak már olyan súlyos mértékűnek tekinthető, hogy az *vis absolutának* minősül, megítélésem szerint bizonytalan és viszonylagos. E bizonytalanságot pedig csak tovább fokozza a *vis absoluta* bírói gyakorlatban általánosan érvényesülő relatív értelmezése, ami alapján egy objektíve kisebb mértékű erőszak is bevonható a *vis absoluta* fogalmába.

A hazai bírói gyakorlat által alkalmazott koncepcióban a választást kizáró és a választást engedő erőszak elhatárolása elszakad az erőszak alapvetően objektíve megítélhető, ontológiai értelemben kifejtett hatásától és lényegében a bírósági szubjektumához igazodik, aki az elég súlyosnak ítélt erőszakra minden további nélkül megállapíthatja, hogy az lenyűgöző erejű volt, mely a sértettnek nem hagyott választási lehetőséget.

Ezzel szemben az általam képviselt koncepció szerint a vis absolutával és a vis compulsivával az erőszak mértékét és súlyosságát nem, kizárólag azt a hatást lehet egzaktan leírni, ahogyan az erőszak mint kényszererő érvényesül. A vis absoluta közvetlen testi determinációt eredményez, azaz a cselekvési lehetőséget kizáró abszolút fizikai kényszerként érvényesül akkor is, ha kizárja a sértett akaratképződését (pl. a sértett leütése, vagy a támadás gyorsasága és intenzitása miatt), és abban az esetben is, ha megakadályozza, hogy a sértett az akaratelhatározásának megfelelő magatartást tanúsítson (pl. vegyi sokkoló eszköz alkalmazása).

A vis compulsiva jellegű erőszak ellenben, bár testileg érezhető befolyást gyakorol a sértettre, s ennyiben a fizikai kényszer kategóriájába is besorolható, a fenyegetéshez hasonlóan ténylegesen akaratli kényszerként érvényesül, hiszen a testi befolyásgyakorlással nem fosztja meg a sértettet a cselekvési lehetőségektől, a sértett magatartását saját akaratelhatározása és nem a kényszerítő abszolút módon ható fizikai ráhatása irányítja. Ebben a felfogásban a vis absoluta és a vis compulsiva között nincs súlybeli különbség, a különbség az, hogy milyen formában fejtik ki hatásukat a sértettre, megkülönböztetésük pedig kizárólag az erőszak vonatkozásában bír elméleti és gyakorlati jelentőséggel, a fenyegetés ugyanis minden megnyilvánulási formájában akaratli kényszerként érvényesül. Az erőszak kényszerhatásának is azonban elsősorban általános részi, bűncselekményteni relevanciája van (lásd a fent írtakat).

A Btk. Különös Részének rendszerében az erőszak érvényesülési formájának, kényszerhatásának valójában nincs meghatározó szerepe. Az általam helyesnek vélt álláspont szerint az erőszak mint törvényi tényállási elem azonos tartalommal bír mindazon (kényszerítő vagy romboló) bűncselekmények esetén, melyek tényállása egységesen, minden további körülírás vagy megszorítás nélkül szabályozza azt. Az uralkodó felfogástól eltérően megítélésem szerint a vis absolutának és a vis compulsivának az erőszak tényállás-szerűsége szempontjából csupán annyiban lehet jelentőséget tulajdonítani, amennyiben a vis absoluta kizárt azon kényszerítő bűncselekmények esetén, melyek akaratlagos, aktív sértetti reakciót feltételeznek. Ezen túl azonban az erőszak érvényesülési formája alapján az erőszak fogalmára, tényállás-szerűségére további következtetést nem lehet levonni, csak a Btk. egyértelmű nyelvtani értelmezése ellenében, módszertanilag nem igazolható, vagy legalábbis a jogirodalomban vagy a bírói gyakorlatban ez idáig meggyőzően meg nem indokolt módon.

Véleményem szerint a vis absoluta és vis compulsiva fogalmi köré épülő jelenlegi, dogmatikailag nem igazolt gyakorlat fenntartása csak úgy lenne elképzelhető, ha a jogalkotó

megteremtené annak de lege lata hiányzó törvényi alapját. Az elméletileg helyes megoldás ebben az esetben az lenne, ha a jogalkotó a rablás, emberrablás stb. törvényi tényállásain belüli korrekciós eszközzel (például a „személy elleni ellenállhatatlan” jelzővel), esetleg e bűncselekményekhez fűzött értelmező rendelkezéssel szűkítené le az erőszak fogalmát az uralkodó jogértelmezés által a vis absoluta alatt értett nagyobb mértékű, súlyosabb megnyilvánulási formájú erőszakra. Mindenesetre – a vis absoluta és vis compulsiva általam helyesnek vélt felfogása alapján – szerencsésebbnek tartanám a jelenlegi gyakorlat megváltoztatását.

2. A fenyegetés fogalmát a Btk. (korábbi Btk.; 1961. évi Btk.) megítélésem szerint kellően pontosan és közérthetően határozza meg. A fogalom azzal, hogy alapvetően szubjektív (a megfenyegetetben komoly félelem keltésére alkalmasság) és lényegileg objektív (súlyos hátrány) jellegű elemeket vegyítve épül fel, lehetőséget ad a sértett személyiségének figyelembevételére, ugyanakkor be is határolja a fenyegetést, és a sértett esetleges túlérzékenységet kizárja a büntetőjogi reakciót igénylő körből.

A fenyegetés egyes fogalmi elemeit a judikatúra és a jogirodalom viszonylag egységesen, alapvetően a megfelelő tartományban értelmezi. Komolyabb problémát jelent azonban a fenyegetés új funkciójában, önálló bűncselekményi minőségében való megítélése. A terrorcselekménnyel fenyegetés kapcsán megítélésem szerint egy dogmatikailag helytelen bírói gyakorlat kristályosodott ki, mely elkövetési magatartásként e bűncselekmény esetén csak az olyan komoly és konkrét fenyegetést tekinti tényállásszerűnek, melyben megnyilvánul a terrorcselekmény büntetnének speciális elkövetése (EBD2012. B.14.). E felfogás azonban jogértelmezési módszerekkel nem igazolható, ellentétes a fenyegetés általános fogalmával, illetve az e fogalom kapcsán a magyar büntetőjogban több mint egy évszázad alatt felhalmozódott dogmatikai tapasztalattal. E bírói gyakorlat megváltoztatása vélhetően csak jogalkotás útján eszközölhető.

3. Az erőszak fogalmát egyetlen írott büntető törvényünk sem definiálta. Ez – még annak elismerése mellett is, hogy a fogalom megfelelően körülhatárolt, precíz, de az erőszak életbeli megjelenési formáit teljességgel lefedő meghatározása igen nehéz feladat – megítélésem szerint hiányosság. A magam részéről kísérletet tettem az erőszak legjellegzetesebb ismertetőjegyeit magában foglaló, a joggyakorlatban használható fogalom kidolgozására. A definíció felállítását két alapvető szempont determinálta: az egyik, hogy a fogalom általánosan alkalmazható legyen az erőszakot tényállási elemként tartalmazó valamennyi bűncselekmény esetén, ami a jogbiztonság követelményéből nézetem szerint egyértelműen

következik. A másik kiindulópont pedig az volt, hogy az erőszak tartalmát a szó általános, hétköznapi nyelvhasználatban ismert és elfogadott jelentése alapján kell meghatározni. Ennek indokául Deák Ferenc intelmére hivatkozom, melyet a ,43-as Javaslat kidolgozására felállított bizottság első ülésén intézett a bizottság tagjaihoz:

„(...) a büntető-törvénykönyvet nem annyira a bírák, ügyvédek és szaktudósok számára kell készítenünk, mint inkább a nagy közönség számára, úgy hogy minden vádlott, férfi és nő, még a béres, juhász és napszámos is megértse, tehát kerülnünk kell minden technikus terminust, az irány minden mesterkedését, minden félremagyarázható kifejezést, szóval, hogy a törvény csak szabatossága által különbözzék a mindennapi beszédtől (...)”¹²

Az erőszak fogalma megítélésem szerint a következőképpen határozható meg: fizikai erő vagy valamely romboló (pusztító) hatású eszköz alkalmazásával járó, a szokásostól eltérő, támadó jellegű, személy vagy dolog ellen irányuló magatartás, mely a személyre vagy dologra fizikai behatást gyakorol, vagy mint behatás irányul.

12 PULSZKY Ferenc: *Visszaemlékezések a büntető-törvénykönyv kidolgozására kiküldött bizottság munkálataira. 1842–43.* Jogtudományi Közlöny 1890/50. 393.

TILKI KATALIN¹

AZ ÁLLATKÍNZÁS MIATT INDULT BÜNTETŐELJÁRÁSOK TAPASZTALATAI II.

A bíróság álláspontja szerint a különös szenvedés okozását kimerítette az állat (kutya, sertés, vaddisznó, ló, sün) ütlegetése (11 eset); az állat (kutya, sertés) fejbe verése különböző eszközökkel, pl. kővel, csákánnyal, baltával, fejszével, kalapáccsal (7 eset); lánc benövése kutya nyakába (3 eset); kutyák gondozásának elmulasztása (3 eset); kutya földhöz csapása, ház falához vágása (2 eset); kutya, egerészölyv megmérgezése (2 eset); macska testrészének levágása, anyajuh torkának elvágása (2 eset); nagy számú állat (bárány, naposcsibe) nem megfelelő szállítása, tartása (2 eset); egyéb, így például hurkok kihelyezése vadászat céljából, kutya több hónapig történő hátrahagyása, sün fogva tartása élelem és víz nélkül, kutya autóhoz kötése és ily módon való közlekedés, kutyával való vadászat, macska kályhába dobása, kutya fojtogatása, nyúl kővel való megdobása (8 eset).

A következő jogeset nagyon jól szemlélteti, hogy a jelenlegi jogszabályi keretek között is születhet kreatív ítélet:

■ A vádlott angol bullterrier kutyáját heteken, hónapokon keresztül rendszeresen ököllel és papuccsal nagy erővel bántalmazta folyamatosan, testszerte. Az állatot három alkalommal kellett megműteni a terhelt magatartása következtében.

Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletében a felfüggesztett szabadságvesztés mellett elrendelte az elkövető pártfogó felügyeletét. Ennek hatálya alatt kötelező magatartási szabályként előírta, hogy az elítélt köteles kisegítő munkát végezni a pártfogó által kijelölt, állatmentéssel és gondozással foglalkozó nonprofit társadalmi szervezetnél, a szervezettel kötött megállapodás szerint, legalább heti egy alkalommal, legalább egyévi időtartamban. Emellett rendelkezett az illetékes kerületi rendőrkapitányságon hatósági intézkedés alá vett és ideiglenesen a Magyar Bullterrier Baráti Társaság Fajmentő Egyesület telephelyén elhelyezett és gondozásba vett angol bullterrier fatájú eb elkobzásáról. Megállapította, hogy a kutya gondozását, őrzését, felügyeletét a továbbiakban is a fenti egyesület végzi

¹ Dr. Tilki Katalin tudományos munkatárs, OKRI

(Budapesti XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség B. XIV. 681/2013/I-II. Pesti Központi Kerületi Bíróság 13. B. XIV.13.207/2013/3.)

Egy másik ügyben a terhelt kutyáit olyan körülmények között tartotta, hogy az különös szenvedést okozott az állatoknak:

- A vádlott 2011-től 2012. augusztus 4-éig hat kutyát tartott ingatlanán. Az állatokat huzamosabb ideig bezárva tartotta, a rekkenő hőségben nem biztosított nekik élelmet és vizet, saját ürüléküktől szennyezett szűk fakkokban, állattartásra alkalmatlan helyen éltek. Az állatokat állatvédő szervezet segítségével és rendőri közreműködéssel elszállították a helyszínről, a szállítás során azonban az egyik eb elpusztult. A menhelyre végül öt kutyát vittek be, ahol még kettő elhullott.

Az elsőfokú bíróság felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte az elkövetőt. A lefoglalt és életben maradt három kutya elkobzásra került. Az elsőfokú határozat kitért arra, hogy a vádlottal szemben korábban igen magas összegű (2 700 000 Ft) állatvédelmi bírság került kiszabásra az illetékes önkormányzat részéről, ugyanis többnapos ürülék, bűz, az étel és ital hiánya jellemezte az állattartást.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyva megerősítette, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján kétségtelen bizonyossággal megállapítható volt: a tartási körülmények alkalmasak voltak arra, hogy utóbb a kimentett kutyák maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozzák. Ennek huzamos ideig történő fennállása nyújtott alapot annak megállapítására, hogy az az állatoknak különös szenvedést okozott. (Budapesti XI. és XXII. Kerületi Ügyészség B. XI. 6693/2012/2., Budai Központi Kerületi Bíróság 26. B. XI. 394/2013/10., Fővárosi Törvényszék 27. Bf. XI. 6607/2014/9.)

Összesen 2 ügyben fordult elő eltérés az ügyészi és a bírói megítélés között ebben az ügykategóriában:

- A vádlott nem tudott aludni egy macska nyávogásától. Mérges lett és úgy döntött, hogy megkeresi a zaj forrását, ezért lement a ház udvarára. Észrevette, hogy az állat beszorult a pincelejáró fémajtaja alá. A vádlott visszament a lakásába, magához vett egy kampós botot, majd visszatért az udvarra és ütlegelni kezdte a védekezésre képtelen állatot. A macska kétségbeesetten nyávogott. A szomszédok kinéztek és rákiabáltak az elkövetőre, hogy hagyja abba az állat bántalmazását. A vádlott azonban tovább ütötte a macskát és addig verte,

amíg el nem hallgatott. Ezt követően a tetemet a kukába dobta, a nagyméretű vértócsát feltakarította és visszament a lakásába.

Az ügyészség állatkínzás vétsége [1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bek. a) pont] miatt emelt vádat az ügyben. Az elsőfokú bíróság viszont állatkínzás büntettének minősítette a cselekményt, és döntését azzal indokolta, hogy a kiszolgáltatót, menekülésre képtelen állat nagy erejű, kitartó ütlegetése különös szenvedéssel járt, a macska a vádlott kegyetlen bánásmódja következtében kínhalállal pusztult el. Mindezt a terheltet felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte. (Budapesti IX. Kerületi Ügyészség B. 3813/2012/6., Pesti Központi Kerületi Bíróság 13. B. IX. 21.761/2013/3.)

- A vádlottak és ismerőseik egy ingatlan előtt egy lelakatolt ketrecben két nyulat találtak. Az I. r. vádlott lefeszítette a lakatot a ketrecről, majd az egyik nyulat a nála lévő késsel több alkalommal megszurta, a másik nyúlra pedig egy, a helyszínen talált nagy méretű követ dobott két alkalommal. Mindkét állat elpusztult. Az elkövető a tetemet hátrahagyva a társasággal együtt távozott a helyszínről. Az ügyészség társtettesként elkövetett lopás vétsége mellett állatkínzás vétsége [1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bek. a) pont] miatt emelt vádat az ügyben az I. r. vádlott ellen.

Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletében állatkínzás büntettének minősítette a cselekményt, tekintettel arra, hogy a késsel bántalmazott nyúl azonnal elpusztult, viszont a másik nyúl az első kövel való megdobása okán szerzett sérülései miatt különös szenvedést átélve csak a második dobás után pusztult el. Ezért és lopás vétsége miatt a bíróság az I. r. vádlottal szemben felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki, a II. r. vádlottat pedig társtettesként elkövetett lopás vétségében találta bűnösnek és próbára bocsátotta. (Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Ügyészség B. 2978/2013., Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság 7. B. XX. 1373/2015/34.)

Két ügyben jogerős felmentő ítélet született a különös szenvedést okozva elkövetett állatkínzás büntette alól:

- A vádlottak (I., II., III. r.) tyúkot, kakast, kacsát (összesen 18-at) tulajdonítottak el, amiket zsákokba raktak, ily módon összezsúfolva azokat. A nagy meleg és a folyamatosan fogyó levegő hatására 13 baromfi elpusztult.

Az elsőfokú bíróság megállapítása szerint a terhelték nem követtek el állatkínzást, így bűncselekmény hiányában felmentette őket [Be. 6. § (3) bek. a) pont I. fordulat] az ellenük

állatkínzás büntette [1978. évi 266/B. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés szerint minősülő] miatt emelt vád alól.

A másodfokú bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. A bírói testület határozatában kifejtette, hogy azért nincs helye a bűncselekmény megállapításának, mert a terheltek tevékenysége egyszeri, eseti jellegű volt, cselekedetük nem merítette ki a törvényi tényállásban szereplő „bánásmód” hosszabb ideig tartó folyamatosságát (BH2011. 331.).

Kitért arra is, hogy az ügyész a vádiratban a vádlottakat arra tekintettel vádolta 13 rendbeli állatkínzás büntetével, hogy cselekményük következtében 13 jószág pusztult el. Rámutattak a 13 rendbeli minősítés helytelenségére és utaltak a BH2013. 148 számú eseti döntésére, amely szerint természetes egység, ha több gerinces állat indokolatlan bántalmazása, illetőleg az ilyen állatokkal szemben maradandó egészségkárosodásuk vagy pusztulásuk előidézésére alkalmas bánásmód alkalmazása ugyanazon magatartással megy végbe. A fentiekből pedig azt a következtetést vonták le, hogy bíróság a vádlottakat nem 13 rendbeli, hanem 1 rendbeli állatkínzás büntettének vádja alól mentette fel. (Nyíregyházi Járási Ügyészség B. 6351/2012/17., Nyíregyházi Járásbíróság 38. B. 2242/2012/71., Nyíregyházi Törvényszék 2. Bf. 705/2014/4.)

- A vádirati tényállás szerint a vádlott két kutyát tartott az ingatlanán. Még nem készült el az új kennel, ezért az ebeket a garázsba zárta. A garázs ajtaját az állatok szétkaparták, ezért egy-egy nyírfához kötötte ki őket. Másnap a hintaállvány egy-egy oszlopához kötötte ki az ebeket, mert a nyírfához tűzött a nap. Az ezt követő napon észlelte, hogy az egyik állat elpusztult. A helyszínre hívott állatorvos szerint a kutya halálát az erős napsütés okozta.

Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletében bűncselekmény hiányában felmentette a vádlottat a különös szenvedést okozva elkövetett állatkínzás büntettének vádja alól [Be. 6. § (3) bek. a) pont I. fordulat]. A bírói testület indokolásában kifejtette, hogy a helyszínre érkező állatorvos véleménye, amely külső, morfológiai jegyek alapján állapította meg a halál okát, nem volt elegendő bizonyíték, e vonatkozásban igazságügyi állatorvos szakértőt kellett volna bevonni, ami utólag nem pótolható. A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. A terhelte nem látta magatartása lehetséges következményeit, rosszul mérte fel az árnyékolás helyét. Végül a bíróság azt a következtetést vonta le, hogy a vádlott bűnössége nem éri el az ügyészi álláspont szerinti eshetőlegesen szándékot. (Szekszárdi Járási Ügyészség B. 2145/2013/4-I., Szekszárdi Járásbíróság 32. B. 34/2014/17.)

Több állat maradandó egészségkárosodásával vagy pusztulásával valósult meg az állatkínzás azokban az ügyekben, amelyekben kutyákat, lovakat nem megfelelő módon tápláltak,

itattak – minek következtében azok éheztek és szomjaztak –, bezárva tartottak, nem részesítettek állatorvosi ellátásban (6 eset); kutyákat földhöz csaptak, ház falához vágta (2 eset); kölyökkutyákat vízbe fojtottak (1 eset); hurkokat helyeztek el vadak elejtése céljából (1 eset). Nyolc esetben az állatok el is pusztultak.

Nemcsak büntetőeljárás, hanem más hatósági eljárás is indult a következő ügyben szereplő terhelt ellen:

- A vádlott már évek óta tartott sertéseket és fogadott be kutyákat úgy, hogy az ehhez szükséges feltételeket többszöri felhívás ellenére sem volt hajlandó biztosítani. Emiatt ellene az állategészségügyi hatóság többször intézkedett (kötelezte mint állattartót a határozatában pontosan megjelölt tevékenységek megtételére), megállapította, hogy a sertések nincsenek bejelentve, a kanok nincsenek ivartalanítva, a tenyészállatok a szükséges betegségek elleni védőoltást nem kapják meg, a sertések az udvaron nincsenek megfelelő módon elkülönítve a kutyáktól, és egyébként a kutyák sincsenek ivartalanítva, a megfelelő védőoltással, transzponderrel sincsenek ellátva.

A vádlott 2012 őszétől 2013. július végéig úgy tartott kutyákat két lakóház udvar- és kertrészében, hogy azokat sem étellel, sem vízzel nem látta el megfelelően, az állatok lesoványodtak, éhségükben a szintén ott tartott malacokra támadtak, minek következtében több állatot elpusztítottak.

Az elsőfokú bíróság ítéletében rámutatott arra, hogy a terheltet személyiségzavara közepes fokban korlátozta abban, hogy cselekménye következményeit felismerje, illetve, hogy a felismerésnek megfelelően cselekedjék. A bíróság több állat pusztulását okozva elkövetett állatkínzás büntettének minősítette az elkövetett cselekményt.

A másodfokú bíróság jogerős határozatában a vádlott felfüggesztett szabadságvesztés büntetését próbára bocsátásra enyhítette. (Nagykőrösi Járási Ügyészség B. 819/2012/22., Nagykőrösi Járásbíróság 1. B. 175/2013/20., Budapest Környéki Törvényszék 3. Bf. 83/2015/13.)

Elkobzás

Nyolc ügyben került sor az állatok (kutyák és lovak) elkobzására. Az állatok állatmentő alapítványhoz, illetve fajmentő egyesülethez kerültek. A bíróság jogerős ítéletében azért kobozta el az állatokat, mert a terhelt a kutyáját bántalmazta, kidobta a ház tetőtéri ablakán,

lovakit, illetve kutyáit nem megfelelően tartotta. A lovak esetében ez oly módon jelent meg, hogy nem volt biztosítva számukra megfelelő mennyiségű és minőségű takarmány, ivóvíz; bőrük parazitákkal fertőzött; patájuk gondozatlan volt. Kutyákat pedig saját ürüléküktől és vizeletüktől szennyezett helyen tartottak, huzamos időre bezártak, illetve nem voltak beoltva, továbbá parazita elleni kezelésben sem részesültek.

A bíróság által értékelt legfontosabb bizonyítékok

A büntetőeljárás során a bíróság által értékelt legfontosabb bizonyítékok, körülmények: a tanúk, akik látták a történeteket (140 terhelt esetén), a helyszínen észleltekről, az összegyűjtött adatokból és a megtett intézkedésről készített rendőri jelentés (113 terhelt esetén), a fényképekből álló melléklet (95 terhelt esetén), a feljelentésről, a helyszíni szemlérről és a lefoglalásról készült jegyzőkönyv (81, 77, 48 terhelt esetén), a terhelt beismerő vallomása (65 terhelt esetén), a bűnjeljegyzék (44 terhelt esetén). Mindezekon kívül az elkövetési magatartás és az állat állapota közötti okozati összefüggés megállapítása céljából beszerzett igazságügyi állatorvos szakértői vélemény (39 terhelt esetén) és a sérült állatot ellátó állatorvos (35 terhelt esetén) jegyzőkönyve.

A büntetés kiszabása során értékelt enyhítő és súlyosító körülmények

A Fővárosi Törvényszék az állatkínzás ítélezési gyakorlata kapcsán hangsúlyozza,² hogy a bíró mindig az adott ügyet, egyedileg vizsgálja. A büntetés kiszabásakor alaposan mérleget a bűnösségi körülményeket: az elkövetett cselekményt és az enyhítő, súlyosító körülményeket. E körben meghatározó az elkövető személyisége, a cselekmény előtt vagy alatt, illetve azt követően tanúsított magatartása.

A büntetés kiszabása során a bíróság enyhítő körülményként értékelte általában a terhelt beismerő vallomását (44 személy), büntetlen előéletét (43 személy), azt hogy kiskorú gyermek/ek tartására köteles/ek (26 személy), az időmúlást (24 személy), a kár részben vagy teljes egészében való megtérülését (10 személy), az elkövetési érték minősítési értékhatárhoz való közelítését (8 személy), valamint a megbánó magatartást (6 személy). Volt olyan ügy, amelyben enyhítő körülményként szerepelt, hogy a vádlott ellen nem indult korábban közigazgatási eljárás az állattartással kapcsolatban.

² Sajtótájékoztató a Fővárosi Törvényszéken 2016. április 29-én. Állatkínzás: ítélezési gyakorlat a Fővárosi Törvényszéken. A Fővárosi Törvényszék Sajtóosztálya – háttéranyag, 3.

A büntetés kiszabása során a bíróság súlyosító körülményként vette figyelembe leggyakrabban a hasonló típusú cselekmények országos, illetve helyi szinten történő elszaporodottságát (29 személy), a terheltek büntetett előéletét (22 személy), a társtetteségben való elkövetést (20 személy), a halmazatot, illetve a többszörös halmazatot (15 személy), azt, hogy a vádlottak büntetőeljárás, illetve felfüggesztett szabadságvesztés hatálya alatt követték el a bűncselekményt (11, illetve 10 személy), továbbá, hogy a cselekmény nemcsak alkalmas volt arra, hogy az állat pusztulását okozza, hanem az állat elhullása mint eredmény ténylegesen be is következett (9 személy).

Súlyosító körülményként szerepeltek még ezekben az ügyekben az alábbi tényezők:

- az állat kitartó, durva bántalmazása,
- a brutális elkövetési mód,
- az állat kiszolgáltatott helyzete, különös tekintettel fajtájára, életkorára és testsúlyára,
- az állatok hosszabb időn keresztül rendkívül rossz körülmények között tartása,
- a büntetőeljárás megindulását követően a vádlott nem tett semmit az állatok körülményeinek javítása érdekében,
- több ló nem megfelelő tartása és gondozása (az állatok nem kaptak elegendő takarmányt, orvosi ellátásban sem részesültek),
- több kutya kitétele,
- több állat elpusztulása,
- kíméletlen, a kutya életének megmaradására esélyt sem hagyó, garázda elkövetési mód,
- állattartói kötelezettség súlyos elhanyagolása,
- több állat hosszú időn keresztül való nélkülözése,
- több állat veszélybe kerülése,
- az állat két lövéssel való megsebesítése,
- az állatnak olyan súlyos sérülések okozása, amely a gyógyulási időt meghosszabbította.

Az ügyészség által indítványozott joghátrány³

Az összesen 260 elkövetőből 248-nál volt adat arról, hogy az ügyész milyen joghátrányt indítványozott.

Az ügyész legtöbbször felfüggesztett (162 személy) és végrehajtandó szabadságvesztés (48 személy), valamint ez utóbbi mellett közügyektől eltiltás (47 személy) kiszabását

³ A fejezet kidolgozása során felhasznált anyagok: a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség (BOFI-GA//52-2/2017.), a Dunaújvárosi Járási Ügyészség (DUUIGA//40-3/2017.) tájékoztató anyaga.

indítványozta. Továbbá 23 elkövető vonatkozásában pénzbüntetést, 10 elkövetőnél pedig közérdekű munka szankciót javasolt. A mellékbüntetések közül vagyonekobzásra 11, kiltásra pedig 1 vádlottnál tett javaslatot. Az intézkedések közül elsősorban pártfogó felügyelet elrendelését (20 személy) és próbára bocsátás (11 személy) alkalmazását kérte a bíróságtól.

Megállapítható, hogy bíróság az ügyészség által indítványozott joghátrányt 147 elkövetőnél alkalmazta, 25 terhelttel részben, 76 vádlottnál pedig teljesen eltért az ügyészi javaslattól.

A gyakorlatban az ügyészség csak nagyon indokolt esetben tesz indítványt felfüggesztett szabadságvesztésnél enyhébb büntetés kiszabására. A Legfőbb Ügyészség felé jelenteni is kellett (2015-ig) azon ügyeket, ahol ettől eltérő indítványt tettek. Ezzel szemben a bíróságok sokkal árnyaltabban kezelik a büntetés kiszabás körét, és gyakori, hogy az enyhítő és súlyosító körülmények értékelése után pénzbüntetést, közérdekű munka büntetést szabnak ki, vagy próbára bocsátás intézkedést alkalmaznak.

A Dunaújvárosi Járási Ügyészség két ügy kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy a járásbíróság nem minden esetben jár el kellő szigorral a büntetés kiszabása során, a másodfokú eljárásban pedig egyértelműen tükröződik az ügyészség és a bíróság álláspontjának eltérése az állatkínzás súlyosságának megítélése kapcsán.

■ Az egyik ügyben a vádlott, aki ittas állapotban a házában tartózkodott, pihenni szeretett volna, de a szomszéd kuttyája folyamatosan ugatott. A vádlott dühös lett, magához vette légpuskáját, majd több ízben rálőtt az állatra, 4-5 lövést adva le a lánccal kikötött ebre. A lövések közül az egyik a kutya bal fülkagylójának szélét találta el és a bőr széléből kihalított egy lencsényi darabot.

Az ügyészség vádbeszédében felfüggesztett szabadságvesztés büntetés kiszabására tett indítványt. Az elsőfokú bíróság állatkínzás vétségének [1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bek. a) pont I. fordulat] minősítette a cselekményt és a vádlottat próbára bocsátotta. Az ügyészség súlyosítás érdekében fellebbezést nyújtott be.

Ezt követően a másodfokú bíróság jogerős ítéletében közérdekű munka büntetést szabott ki a terhelttel szemben. Azaz egyetértett az ügyészség álláspontjával, miszerint a vádlottal szemben intézkedés alkalmazása nem volt elegendő. (Dunaújvárosi Járási Ügyészség B. 2317/2010., Dunaújvárosi Járásbíróság 2. B. 196/2011/24., Székesfehérvári Törvényszék 1. Bf. 68/2012/3.)

▪ Egy másik ügyben a fiatalkorú vádlott füves területen kikötötte (egy kb. 1 méter hosszúságú redőnyhúzó zsinórral) egy fához fiatal, szuka keverék kutyáját, majd ütlegelni kezdte testszerte az állatot a nála lévő vasbottal, és cserép- és tégladarabokkal dobálta. Az eb megpróbált kitérni a bántalmazás elől, azonban a nyakára erősített zsinór megakadályozta ebben. A terhelt perceként folytatta az állat bántalmazását, csak akkor hagyott fel vele, amikor a helyszínre érkező ismerőse rászólt. A kutya az elkövető általi kitartó és durva bántalmazás következtében vérző sérüléseket szenvedett. Mindez súlyos fizikai és lelki megterhelést okozott az állatnak, amely alkalmas volt az eb életének kioltására vagy maradandó egészségkárosodás okozására.

Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletében bűnösnek találta a vádlottat állatkínzás büntetésében [a 2012. évi C. törvény 244. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés *a*) pontja szerint minősülő] és ezért a felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása mellett a fiatalkorú terhelt pártfogó felügyeletét is elrendelte.

A másodfokú bíróság megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét. Többek között a vádlott büntetését közérdekű munkára enyhítette. A bírói testület indokolásában egyebek mellett rámutatott arra, hogy a fiatalkorú elkövetőkkel szemben elsősorban nevelő jellegű joghatványokat kell alkalmazni. A törvényszék a büntetési célokat közérdekű munka büntetés kiszabásával látta elérhetőnek.

Az ügyészség enyhének tartotta a bíróság által kiszabott közérdekű munka büntetést, mert véleménye szerint a vádlott rendkívül kitartó, agresszív magatartással valósította meg a különös szenvedést okozva elkövetett állatkínzás büntetést. (Dunaújvárosi Járási Ügyészség B. 966/2015., Dunaújvárosi Járásbíróság 14. Fk. 77/2015/15., Székesfehérvári Törvényszék 1. Fkf. 120/2016/3.)

Büntetések típusa, mértéke

A bűncselekmény társadalomra veszélyessége a tényállásban meghatározott büntetésben és ennek tételkeretében jelenik meg. A kiszabható büntetés tehát a bűncselekmény súlyosságát is kifejezi. Az állatkínzás alapesete vétség és két évig, minősített esete büntett és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A megadott tételkeret között a bíró dönt arról, hogy milyen büntetést szab ki. A törvény lehetőséget ad végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására, azonban az alacsony büntetési tétellel fenyegetett cselekmények esetén ehelyett, az enyhítő szakaszra [Btk. 33. § (4) bek.] figyelemmel enyhébb büntetés is kiszabható vagy intézkedés alkalmazható.

A vizsgált ügyekben összesen 260 terhelt követett el állatkínzást.

A bíróság jogerős ítéletében az elkövetőket leggyakrabban felfüggesztett (134 személy, ebből 10-en fiatalkorúak voltak), részben felfüggesztett (1 személy) és végrehajtandó szabadságvesztésre (29 személy, ebből 2-en fiatalkorúak voltak) ítélte és ez utóbbi mellett közügyektől eltiltást (25 személy) alkalmazott.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozata általában börtön (90 személy), fogház (60 személy), néhány esetben fegyház (2 személy), fiatalkorúak fogháza (9 személy), illetve fiatalkorúak börtöne (1 személy) volt.

A kiszabott felfüggesztett szabadságvesztések időtartama a következőképpen alakult:

- 6 hónap vagy kevesebb: 42 személynél,
- 6 hónap – 1 év: 59 személynél,
- 1 év – 2 év: 33 személynél,
- 2 – 3 év (fele részben felfüggesztett): 1 személynél.

A kiszabott végrehajtandó szabadságvesztések időtartama a következőképpen alakult:

- 1 év vagy kevesebb: 13 személynél,
- 1 év – 2 év: 8 személynél,
- 2 év – 3 év: 5 személynél,
- 3 év felett: 3 személynél.

Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására többségében visszaeső terheltekkel szemben vagy halmazati elkövetés esetén, állatkínzás büntette miatt került sor.

A Fővárosi Törvényszék tájékoztató anyaga szerint⁴ a bírák leginkább akkor alkalmaznak végrehajtandó szabadságvesztést, ha az elkövető nagy szenvedést és gyötrelmet okozott az állatnak, vagy kedvezőtlenek a terhelt személyi körülményei: felfüggesztett, illetve feltételes szabadságvesztés hatálya alatt vagy visszaesőként követte el a cselekményt.

Közérdekű munka szankciót 39, pénzbüntetést 18 terhelttel szemben szabtak ki. A közérdekű munka büntetések időtartama 120, 150, 180, 300 óra volt. A pénzbüntetések összege általában 100 000 és 200 000 forint között mozgott.

⁴ Sajtótájékoztató a Fővárosi Törvényszéken 2016. április 29-én. Állatkínzás: ítélkezési gyakorlat a Fővárosi Törvényszéken. A Fővárosi Törvényszék Sajtóosztálya – háttéranyag, 4.

A mellékbüntetések közül vagyonelkobzásra 11, kitiltásra és kiutasításra pedig 1-1 vádlottonál került sor. Az intézkedések közül a bíróság elsősorban próbára bocsátást (34 személy) és pártfogó felügyeletet (26 személy) rendelt el, ezen kívül még néhány elkövetőt (4 személy) megrovásban részesített, illetve velük szemben elkobzást (2 személy), vagyonelkobzást (2 személy) és jóvátételi munkát (2 személy) alkalmazott.

A bíróság fiatalok esetén a büntetések közül a felfüggesztett szabadságvesztésen kívül jellemzően közérdekű munka büntetést szabott ki, intézkedésként pedig főként pártfogó felügyeletet és próbára bocsátást alkalmazott.

Összességében megállapítható, hogy a joghátrányok tekintetében a bírói gyakorlat széles skálán mozog.

Fontos megemlíteni, hogy a bíró nem szerez tudomást⁵ az általa kiszabott büntetés vagy intézkedés végrehajtásáról. Ennek azért van jelentősége, mert ha erről visszajelzést kapna, ez hatással lehetne a jogalkalmazói gyakorlatra.

Halmazat más bűncselekményekkel

A bíróság jogerős ítéletében 99 elkövetőnél szabott ki halmazati büntetést. Általában az állatkínzás egy (77 személy), illetve két (17 személy) másik bűncselekménnyel állt halmazatban.

Az állatkínzás legtöbbször, 16 terheltnél lopás büntetével [1978. évi IV. törvény 316. § (1) és (4) bekezdés *a*) pont], 10-nél lopás vétségével [1978. évi IV. törvény 316. § (1), (2) bekezdés I. fordulat], 7-nél pedig garázdaság vétségével [2012. évi C. törvény 339. § (1) bekezdés] halmazatban került megállapításra. Csak 3, illetve 1 elkövetőnél fordult elő, hogy az állatkínzás orrvadászat [2012. évi C. törvény 245. § *c*) pont] és természetkárosítás [2012. évi C. törvény (1) bekezdés *b*) pont] büntetével állt halmazatban.

Állatkínzás vétsége és természetkárosítás büntette került halmazatba akkor, amikor:

- A vádlottak (akik négyen voltak, I. r. vádlott fiatalok) hurkokat helyeztek ki egy lege-

⁵ Ezt alátámasztja Várhegyi Éva: „A környezeti büntetőjog bírósági gyakorlata, különös tekintettel a természetkárosítás büntette elemzésének tapasztalatai alapján” című tanulmánya is. 32. Forrás: http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/project_docs/itelkezesi_gyakorlat_tanulmany.pdf

lón, hogy ürgét fogjanak. Összesen 57 hurkot helyeztek el. A III. r. vádlott 6, a IV. r. vádlott 8 ürgét fogott, mely állatokat agyonütöttek, továbbá még 3 élő ürge került elő, melyeket szabadon engedtek. Az I. és II. r. vádlottak által kihelyezett hurkokban állati tetem, illetve élő állat nem volt.

A hurok tiltott vadászati eszköz,⁶ az ürge védett állatfaj,⁷ egyedének természetvédelmi értéke 10 000 Ft. A 14 db elpusztult és 3 db élő ürge természetvédelmi értéke összesen 170 000 Ft.

Az elsőfokú bíróság az I. és a II. r. vádlottat bűnösnek találta társtettesként elkövetett állatkínzás vétségének kísérletében [1978. évi IV. örvény 266/B. § (2) bek.] és lopás vétségének kísérletében [1978. évi IV. törvény 316. § (1)-(2) bek. I. fordulat], a III. és a IV. vádlottat pedig állatkínzás vétségében, lopás vétségének kísérletében és természetkárosítás büntetében [1978. évi IV. törvény 281. § (1) bek. b) pont], ezért velük szemben halmozati büntetést szabott ki.

A másodfokú bíróság jogerős ítéletében az I. és a II. r. vádlottat felmentette a társtettesként elkövetett lopás vétségének kísérlete miatt emelt vád alól és mellőzte a II. r. vádlott társtettesként elkövetett állatkínzás vétségének minősülő cselekményéből a kísérletre utalást, továbbá a II. r. vádlott büntetésének időtartamát (a végrehajtandó szabadságvesztést) csökkentette. (Miskolci Járási Ügyészség B. Fk. 9855/2011/6-I., Szerencsi Járásbíróság 9. Fk. 284/2012/22., Miskolci Törvényszék 14. Bf. 2499/2013/9.)

A következő ügy jól megvilágítja az állatkínzás és az orvhalászat egymáshoz való viszonyát:

■ A vádlott a Balatonból halgazdálkodási vízterületen a tulajdonát képező nyakzóhálóval (tiltott halfogási eszköz) halászati engedély nélkül halfogási tevékenységet végzett. 117 darab fogassüllőt fogott ki a vízből, melyeket gépkocsijával a tartózkodási helyére szállított. Másnap a halakat megtisztította és egyenként folpack fóliába csomagolta, majd zsákba helyezte és gépkocsijával a közeli városba autózott, ahol rendőri intézkedés alá vonták. A 117 db fogassüllő értéke 434 954 Ft volt, melyeket az eljárás során lefoglaltak.

Az elsőfokú bíróság bűnösnek találta a terheltet orvhalászat vétségében [2012. évi C. törvény 246. § a) pont], lopás vétségében [2012. évi C. törvény 370. § (1) bek., (2) bek. a)

6 Az elbíráláskor hatályban lévő, a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény 68. § (1) bek. f) pontja szerint.

7 A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 1. sz. mellékletében foglaltak szerint

pont] és állatkínzás büntetében [2012. évi C. törvény 244. § (1) bek. *a*) pont, (2) bek. *b*) pont]. Ezért halmazati büntetésül felfüggesztett szabadságvesztést szabott ki és az elkövetőt 4 évre kitiltotta a Balatoni Halgazdasági Zrt. használatában lévő vízterületről.

A másodfokú bíróság jogerős ítéletében mellőzte a bűnösség megállapítását az állatkínzás büntetében, az elkövetett cselekményt orvhalászat vétségének [2012. évi C. törvény 246. § *a*) és *b*) pont] minősítette. A kiszabott szabadságvesztés és a kitiltás időtartamát enyhítette. A másodfokú bírói tanács indokolásában kifejtette, hogy a vádlott által megvalósított bűncselekmények jogi minősítése részben téves. Az első fokon eljáró bíróság helytelenül értékelt a terhelt cselekményét egyidejűleg orvhalászat vétségeként és állatkínzás büntetéként is. A törvényalkotó az orvhalászatot az állatkínzás tényállásából kiemelte, önálló bűncselekmény lett, így a két tényállás az általános és a speciális viszonyában áll egymással. A két bűncselekmény közötti halmazat csak látszólagos alaki halmazat, ezért a vádlott cselekményét egységesen orvhalászat vétségeként kell minősíteni, mellőzve az állatkínzás büntetékénti minősítést. Továbbá a terhelt egyfelől jogosulatlanul folytatott halászati tevékenységet, másfelől ezt tiltott eszközzel tette. Ezért valósult meg az orvhalászat (2012. évi C. törvény 246. §) tényállásának *a*) és *b*) pontja. (Tapolcai Járási Ügyészség B. 136/2014/4-I., Tapolcai Járásbíróság 3. B.76/2014/3., Veszprémi Törvényszék 1. Bf. 356/2014/8.)

Állatkínzás vétsége és orvvadászat büntette állt halmazatban az alábbi ügyben:

- Állatkínzás vétsége és orvvadászat büntette került halmazatban megállapításra akkor, amikor a vádlott erdős vadászterületen vadak illegális elejtése céljából drótból készült hurokkal elejtett egy őzsutát. A hurok az állat nyakára szorult, emiatt nem tudott elmenekülni. A vádlott észlelte az őz vergődését, majd odament hozzá és a közelben található fahusánggal nagy erővel ütlegelte a vad fejét, az állat a helyszínen kimúlt. A vádlott a dróthurokba akadt őzet indokolatlanul oly módon bántalmazta, hogy ez az állat pusztulását okozta.

Az elsőfokú bíróság ítéletében utalt arra, hogy a korábban említett két bűncselekmény azért lehetett a terhelt terhére heterogén anyagi halmazatban megállapítani, mert azok időben egymást követően, elkülönülten valósultak meg.

Az állatkínzás tekintetében az ügyészség különös szenvedést okozva elkövetett állatkínzás büntette [2012. évi C. törvény 244. § (2) bek. *a*) pont] miatt emelt vádat, viszont a bíróság állatkínzás vétségének [2012. évi C. törvény 244. § (1) bek. *a*) pont] minősítette a cselekményt. Ezt azzal indokolta, hogy az állat nem fuldoklott és nem vergődött több órán keresztül a hurokban.

A másodfokú bíróság helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. (Lenti Járási Ügyészség B. 145/2014/7-I., Lenti Járásbíróság 1. B. 74/2014/10., Zalaegerszegi Törvényszék Bf. 588/2014/5.)

Bizonyítási nehézségek⁸

A bizonyítást nem egyszer megnehezíti, hogy a nyomozó hatóság az eljárás kezdetén a helyszínrre érkezéskor tapasztaltakat – pl. lesoványodott kutya – kizárólag rendőri jelentésben rögzíti, ennek fényképekkel történő dokumentálása viszont elmarad.

A Nyíregyházi Járási és Nyomozó Ügyészség által kialakított gyakorlat szerint az eljárás megindításakor a nyomozó hatóság (lehetőleg állatorvos bevonásával) szemlét tart, melynek megállapításait jegyzőkönyv rögzíti. Ha az állat nem pusztul el, a nyomozó hatóság menhelyre szállítja, az ott történt befogadáskor sor kerül az állat állapotfelmérésére és az erről készült dokumentum szintén a bizonyítás anyagát képezi.

Általában a maradandó egészségkárosodás vagy pusztulás okozására alkalmas bánásmód [2012. évi C. törvény 244. § (1) bek. a) pont] körében merülnek fel bizonyítási problémák. Ez azokban az esetekben fordul elő, amikor az állatok pusztulása, illetve maradandó egészségkárosodása nem következett be az állatok szakszerűtlen szállítása, illetve tartása kapcsán. Ezekben az ügyekben szakértői vélemény alapján állapítható meg, hogy a maradandó egészségkárosodás vagy a pusztulás lehetősége fennáll-e, és a beszerzett bizonyítékok mérlegelésével dönthető el, hogy az a terhelti magatartással ok-okozati összefüggésben áll-e (azaz a körülmények, a bánásmód mennyiben járultak hozzá az állat szenvedéséhez, egészsége károsodásához).

Az állatok bántalmazásával elkövetett cselekmények kapcsán szakértői feladat annak megállapítása, hogy a sérülések hogyan, mitől keletkeztek, valóban emberi magatartás okozta-e azokat. Felmerülő kérdés ez esetben az elkövető olyan védekezésének ellenőrzése, mely a bántalmazást elismeri, azonban a törvényi tényállásban meghatározott indokolatlanságot vitatja.

⁸ A fejezet kidolgozása során felhasznált anyagok: a Békés Megyei Főügyészség (BEFIGA//142-3/2017.), a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség (BOFIGA//52-2/2017.), a Csongrád Megyei Főügyészség (1. B. 204/2017/2-I.), a Debreceni Járási és Nyomozó Ügyészség (HAFIGA//90-8/2017.), a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség (SZFIGA//80-9/2017.), a Veszprém Megyei Főügyészség (VEFIGA//137-7/2017.) joggyakorlatról szóló beszámoló.

Az állatkínzás miatt indult eljárások esetében – különösen a Btk. 244. §-a (1) bekezdésének b) pontjában írt elkövetési magatartások körében – jellemző az alacsony felderítési mutató. Általában a bűncselekmény elkövetésének helyszíne, illetve az elkövetési tárgy nem tartalmaz olyan nyomokat, amelyek alapján az elkövető azonosítható lenne.

A Csongrád Megyei Főügyészségnél elméleti problémaként merült fel az, hogy ha a bűncselekmény következtében elpusztult állat értéke az 50 000 Ft-ot nem haladja meg, úgy az állat gazdája sértettnek tekinthető-e, és mint olyan, az esetleges megszüntető vagy felfüggesztő határozatok kapcsán panaszjoggal rendelkezik-e. Erre a válasz, hogy az állat gazdája nem tekinthető sértettnek.

Az elkövetőkről

Összesen 260 terhelt valósította meg a bűncselekményeket, közülük 63,1%-ot tettesnek, 31,9%-ot társtettesnek, 3,1%-ot bűnsegédnek minősítettek. Túlnyomó többségében olyan férfiak (88,5%) követték el a cselekményeket, akik községben (142 személy) vagy városban (66 személy) élnek. Tehát az állatkínzások többsége vidéken történik, ahol gyakran a mai napig olyan szokások élnek (pl. kutyák veréssel nevelése), melyek általában már nem elfogadottak.

A terhelték között 22 fiataikorú, 40 fiatal felnőtt volt. A fiataikorú elkövetők többsége (20-an) indokolatlanul bántalmazott állatokat, illetve az állatnak különös szenvedést okozva állatkínzás büntetését valósította meg. Legnagyobb számban 31 és 40, valamint 41 és 50 év közötti személyek követték el a vizsgálat alapjául szolgáló eseteket. A legfiatalabb elkövető 18, a legidősebb 78 éves volt. Iskolai végzettségüket tekintve általános iskolát (114 személy) vagy szakmunkásképzőt (52 személy) végeztek.

Az iratok alapján megállapítható, hogy a 260 elkövetőből 186 rendelkezett valamilyen állással, azonban erről sok terheltnél (42-nél) nem volt adat. Az elkövetők többsége alkalmi munkás (34 személy), alkalmazott (27 személy), munkanélküli (24 személy), továbbá öregségi (17 személy) vagy rokkantsági (16 személy) nyugdíjas volt. Kiemelendő, hogy három állatgondozó szerepelt az elkövetők között.

A terhelték között 4 román és 1 osztrák állampolgár volt. Csúpan tizenegy elkövető volt előzetes letartóztatásban. Az elkövetők 63,5%-a (165 személy) először követett el bűncselekményt. Korábban 95 terhelt volt már büntetve, a többség lopás vétsége (19 személy) és büntette (15 személy), valamint lopás büntette és más bűncselekmények (11 személy),

továbbá ittas járművezetés vétsége (11 személy) miatt. Csak három személy követett el korábban állatkínzást. Jogerős ítélet első fokon 187, másodfokon 70 terhelnél született.

A büntetőeljárás időtartama

A vizsgált ügyekben a nyomozás időtartama, amely a feljelentés megtételétől a nyomozás lezárásáig terjedt, átlagosan 1 és 4 hónap volt. Kiugróan hosszú időtartam is megtalálható volt, amelyben az eljárás 31, illetve 53 hónapig tartott.

A bírósági eljárás időtartama, amely a vádirat benyújtásától a jogerős határozat meghozataláig terjedt, átlagosan 1, 2 és 4 hónap között mozgott. Kirívóan hosszú bírósági eljárási időtartam is megtalálható volt, amelyben az eljárás 48, 68, illetve 73 hónapig tartott.

Összességében megállapítható, hogy a teljes eljárás (tehát a feljelentés megtételétől a bírósági ítélet jogerőssé válásáig) leggyakrabban (92 ügyben) 1 év alatt, 58 ügyben 1 és 2 év között, 16 ügyben 2 és 3 év között, illetve 14 ügyben 3 év felett fejeződött be. A leghosszabb eljárás 8 évig, a második leghosszabb 5 év 8 hónapig tartott.

Ugyanazon magatartás miatt indult más hatósági eljárások

Az állatkínzás bűncselekménye mellett sokszor megvalósul olyan mulasztás vagy szabályszegés, amely közigazgatási eljárást von maga után.

A büntetőeljárás során 31 ügyben merült fel adat arra vonatkozóan, hogy más hatósági eljárás is indult ugyanazon magatartás miatt, ebből 17 esetben az is kiderült, hogy a hatóságok eljárásai milyen jogkövetkezményekkel zárultak.

Közigazgatási hatósági eljárás 22 ügyben folyt. Kilenc olyan eset fordult elő, melyben a főügyészség közérdekvédelmi szakága kezdeményezte eljárás lefolytatását az illetékes hatóságnál.

A hatóságok eljárásaik során legtöbbször állatvédelmi és halvédelmi bírságot (8 ügy, 6 ügy) szabtak ki, két ügyben halvédelmi bírság kiszabása mellett állami horgászjegy vásárlásától való eltiltás is alkalmazásra került. Ezen kívül összesen 3 esetben különböző tevékenységek megtételére kötelezték az eljárás alá vont személyeket. Így például azt írták elő, hogy a terhelt a kutyáit oltassa be, gondoskodjon chippel való megjelölésükről, tegye megfelelővé a kutyatartási körülményeket; csökkentse le a tartott ebek számát egyre, illetőleg gondoskodjon a kutyák szökésének megakadályozásáról.

FIRKÓ ZSOLT¹

A FALOPÁSOKRÓL ÉS TÚZIFACSalÁSOKRÓL I.

A falopások és tűzifacsalások jogi szabályozása

1. Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Evt.) erdészeti szakmai szabályai

Az Evt. hatálya kiterjed:

- az erdőre, annak élő és élettelen alkotóelemeire,
- az erdei életközösségre,
- a külterületen található fásításra,
- az erdészeti létesítményre,
- az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületre, valamint
- a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőire,
- a faanyag készletezésére, tárolására, szállítására, forgalomba hozatalára [4. § (1) bekezdés].

Erdőnek minősül az Országos Erdőállomány Adattárban (a továbbiakban: Adattár) erdőrészletként vagy szabad rendelkezésű erdőként nyilvántartott terület. Az erdészeti hatóság kérelemre, hivatalból, vagy a telepítési-kivitelezési terv alapján a telepített erdőt, vagy a külterületen található, erdei fafajokból álló, összefüggő, legalább 50%-os záródású és 2 m-t meghaladó átlagmagasságú, jogszerűen fenntartható faállomány által elfoglalt területet, amelynek természetbeni kiterjedése az 5000 m²-t, illetve a szélső fák tőben mért távolságát tekintve átlagosan a 20 m szélességet eléri. Eltérő törvényi rendelkezés hiányában erdő alatt az Adattárban erdőrészletként nyilvántartott terület kell érteni (Evt. 6. §).

Az erdőket erdőtervezési körzetekre (a továbbiakban: körzet) kell osztani, továbbá az erdészeti nyilvántartás és a térbeli rend kialakítása érdekében az erdőt erdőtagokra és erdőrészletekre kell felosztani. A <http://erdoterkep.nebih.gov.hu/> oldalon található a naponta frissülő, Magyarország tájékoztató jellegű erdészeti webtérképe, mely műholdas

¹ Dr. Firkó Zsolt, komlói járási ügyészségi alügyész

térképen feltüntetik az erdőterületek erdőtag, erdőrészlet és földrészlet azonosító számait, illetve egyéb nyilvános adatokat is (pl. az illetékes körzetet, az erdőgazdálkodó kódját, a terület nagyságát, tulajdonformáját, az esetleges védettségét, a faállomány típusát és a következő tervezés évét) (Evt. 16. §).

Az erdészeti hatóság az Adattárban egyszerűsített adattartalommal tartja nyilván a szabad rendelkezésű erdőt, melynek telepítését, felújítását, valamint a faállományának teljes vagy részleges kitermelését annak megkezdése előtt legkésőbb 21 nappal előzetesen be kell jelenteni az erdészeti hatóság részére, a tevékenység végrehajtását pedig annak befejezését követő 30 napon belül kell bejelenteni. A szabad rendelkezésű erdő esetében az erdőtelepítés feltételeire, a károsítók károkozása elleni védelemre, a káros tevékenységek elleni védelemre, a talajvédelemre, a tűz elleni védelemre, az erdőgazdálkodási célú erdei járműforgalomra, az erdő látogatására, valamint a bejelentési kötelezettségre vonatkozó rendelkezéseket is alkalmazni kell (Evt. 11. §-a).

Fásításnak minősül a külterületen található, erdőnek, szabad rendelkezésű erdőnek vagy erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületnek nem minősülő, e törvény hatálya alá tartozó, fával, faállománnyal borított terület. A fásításban tervezett – a fa tövében mérve – 10 centimétert meghaladó átmérőjű fa kitermelését, annak megkezdése előtt legkésőbb 21 nappal előzetesen be kell jelenteni az erdészeti hatóság részére. Fásítás esetében az erdőtelepítés feltételeire, a károsítók károkozása elleni védelemre, a tűz elleni védelemre, valamint a bejelentési kötelezettségre vonatkozó rendelkezéseket is alkalmazni kell (Evt. 12. §).

Az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület az Adattárban egyéb részletként nyilvántartott tisztás, terméketlen terület, erdei farakodó és készletező hely, erdészeti létesítményhez tartozó terület, vadföld, erdei vízfolyás, erdei tó, nyiladék, cserjés, valamint erdészeti kutatóhely (Evt. 13. §).

Az erdőgazdálkodó az erdészeti hatóság által vezetett erdőgazdálkodói nyilvántartásban szereplő jogszerű használó, az Evt.-ben foglalt erdőgazdálkodói jogok és kötelezettségek – a haszonvételi joggyakorlás kivételével – az erdőgazdálkodót illetik, illetve terhelik (Evt. 17. §). Az erdőgazdálkodó, valamint a használatában álló erdő, illetve erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület (a továbbiakban együtt: erdőnek minősülő föld) adatairól az erdészeti hatóság nyilvántartást vezet (a továbbiakban: erdőgazdálkodói

nyilvántartás) (Evt. 18. §). Az erdőgazdálkodó az erdőgazdálkodói nyilvántartásban szereplő adatok változását 30 napon belül az erdészeti hatósághoz bejelenti, amely a változásokat a nyilvántartáson átvezeti.

Az erdőgazdálkodói jogok és kötelezettségek a nyilvántartásba történő bejegyzéssel letkeznek és a nyilvántartásból való törléssel szűnnek meg, adat bejegyzésének, megváltoztatásának vagy törlésének közhiteles hatósági nyilvántartásból történő adatátvétel, közokirat vagy teljes bizonyító erejű magánokirat alapján van helye.

Az erdőgazdálkodói nyilvántartást országosan vezetik, annak adatai nyilvánosak, azokból jogszabályban meghatározottak szerint hiteles vagy nem hiteles, illetve teljes vagy szemle másolat adható. Az Evt. részletesen meghatározza az erdőgazdálkodói nyilvántartás tartalmát, melyek közül az egyik legfontosabb adat az erdőgazdálkodó által alkalmazott erdészeti szakszemélyzetre, jogosult erdészeti szakszemélyzetre, illetve erdészeti szakirányító vállalkozásra vonatkozóan annak a szakirányítói névjegyzékben rögzített nyilvántartási kódja. Az erdőgazdálkodói nyilvántartás közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősül.

Az Evt. 16. § (9) bekezdése alapján az erdőgazdálkodó az erdőtelepítési, erdőfelújítási, erdőnevelési, fahasználati és erdővédelmi munkák megkezdése előtt köteles az erdőrészlet határvonalainak töréspontjaira jól látható és időtálló határjeleket elhelyezni. Jogosulatlanul végzett fakitermelés vagy egyéb erdőt károsító cselekmény észlelése esetén az erdőgazdálkodó, vagy annak hiányában az erdő tulajdonosa, jogszerű használója haladéktalanul köteles bejelentést tenni a rendőrség és az erdészeti hatóság felé (Evt. 102. §).

Ha a közös tulajdonban álló önálló erdőgazdálkodási egységet a tulajdonostársak többlet-használati megállapodás vagy földhasználati szerződés útján nem adják egy személy használatába, akkor azon erdőbirtokossági társulat alapításával vagy erdőkezelésbe adás útján társult erdőgazdálkodást kötelesek folytatni [Evt. 20/A. § (3) bekezdés]. A közös tulajdonban álló földek használatának szabályait a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény (Fétv.) X. Fejezete (69–76. §) szabályozza részletesen.

Az erdők, az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületek és a szabad rendelkezésű erdők adatainak, valamint a hatósági döntések és a végrehajtott erdőgazdálkodási tevékenységek adatainak nyilvántartása, továbbá az erdőgazdálkodás ellenőrzése és elemzése céljából a miniszter – az erdészeti hatóság által hatósági nyilvántartásként vezetett – Országos Erdőállomány Adattárát működtet, mely közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősül.

Az Adattárat országosan vezetik, annak adatai nyilvánosak, azokból jogszabályban meghatározottak szerint betekintés biztosítható és szemlemásolat adható (Evt. 38. §).

Az erdészeti hatóság az erdőtervezési körzetre vonatkozóan tízévenként körzeti erdőtervezést végez, amelynek során igazgatási tevékenység keretében felülvizsgálja az erdők állapotát, és összegyűjti az erdőgazdálkodók következő időszak erdőgazdálkodására vonatkozó javaslatait. Az összegyűjtött adatok és javaslatok alapján a körzeti erdőtervezési eljárás mint összevont hatósági eljárás keretében szükség esetén javítja az Adattár adatait és módosítja az erdő faállományának vágásérettségi korát, valamint meghatározza a következő körzeti erdőtervezésig terjedő időszakban végrehajtható, illetve végrehajtandó fakitermelések, erdőnevelési beavatkozások módját, a végrehajtásukra vonatkozó rendelkezéseket, továbbá az erdőfelújítási kötelezettségre vonatkozó lehetőségeket, illetve előírásokat, azaz az erdészeti hatóság megalkotja az erdőtervet [Evt. 33. § (1) bek.].

Az erdőgazdálkodó az erdőtervben foglalt erdősítési, erdőnevelési és fakitermelési tevékenységet – kivéve, ha a fakitermelést, illetve erdőgazdálkodási tevékenység tárgyában történő végrehajtására vonatkozó szándékát jelezte, és az erdészeti hatóság az erdőtervet módosította, illetőleg az erdőgazdálkodási tevékenységet az erdészeti hatóság rendelte el –, az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület kezelését, fenntartását szolgáló, a bejelentett erdőkár következtében károsodott faanyag egészségügyi, az intenzíven terjedő fafajok egyéb termelésként történő és az erdő engedélyezett igénybevételéhez kapcsolódó, az erdőtervben nem szereplő fakitermelést a tevékenység megkezdését legkésőbb 21 nappal megelőzően az erdészeti hatóság részére tett bejelentést követően végezhet [Evt. 41. § (1) bek.].

Az erdő felújítása az erdő kitermelt vagy kipusztult faállományának újbóli létrehozására irányuló tevékenység. Az erdő faállományát annak véghasználatát követően, illetve, ha az bármilyen okból kipusztult vagy hiányzik, illetőleg annak záródása meghatározott szint alá csökkent, az erdőgazdálkodónak meghatározott határidőn belül fel kell újítania.

Az erdő felújítását az erdészeti hatóság írja elő, mely történhet természetes módon, azaz mageredetű, illetve sarjeredetű természetes felújítás, illetőleg mesterséges módon, amelynek során magvetéssel, csemeteültetéssel vagy dugványozással gondoskodnak a faállomány újbóli létrehozásáról.

Az erdészeti hatóság az erdőfelújítási kötelezettség teljesítését, illetve az erdőfelújítások állapotát rendszeresen ellenőrzi (a továbbiakban: erdőfelújítások műszaki átvétele). Az erdőfelújítások műszaki átvételére évente, a tárgyév október 15. napjáig bezárólag kerül sor. Az ellenőrzés eredményeit az erdészeti hatóság műszaki átvételi jegyzőkönyvben rögzíti.

A tarvágással érintett erdőben az erdőfelújítást az erdőgazdálkodónak legkésőbb az erdőfelújítási kötelezettség keletkezésének évétől számított második évben, az erdőfelújítás műszaki átvételéig meg kell kezdenie. Ha a befejezett erdőfelújítás faállományát a megadott határidőre nem sikerül megfelelő állapotba hozni, akkor az erdészeti hatóság az erdőt ismét erdőfelújítási kötelezettség alá vonja.

Ha az erdőfelújítás megkezdésére, illetve befejezésére biztosított határidő elmulasztása az erdőgazdálkodónak nem felróhatóan következik be, az erdészeti hatóság a tudomás szerzést követően a határidőt a rendes munkavégzéshez szükséges mértékig hivatalból, az erdőgazdálkodó változása esetén pedig kérelemre módosítja (Evt. 51. §-a).

Az erdei életközösség védelme érdekében az erdőgazdálkodó köteles az erdő egészségi állapotát figyelemmel kísérni, az erdőt veszélyeztető káros hatások kártételének megelőzéséhez és az ellenük való védekezéshez szükséges intézkedéseket megtenni (Evt. 57. §).

Erdői haszonvételnek minősül az erdő anyagi javainak és nem anyagi jellegű szolgáltatásainak hasznosítása, így különösen:

- a fakitermelés,
- az erdészeti szaporítóanyag gyűjtése,
- a vadászati jog gyakorlása vagy hasznosítása,
- az elhalt fekvő fa és gally gyűjtése, illetve elhalt, száraz ág nyesése,
- a kidöntött fáról történő gally, toboz és díszítőlomb gyűjtése,
- a gomba, vadgyümölcs, virág, illetve gyógynövény gyűjtése,
- a bot, nád, sás, gyékény termelése és fű kaszálása,
- a méhészeti tevékenység,
- a fenyőgyanta gyűjtése,
- cserje kitermelése, élő és elhalt cserjék hajtásainak gyűjtése,
- az erdei legeltetés,
- az erdő közjóléti szolgáltatásainak üzleti célú hasznosítása,
- az erdei forrásvíz hasznosítása (Evt. 68. §).

Az erdei haszonvételek gyakorlása nem károsíthatja, illetve veszélyeztetheti az erdő biológiai sokféleségét, felszíni és felszín alatti vizeit, talaját, természetes felújulását, felújítását, a védett természeti értéket, valamint az erdei életközösséget.

Az erdőgazdálkodó az erdei haszonvételeket a törvényben meghatározott feltételekkel gyakorolhatja, ő jogosult meghatározni az erdei haszonvételek gyakorlásának a feltételeit.

Az erdei életközösség védett fajai fennmaradásának és fejlődésének biztosítása érdekében az erdészeti hatóság – hivatalból vagy a természetvédelmi hatóság megkeresése alapján – korlátozhatja vagy megtilthatja erdőben a cserjék kitermelését, az elhalt, fekvő fa és gally, valamint élő és elhalt cserjék hajtásainak gyűjtését. Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az állam 100%-os tulajdonában álló erdőben az erdőgazdálkodó köteles túrni az egyéni szükségletet meg nem haladó mennyiségű gomba, vadgyümölcs, gyógynövény gyűjtését, valamint forrásvíz elhordását (Evt. 69. §).

Fakitermelésnek minősül a fa tőtől, illetve talajtól való elválasztása, valamint a kitermelt faanyag erdőben történő mozgatása és felkészítése, ide nem értve az erdőfelújítás érdekében végzett vágástakarítást és a rakodókról végzett szállítást.

Az erdőben fakitermelést az erdőtervben foglalt előírásokkal összhangban lehet végezni. A fakitermelési munka végrehajtója köteles a munka elvégzésére jogosító, az erdőgazdálkodó jogosult erdészeti szakszemélyzete által kiadott erdőgazdálkodási műveleti lapot vagy annak másolati példányát a munkavégzés során magánál tartani, és azt az arra jogosult személynek felszólítására bemutatni.

A fakitermelés módja lehet: tisztítás, gyérítés, tarvágás, fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás, készletgondozó használat, egészségügyi fakitermelés, valamint egyéb olyan fakitermelés, amely után erdőfelújítási kötelezettség nem keletkezik.

Az erdészeti hatóság a tarvágás végrehajtását meghatározott feltételek fennállása esetén erdőfelújítási biztosíték nyújtásához köti. Erdőfelújítási biztosítékként az erdészeti hatóság bankgaranciát, az erdészeti hatóság letéti számlájára elhelyezett készpénzt, államkötvényt, vagy okirattal igazolt ügyvédi vagy bírói letétbe helyezett készpénzt, illetve államkötvényt fogadhat el.

Az erdészeti hatóság az erdőfelújítás megkezdését követően a biztosíték 70%-át, az erdőfelújítás befejezését követően pedig a fennmaradó biztosítékot felszabadítja.

A tisztítóvágás, felújítóvágás végvágása és szálalóvágás végvágása, valamint a tarvágás kivételével minden fahasználat csak akkor hajtható végre, ha a kivágásra tervezett fák szakszerű megjelölése előzetesen már megtörtént, ezen előírás a faültetvényre, kultúrerdőkre nem vonatkozik. Erdőgazdálkodási célú erdei járműforgalomnak minősül az erdészeti erő- és

munkagép, valamint erdőgazdálkodási tevékenységet szolgáló egyéb jármű erdőben, valamint az erdészeti feltáráshálózat részét képező erdei úton való közlekedése (Evt. 70–74. §).

A fakitermelés fogalmának meghatározására figyelemmel itt jegyzendő meg, hogy egyaránt megvalósítja a Btk. 370. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés *bi*) pontja szerint minősülő szabálysértési értékre, erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopás vétségét, aki erdőben élő, illetve elhalt (kiszáradt, elpusztult stb.), de még lábon álló fát vág ki.

A faanyag származását igazolni kell. Ennek megfelelően a fakitermelés jogosultja, illetve a kitermelt erdei faválasztékkal rendelkezni jogosult vagy annak meghatalmazottja a kitermelt erdei faválaszték származásáról köteles a szállításhoz szükséges igazolást (a továbbiakban: szállítójegy) kiállítani, melyet a faanyag szállítója köteles a szállítás során magánál tartani és azt a hatóság képviselőjének felszólítására bemutatni.

Magyarország területén való felhasználás vagy forgalomba hozatal céljából fatermékek harmadik országból vagy más tagállamból történő behozatala esetén az import okmányokhoz, szállítmányt kísérő dokumentációkhoz mellékelni kell a nyomon követhetőséget, illetve a származást igazoló dokumentumokat, továbbá import esetén az exportőr nyilatkozatát arról, hogy az nem illegális kitermelésből származik, melynek betartásért az első magyarországi forgalomba hozó a felelős.

Tilos forgalomba hozni azt a faterméket, amely illegális kitermelésből származik, vagy a jogszabályokban és európai uniós jogi aktusokban foglalt követelményeknek nem felel meg. Az előírások, kötelezettségek betartásának elmulasztása vagy megszegése esetén vélelmezni kell, hogy a fatermék illegális kitermelésből származik.

A faanyag-kereskedelmi lánc szereplője köteles többek között a kellő gondosság elvén alapuló nyomon követhetőségi eljárás kapcsolódó naprakész dokumentációs rendszer adatait 5 évig megőrizni és felhívásra haladéktalanul az erdészeti hatóság rendelkezésére bocsátani. Köteles továbbá a bejelentési és adatszolgáltatási kötelezettségnek eleget tenni, az erdészeti hatósággal együttműködni, ellenőrzését tűrni és elősegíteni, a faterméket a forgalomból kivonni, visszahívni, valamint egyidejűleg tájékoztatni az erdészeti hatóságot a megtett intézkedésről, okáról és eredményéről, ha a fatermék nem felel meg a jogszabályokban foglalt előírásoknak.

Az ellenőrző szervezet haladéktalanul köteles az erdészeti hatóságot értesíteni, ha a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőjénél végzett tevékenysége vagy ellenőrzése során a jogszabályokban vagy európai uniós jogi aktusokban foglalt előírások megsértését észleli (Evt. 90–90/M. §).

A faanyagok származási igazolásának rendjét az állam a faanyag-kereskedelmi lánc hatósági felügyeletével biztosítja, amely kiterjed

- az illegális kitermelések megakadályozásával összefüggő tevékenységekre,
- a fatermékek forgalomba hozatalára, feldolgozására és kereskedelmére,
- a fatermékek belföldi szállítására, behozatalára, kivitelére,
- a faanyag-kereskedelmi lánc felügyeletéhez szükséges adatokra és nyilvántartásokra,
- az ellenőrző szervezetek működésének vizsgálatára.

A faanyag-kereskedelmi lánc hatósági felügyeletét az erdészeti hatóság látja el. Az erdészeti hatóság jogszabályban meghatározottak szerint nyilvántartást vezet a hazai faanyag-kereskedelmi lánc szereplőiről, mely közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősül. A faanyag-kereskedelmi lánchoz tartozó tevékenységek valamelyikét Magyarország területén végző természetes személy vagy gazdálkodó szervezet köteles a tevékenység megkezdése előtt az adatait nyilvántartásba vétel céljából bejelenteni, mellyel egyidejűleg az erdészeti hatóság technikai azonosító számot állapít meg a nyilvántartásba vétel igazolására.

A faanyag-kereskedelmi lánc regisztrált szereplője a nyilvántartásban szereplő adataiban bekövetkezett változást, annak bekövetkezésétől számított 15 napon belül köteles az erdészeti hatóság részére bejelenteni. A felhívást követően a változásbejelentési kötelezettség teljesítésének ismételt elmaradása esetén az erdészeti hatóság az ügyfelet a nyilvántartásából törli. A bejelentési kötelezettség nem vonatkozik azon erdőgazdálkodóra, aki kizárólag Magyarország területén végzett erdőgazdálkodási tevékenysége keretében erdei faválasztékok előállítását és értékesítését végzi.

Az erdészeti hatóság jogosult adatokat, illetve információkat cserélni más kijelölt, hatáskörrel rendelkező hatóságokkal, továbbá előzetes bejelentés nélküli helyszíni ellenőrzéseket végezhet, mely ellenőrzésekhez az erdészeti hatóság a rendőrség, az állami adó- és vámhatóság, valamint az önkormányzati adóhatóság közreműködését igényelheti.

Az erdészeti hatóság az ellenőrzés eredményes lefolytatása érdekében a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőitől legfeljebb 30 napos határidő kitűzésével az előállított vagy forgalmazott fával és fatermékkel kapcsolatban írásban adatszolgáltatást kérhet. Az ellenőrzés hatékonysága érdekében a nevezett szervezetek kötelesek egymással együttműködni.

Az erdészeti hatóság a jogszabályokban vagy európai uniós jogi aktusokban meghatározott rendelkezés, illetve hatósági határozatban foglaltak megsértése esetén intézkedést hozhat vagy figyelmeztetésben részesíthet, mely jogkövetkezmények alkalmazásának

nincs helye, ha a cselekménynek az erdészeti hatóság tudomására jutásától számított 1 év, illetve a cselekmény elkövetésétől számított 3 év eltelt.

Az erdészeti hatóság a jogszabályban meghatározottak szerint, a jogsértés súlyával arányosan a következő intézkedéseket hozhatja:

- elkobozhatja a jogellenesen forgalomba hozott vagy forgalomba hozni szándékozott faterméket és az ebből származó bevételt, ha azok illegális kitermelésből származnak, vagy azok származására vonatkozóan hamis adatokat adtak meg;
- értékesíti vagy megsemmisíti az elkobzott faanyagot;
- zárlati intézkedést rendel el illegális kitermelés vagy annak vélelme esetén, mely zárlatot elrendelő végzés ellen önálló jogorvoslatnak van helye;
- erdővédelmi bírságot szab ki;
- határidő tűzésével a feltárt hibák, hiányosságok megszüntetésére kötelezi a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőjét.

A faanyag-kereskedelmi lánc hatósági felügyelete során elkobzott fatermék az értékesítés vagy megsemmisítés helyett közérdekű célra is felhasználható. Ha az eljárása során mulasztást vagy jogszabálysértést állapít meg, az erdészeti hatóság a jogkövetkezményeket megállapító végleges végrehajtható határozatának vagy végzésének kivonatát honlapján haladéktalanul közzéteszi, mely kivonatot a közzétételtől számított 5 év elteltével vagy annak okafogyottá válásakor honlapjáról eltávolítja (ld. EUTR jogsértés lista – <http://portal.nebih.gov.hu/eutr-jogsertesek>).

Az Evt. 5. § 14. pontja alapján jogosult erdészeti szakszemélyzet az Evt. végrehajtására kiadott jogszabály szerinti szakmai gyakorlattal rendelkező, az erdészeti hatóság által vezetett erdészeti szakirányítói névjegyzékben jogosult erdészeti szakszemélyzet besorolással nyilvántartott erdészeti szakszemélyzet. Az erdőgazdálkodónak az erdőgazdálkodási tevékenység szakszerűségének biztosítása érdekében jogosult erdészeti szakszemélyzetet kell alkalmaznia, kivéve, ha az erdőgazdálkodó jogosult erdészeti szakszemélyzeti besorolással szerepel az erdészeti szakirányítói névjegyzékben. Alkalmazásnak minősül a munkaviszony keretében vagy megbízással történő foglalkoztatás, valamint a jogosult erdészeti szakszemélyzetet munkaviszony keretében alkalmazó erdészeti szakirányító vállalkozás megbízása.

Az erdészeti szakszemélyzet szakirányítási tevékenysége során ellátja az erdőben jogszerűen végezhető erdőgazdálkodási tevékenységek szakmai irányítását, valamint az erdő

fennmaradását, fejlődését veszélyeztető állapotról, eseményről, vad általi károsításról való tudomásszerzést követően az erdőgazdálkodót vagy az erdőgazdálkodó által alkalmazott jogosult erdészeti szakszemélyzetet haladéktalanul értesíti, illetve a veszély elhárításában a tőle elvárható módon közreműködik (Evt. 97–100. §).

A fentiekén túl a jogosult erdészeti szakszemélyzet

- az erdőgazdálkodó részére szakmai tájékoztatást és tanácsot ad jogai gyakorlása és kötelezettségei teljesítése érdekében;
- az erdőgazdálkodót szakmai kérdésekben képviseli;
- a tudomásra jutott, az erdőgazdálkodót érintő tényekről, adatokról az erdőgazdálkodót haladéktalanul tájékoztatja;
- az erdőgazdálkodó erdészeti hatóság felé tett bejelentéseit, adatszolgáltatásait ellenjegyzi, illetve lehetőség szerint benyújtja; valamint
- kiállítja a műveleti lapot.

Az erdészeti hatóság erdészeti szakirányítói névjegyzéket vezet, amely közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősül. Az erdészeti szakirányítói névjegyzéket országosan vezetik, annak adatai nyilvánosak, azokból jogszabályban meghatározottak szerint betekintés biztosítható és szemlemásolat adható.

A rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet és jogosult erdészeti szakszemélyzet az épület, létesítmény és egyéb vagyontárgy őrzése során az erdőben, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületen és az erdészeti magánúton – az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvényben meghatározottak alapján – jogosult az erdőt veszélyeztető vagy károsító jogellenes cselekmény elkövetésén tetten ért vagy az elkövetéssel alaposan gyanúsítható személlyel, illetve jármű vezetőjével szemben

- jogellenes cselekmény folytatásának megakadályozására;
- a tetten ért személy visszatartására;
- dolog ideiglenes elvételére;
- igazoltatásra;
- ruházat, csomag és jármű átvizsgálására, valamint jármű feltartóztatására;
- a tetten ért személy előállítására.

A rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet és jogosult erdészeti szakszemélyzet a feladatai ellátása során az intézkedés kikényszerítése céljából vegyi eszközt, illetve kizárólag önvédelmi célból szolgálati kutyát, valamint rendőrbotot tarthat magánál. Az erdészeti hatóság rendészeti feladatokat ellátó tagja, az erdészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet, a rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzet marokló-fegyvert tarthat magánál [2012. évi CXX. tv. 21. § (1) bekezdés *b*) pont].

Az erdészeti szakszemélyzet valamint a jogosult erdészeti szakszemélyzet az erdőőrzési tevékenységével, valamint a jogellenes cselekmény hatóságnak történő bejelentésével kapcsolatban a büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személy.

Erdészeti gépet erdészeti gépkezelői jogosítványt (a továbbiakban: gépkezelői jogosítvány) szerzett személy kezelhet. [Evt. 101. § (1) bek.]

2. Az erdőőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet (Evt. Vhr.) erdészeti szakmai szabályai

Határjelként határkő, határdomb, határoszlop, valamint fákra festett jelzés alkalmazható. A határvonal megjelölésére a nyiladék és a határpászta (részlethatárnak a határpászta középvonalán kell elhelyezkednie) is alkalmas.

A részlethatárok közül a terepen nem szükséges megjelölni

- az állandó tereptárgyakkal egyértelműen beazonosítható határt,
- azt a részlethatárt, ahol a szomszédos erdőrészek faállományának fafajösszetétele jelentősen elkülönül, vagy magasságkülönbsége legalább 4 méter, valamint
- az Adattárban egyéb részletként nyilvántartott területek határait (Evt. Vhr. 9. §).

A fakitermelés szabályait az Evt. Vhr. 43–47. § szabályozza, mely alapján az erdőben jogszerűen végezhető fakitermelés megkezdése előtt a jogosult erdészeti szakszemélyzet az erdőgazdálkodót tájékoztatja az elvégzendő munkafolyamatról, valamint erről erdőrészeltenkénti bontásban műveleti lapot állít ki.

A műveleti lap az azonosító adatok mellett tartalmazza a fakitermelés módját, érintett területét, időtartamát, a becsült kitermelendő bruttó fatérfogatot fafajonkénti bontásban, a fakitermelés végrehajtásának jogszerű előkészítésére, köztük az érintet erdőrészeltenkénti határvonalainak, illetve a kivágásra tervezett fák szakszerű, jól látható és időtálló megjelöléséről.

lésének megtörténte vonatkozó nyilatkozatokat, végezetül az erdőgazdálkodó aláírását, valamint a jogosult erdészeti szakszemélyzet ellenjegyzését.

A műveleti lap saját példányának megsemmisülését, megrongálódását, elvesztését vagy eltulajdonítását – az érintett nyomtatvány sorszámának megjelölésével – a jogosult erdészeti szakszemélyzet haladéktalanul bejelenti az erdészeti hatóságnak.

A műveleti lap egy példányát az erdőgazdálkodó, egy eredeti vagy annak egy másolati példányát pedig az erdőgazdálkodási tevékenységet végző részére kell átadni. A műveleti lapot az erdőgazdálkodó és a jogosult erdészeti szakszemélyzet a kiállítástól számított 5 évig megőrzi. A műveleti lap kiállításával a jogosult erdészeti szakszemélyzet – több más mellett – igazolja, hogy a megadott adatok a valóságnak megfelelnek, az érintett terület és az erdőrészlet határait kijelölte, és a kivágásra tervezett fák szakszerű megjelölése megtörtént.

Fásításban tervezett fakitermelés esetén az Evt. Vhr.-ben meghatározott adatokat kell előzetesen bejelenteni az erdészeti hatóságnak. A bejelentés benyújtására a földrészlet vagy alrészlet földhasználati nyilvántartásban szereplő földhasználója, illetőleg az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett vagyonkezelői, földhasználati, haszonélvezeti, használati jog jogosultja, illetve az ingatlan tulajdonosa jogosult.

Az Evt. Vhr. alapján a szabad rendelkezésű erdőben tervezett fakitermelés esetén szintén meghatározott adatokat kell előzetesen bejelenteni az erdészeti hatóságnak.

Fásításban, szabad rendelkezésű erdőben a fakitermelési munka végrehajtója a munkavégzés során köteles magánál tartani a bejelentés másolati vagy másodpéldányát és a benyújtást igazoló dokumentumot. Ha a faanyag kitermelése kizárólag saját felhasználásra történik, a jogosult erdészeti szakszemélyzet ellenjegyzése nem szükséges, de erről a tényről a bejelentőnek nyilatkoznia kell. A tisztítás során az erdő rendeltetéseinak, a természetességi állapotra vonatkozó alapelvárásnak megfelelő faállomány-szerkezet- és elegyarányt kell kialakítani.

Nem minősül egyéb termelésnek, ennek értelmében fakitermelésnek az erdősítés érdekében végzett ápolás, a befejezett ápolás során végzett ápolóvágás, továbbá a korábbi fakitermelésből származó faanyag felkészítése. Ha az erdei haszonvétel gyakorlása során erdei faválaszték felkészítése történik és műveleti lap kiállítására nem kerül sor, az erdőgazdálkodó köteles a munka végrehajtója számára írásban rögzíteni az erdei haszonvétel gyakorlásának feltételeit.

A haszonvétel gyakorlásának feltételeit rögzítő okiratot a munka végrehajtója köteles a

munkavégzése során magánál tartani és azt az arra jogosult személynek felszólítására bemutatni.

A faanyag nyomon követését és kereskedelmét (European Timber Regulation – EUTR) az alábbi, általános hatályú és közvetlenül alkalmazandó európai uniós jogi aktusok szabályozzák:

- az Európai Parlament és a Tanács 995/2010/EU Rendelete (2010. október 20.) a fát és fatermékeket piaci forgalomba bocsátó piaci szereplők kötelezettségeinek meghatározásáról, valamint
- a Bizottság 607/2012/EU Végrehajtási Rendelete (2012. július 6.) a fát és fatermékeket piaci forgalomba bocsátó piaci szereplők kötelezettségeinek meghatározásáról szóló 995/2010 európai parlamenti és tanácsi rendelet által előírt, a kellő gondosság elvén alapuló rendszerre, valamint az ellenőrző szervezetek felett végzendő ellenőrzések gyakoriságára és jellegére vonatkozó részletes szabályokról.

A faanyag-kereskedelmi lánc hatósági felügyeletét Magyarországon a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) látja el. [Evt. 90/A–90/M. §-a, valamint a földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 12. § (1) bek. b) pont]

3. A faanyag-kereskedelmi lánc felügyeletével kapcsolatos eljárás, bejelentés, adatszolgáltatás, nyilvántartás és ellenőrzés részletes szabályairól szóló 414/2017. (XII. 18.) Korm. rendelet

A faanyag-kereskedelmi lánc szereplője az Evt.-ben meghatározott bejelentési kötelezettségét a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) mint erdészeti hatóság honlapján elérhető elektronikus felületen teljesíti.

Az erdészeti hatóság a nyilvántartásba vétellel egyidejűleg megállapított technikai azonosító számot (a továbbiakban: technikai azonosító szám) a bejelentéstől számított 8 napon belül, elektronikus úton megküldi a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőjének.

Ha az erdőgazdálkodó erdőgazdálkodási tevékenysége során kizárólag Magyarország területén végzi erdei faválasztékok előállítását és értékesítését, akkor a technikai azonosító számának az erdőgazdálkodói kód minősül.

A fatermékkel kapcsolatos faanyag-kereskedelmi lánchoz tartozó tevékenység reklámozása esetén a kínált terméket, szolgáltatást nyújtó faanyagkereskedelmi-lánc-szereplő tech-

nikai azonosító számát a hirdetésben fel kell tüntetni. Biztosítani kell a szállítójegyet és az eredetigazoló dokumentum összhangját, mely során az erdei faválaszték eredetét az erdőgazdálkodási műveleti lap, az erdei haszonvétel gyakorlására jogosító okirat, az erdészeti hatósághoz megtett, ellenjegyzett fakitermelési bejelentés, a hatóság engedélye, jogszabályban arra feljogosított személy hozzájárulása, illetve a kitermelendő fa tulajdonosának hozzájárulása igazolja.

Az erdészeti hatóság a faanyag-kereskedelmi lánc felügyeletével kapcsolatos hatósági feladatainak ellátása keretében, az ellenőrzések biztosítása érdekében, faanyag-kereskedelmi lánc felügyeleti információs rendszert hoz létre és működtet.

Az Evt.-ben meghatározott együttműködési kötelezettség teljesítése, valamint az ellenőrzések összehangolt lefolytatása érdekében az erdészeti hatóság és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal együttműködési megállapodást köt.

Az erdészeti hatóság ellenőrzési tervet készít. A helyszíni ellenőrzést az erdészeti hatóság megbízólevéllel vagy rendészeti vagy szolgálati igazolvánnyal rendelkező alkalmazottja (a továbbiakban: ellenőr) folytatja le, akinek a részére általános megbízólevél is kiállítható.

Az erdészeti hatóság a hatósági ellenőrzés során próbavásárlást végezhet, melyhez közreműködő személyt vehet igénybe. Az ellenőr a nyomtatványkiállító programmal készülő nyomtatvány kiállításának folyamatát is ellenőrizheti.

A faterméket szállító jármű esetén a jogszabályokban előírt, a fatermék nyomkövethetőségére vonatkozó előírások, kötelezettségek betartását az erdészeti hatóság a közúti forgalomban közúti ellenőrzések keretében is ellenőrzi, melyeket önállóan vagy a rendőrséggel, az állami adó- és vámhatósággal, illetve a közlekedési hatósággal együttműködve folytat le. A közúti ellenőrzés során az erdészeti hatóság megvizsgálja a dokumentumokat, import esetén az exportőr nyilatkozatát, valamint a szállított fatermék fafajának, választékának és mennyiségének a kísérő okmányokkal való egyezőségét.

4. A fatermék szállításával, nyilvántartásával, valamint a szállítójegyet és a műveleti lap előállításával és forgalmazásával kapcsolatos részletes szabályokról szóló 58/2017. (XII. 18.) FM rendelet

Az erdei faválaszték szállítását a szállítás megkezdése előtt – minden szállítmányra külön – kiállított szállítójegy alapján lehet végezni. Az Evt.-ben meghatározott szállítójegy tartalmazza a szállítójegy kiállítójának, a vevőnek, a kiszolgáltatót igazoló, valamint a szállító (fuvarozó) azonosító adatait, köztük a szállítójármű rendszámát és az Elektronikus Közúti

Áruforgalom Ellenőrző Rendszer működéséről szóló miniszteri rendelet szerinti EKAER számot.

Erdei faválaszték térfogat mértékegységeként csak tömör köbméter vagy űrméter kerülhet feltüntetésre, a sarangolt vagy ömlesztett tételt pedig kemény lombos tűzifának, lágy lombos tűzifának, illetve fenyő tűzifának lehet feltüntetni. Itt említendő meg, hogy 1 erdei köbméter 1,7 köbméternek felel meg, azaz a sarang térfogata 1 méter×1 méter×1,7 méter (ld. NÉBIH tűzifa vásárlói tájékoztató).

A tűzifa minőségét a nyilvántartásokban, a hirdetésekben, a szállítójegyen, illetve a bizonylatokon akkor lehet száraz tűzifaként feltüntetni, ha annak bruttó nedvességtartalma nem haladja meg a 30%-ot. A szállítójegy tartalmát képező megfelelő adatokat a fakitermelés jogosultja, vagy a kitermelt erdei faválasztékkal rendelkezni jogosult, a faanyag szállítója, a kiszolgáltatót igazoló tünteti fel a szállítójegy nála lévő példányain.

Tűzifának fogyasztó részére történő értékesítése esetén a szállítójegyhez mellékelni kell azt a vásárlói tájékoztatót, melyet a NÉBIH mint erdészeti hatóság állított össze és tett közzé a honlapján. A műveleti lapot és a szállítójegy nyomtatványt (a továbbiakban együtt: nyomtatvány) folyamatos sorszámozással, az adott sorszám tartományba illeszkedő sorszám kihagyása vagy ismétlése nélkül, nyomdai úton vagy nyomtatványkiállító programmal kell előállítani.

A szállítójegy az erdészeti hatóság (NÉBIH) honlapján közzétett formanyomtatvány alkalmazásával is kiállítható, nem kereskedelmi célú felhasználás érdekében.

A nyomdai úton előállított nyomtatvány nyomtatványtömb részét képezi. A nyomtatvány sorszám tartományát az erdészeti hatóság kérelemre jelöli ki, melyet a nyomtatvány fajtájának megjelölésével a kijelöléstől számított 8 napon belül a honlapján közzétesz. A nyomdai úton előállított nyomtatvány értékesítéséről kibocsátott számlán fel kell tüntetni az értékesített nyomtatvány megnevezését és sorszám tartományát az első és az utolsó sorszám megjelölésével, továbbá a nyomtatvány beszerzőjének adószámát vagy adóazonosító jelét.

A nyomtatvány kiállítható nyomtatványkiállító programmal is, ha a nyomtatvány alkalmas a naprakész dokumentálásra, a sorszámozásra vonatkozó követelménynek megfelel, és tartalmazza a kiállítására használt program meghatározott adatait, valamint a faanyag-kereskedelmi lánc-szereplő az első használata előtt 8 nappal az erdészeti hatóságnak bejelentette, melyhez csatolta a felhasználói dokumentációt.

A nyomtatvány a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (168. §) szerinti szigorú számadás alá vont bizonylatnak minősül.

A nyomtatvány kiállítására jogosult faanyagkereskedelmi-lánc-szereplő sorszám szerinti bontásban egymástól nyomtatványfajtánként elkülönített nyilvántartást vezet. A faanyagkereskedelmi-lánc-szereplő köteles az erdei faválaszték üzleti év első napja szerinti nyitó készletét fafajonként, választékonként telephelyenkénti bontásban az üzleti év első hónapjának végéig nyilvántartásba venni. Ha a faanyag-kereskedelmi lánc szereplőjének telephelyén más tulajdonában vagy rendelkezési joga alatt álló fatermék található, ezeket a tételeket elkülönítve, azonosítható módon kell nyilvántartani, az általa vezetett naprakész dokumentációs rendszerben pedig fel kell tüntetni a tulajdonos vagy rendelkezésre jogosult egyértelmű azonosítását lehetővé tevő adatokkal együtt.

A fenti jogszabályokban említett, erdészeti tevékenységek során kiállítandó és felhasználandó formanyomtatványok és a kitöltésüket megkönnyítő tájékoztatók letölthetők a NÉBIH honlapjáról: <http://portal.nebih.gov.hu/ugyintezes/noveny/nyomtatvanyok>.

5. Egyéb, erdészettel, illetve faanyagszállítással és -értékesítéssel összefüggő jogszabályi rendelkezések

A fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet hatálya a fákra, cserjékre (a továbbiakban együtt: a fás szárú növényekre) terjed ki, de nem terjed ki

- a külön törvény hatálya alá tartozó fás szárú növényekre,
- a fás szárú ültetvényekre,
- a szennyvíz, szennyvíziszap és hígtrágya elhelyezésére, hasznosítására szolgáló fával borított területre, valamint
- az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekre.

Fás szárú növény az ingatlan azon részén és oly módon telepíthető, hogy az az emberi életet és egészséget nem veszélyeztetheti, a biztonságos közlekedést nem akadályozhatja, valamint nem okozhat kárt a meglévő építményekben, létesítményekben, és nem akadályozhatja azok biztonságos működését.

Fás szárú növény pótlása nem történhet Inváziós fajú fás szárú növények egyedeivel. Tilos a fás szárú növények felületének jogellenes megsértése, csonkítása, továbbá részeinek közvetlen vagy közvetett károsítása.

A használó köteles gondoskodni az ingatlanon lévő fás szárú növények fenntartásáról, megfelelő szakszerű kezeléséről, szükség szerinti pótlásáról, valamint az emberi életet, egészségét veszélyeztető részeinek eltávolításáról.

Közterületen közművezetékét úgy kell elhelyezni, hogy az a fás szárú növényt ne veszélyeztesse, közvetlenül vagy közvetetten ne károsítsa. Belterületi közterületen a síkosság-mentesítésre olyan anyag használható, amely a fás szárú növény egészségét nem veszélyezteti.

A jegyző, fővárosi főjegyző (a továbbiakban: jegyző) a használót fenntartási és kezelési feladatok, továbbá a telepítési előírások teljesítésére kötelezheti. A közterületen lévő fás szárú növény kivágását az illetékes jegyző engedélyezi a rendelet 2. melléklete szerinti formanyomtatványon, nem helyi önkormányzati tulajdonban álló ingatlan esetén a jegyző hivatalból beszerzi az érintett fás szárú növényvel rendelkezni jogosult kivágáshoz hozzájáruló nyilatkozatát. Amennyiben a jegyző ügyintézési határidőn belül nem dönt a fás szárú növény kivágásáról, az engedélyt a kérelemben foglaltak szerint megadottnak kell tekinteni.

A jegyző a jogosultat a fás szárú növény kivágására kötelezi, ha az az élet- vagy vagyonszabadságot veszélyezteti, és e veszély másként nem hárítható el. A közterületen lévő fás szárú növény kivágását követő 1 éven belül a használó köteles gondoskodni a növény helyben történő szakszerű pótlásáról. A telepítendő cserje esetében 3 éven belül kell biztosítani a legalább azonos területi borítást. A pótlás céljából történő telepítést meg kell ismételni, ha a fás szárú növény nem ered meg.

A szakszerű pótlás teljesítését a jegyző ellenőrzi. Amennyiben a közműfektetés a fás szárú növény megtartásával nem valósítható meg, a jegyző a kivitelezőt a fás szárú növény pótlására kötelezi. Amennyiben a fás szárú növény pótlása a földrészlet adottsága miatt nem vagy csak részben teljesíthető, a pótlást a jegyző által kijelölt más ingatlanon történő telepítéssel kell teljesíteni. Amennyiben ilyen ingatlan nem jelölhető ki, a jegyző a használót a települési önkormányzat által rendeletben meghatározott kompenzációs intézkedés megtételére kötelezi.

A fás szárú ültetvényekről szóló 135/2017. (VI. 9.) Korm. rendelet alkalmazásában fás szárú ültetvény a legalább 5000 m² kiterjedésű, erdészeti és energetikai célra engedélyezett fafajtákból álló, legfeljebb 20 évig fenntartott, illetve legfeljebb 5 éves vágásfordulóval kezelt, energetikai hasznosításra szánt, illetőleg faipari alapanyag termelését szolgáló fás szárú ültetvény.

Tilos fás szárú ültetvényt telepíteni

- az Evt. szerinti erdő- és erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületen,
- borszőlő, illetve gyümölcs termőhelyi kataszterbe tartozó földrészleten,

- védett természeti területen, valamint
- Natura 2000 területen a szántó művelési ágú földterület kivételével.

Fás szárú ültetvény telepítését – a telepítés megkezdését megelőzően – a NÉBIH honlapján közzétett formanyomtatványon az erdészeti hatóságnak kell bejelenteni. A telepítési bejelentéshez mellékelni kell az egyszerűsített telepítési-kivitelezési tervet.

A telepítési bejelentés beérkezésétől számított 8 napon belül az erdészeti hatóság hiányosan benyújtott telepítési bejelentés esetén a bejelentőt a bejelentés hiányainak megjelölése mellett tájékoztatja arról, hogy a hiányos bejelentés nem jogosítja fel a telepítés megkezdésére, és figyelmezteti a bejelentés nélküli telepítés jogkövetkezményeire, a hiánytalan telepítési bejelentés beérkezéséről pedig igazolást állít ki.

A telepítés a hiánytalan telepítési bejelentés beérkezését követő 21 nap elteltét követően kezdhető meg, kivéve, ha azt az erdészeti hatóság megtiltotta. Az erdészeti hatóság a bejelentés beérkezését követő 21 napon belül megtiltja, korlátozza vagy feltételhez köti a fás szárú ültetvény telepítését, ha a bejelentésben foglaltak ellentétesek a rendelet előírásaival.

A fás szárú ültetvény telepítésének végrehajtását annak befejezését követő 15 napon belül a NÉBIH honlapján közzétett formanyomtatványon be kell jelenteni az erdészeti hatóság részére. A fás szárú ültetvény telepítésének eredményeként a földrészlet művelési ága nem változik meg. Az erdészeti hatóság a telepítés végrehajtásának bejelentését követően hivatalból nyilvántartásba veszi a fás szárú ültetvényt, és annak alábbi adatairól nyilvántartást vezet, melynek adatai nyilvánosak.

A fás szárú ültetvény faállomány teljes vagy részleges kitermelésének tényét előzetesen be kell jelenteni az erdészeti hatóság részére, a NÉBIH honlapján közzétett formanyomtatványon. A bejelentő a hiánytalan kitermelési bejelentés beérkezését követő 21 nap elteltét követően jogosult a kitermelés megkezdésére és elvégzésére. A kitermelési bejelentés szerinti fakitermelés a benyújtás évét követő év végéig hajtható végre. A fás szárú ültetvény területét a megszüntetését követően az eredeti művelési ágnak megfelelő állapotba kell hozni.

Az erdészeti tevékenységek végzésének technikai, munkavédelmi szabályozását részletesen az Erdészeti Biztonsági Szabályzat (EBSZ) kiadásáról szóló 15/1989. (X. 8.) MÉM rendelet tartalmazza.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 38. § (1) bekezdés *e*) pontja szerint védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges az Evt. hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez.

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 9. § (2) bekezdés c) pontja alapján a védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges az Evt., valamint a fás szárú energetikai ültetvényekről szóló kormányrendelet [71/2007. (IV. 14.) Korm. rendelet] hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fás legelőn lévő fa telepítéséhez, kivágásához, kivéve a csatorna medrében, az üzemi vízszintnél a nedvesített keresztzelvényben lévő fa, facsoport mederfenntartási céllal történő kivágását.

Az erdőbirtokossági társulatról szóló 1994. évi XLIX. törvény 2. §-a szerint a társulat az erdő művelési ágban nyilvántartott egy vagy több földrészlet tulajdonosai (a továbbiakban: tulajdonos) által az erdőgazdálkodási tevékenységgel összefüggő, valamint az ahhoz kapcsolódó feladatok ellátására létrehozott, a polgári perrendtartásról szóló törvény szerinti gazdálkodó szervezet, mely jogi személynek minősül. A társulat és a tagok e törvényben nem szabályozott vagyoni viszonyaira a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni. A törvény 8. §-a alapján az alapszabály a társulat szervezetének, működésének és gazdálkodásának alapokmánya, tartalmát a társulati tagság a társulat céljait és adottságait figyelembe véve maga állapítja meg, a 20. § (3) bekezdése szerint pedig a társulatot harmadik személyekkel szemben és a hatóságok előtt e törvény és az alapszabály által meghatározott keretek között az elnök képviseli, a képviselőre jogosult további tisztségviselőket az alapszabályban kell meghatározni.

A díj ellenében végzett közúti árutovábbítási, a saját számlás áruszállítási, valamint az autóbusszal díj ellenében végzett személyszállítási és a saját számlás személyszállítási tevékenységről, továbbá az ezekkel összefüggő jogszabályok módosításáról szóló 261/2011. (XII. 7.) Korm. rendelet 22. §-a alapján a díj ellenében közúti árutovábbítást végző tehergépjármű fuvarlevéllel vehet részt a forgalomban.

A fuvarlevél szigorú számadású okmány, melyet eseményszerűen kell vezetni. A felhasznált vagy rontott fuvarlevelet sorszám szerint, hiánytalanul, a bizonylatokra vonatkozó szabályok szerint kell megőrizni. A fuvarlevelet az üzembentartó vagy – írásbeli felhatalmazása alapján – a jármű vezetője állítja ki. A jármű vezetője köteles azt a szállítás során eseményszerűen vezetni, és aláírásával hitelesíteni. Közúti közlekedési szolgáltatás esetén a megrendelőnek, illetve a fuvaroztatónak az okmányon igazolnia kell az elvégzett teljesítményt, áru fuvarozásnál az áru átvételét is.

A növényzet eltávolítása iránt indított perben a döntésnél irányadó szempontokról szóló

PK 3. kimondja, hogy a szomszédos ingatlanon – különösen a közös határvonal közelében – levő növényzet zavaró, károsító hatása miatt a növényzet eltávolítása iránt indított perben mindenkor azt kell vizsgálni, hogy a növényzet szükségtelenül zavarja-e a szomszédot ingatlana birtoklásában, okoz-e kárt, vagy fennáll-e a károsodás veszélye.

A növényzet kivágására való kötelezésre kivételesen kerülhet sor, csak abban az esetben, ha az érdeksérelem más módon, így kártérítéssel sem hárítható el.

(Az Ügyészségi Szemle 2018/3. számában a megkezdett témát az erdészettel, illetve faanyagszállítással és -értékesítéssel összefüggő igazgatási, rendészeti jellegű szabályok ismertetésével folytatjuk.).

AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY HATÁLYBA LÉPÉSE ELŐTTI LEGFONTOSABB GYAKORLATI KÉRDÉSEK

KONFERENCIABESZÁMOLÓ

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának II. János Pál pápáról elnevezett díszterme adott otthont annak a konferenciának, mely az új Be. hatálybalépése előtti legfontosabb jogalkalmazói kérdésekre kereste a választ.

Az összejövettel az egyetem Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszéke szervezte. A rendezvény levezető elnökei Belovics Ervin és Békés Ádám voltak. A konferencián valamennyi előadás az új Be. kiemelt gyakorlati kérdéseit érintette.

Az első előadó, *Polt Péter* legfőbb ügyész, az NKE tanszékvezető egyetemi tanára *az új Be. újításainak várható hatásairól* beszélt. Szerinte az egyik legfontosabb feladat, hogy valamennyi jogalkalmazónak szembe kell néznie az anomáliákkal, majd szemléletet kell váltaniuk.

Az új Be. megalkotásakor a jogalkotó lappangó, de valós igényekből indult ki, és rendszerszintű beavatkozásokat hajtott végre a büntető igazságszolgáltatás területén.

Az első előadás három kérdéscsoport köré épült:

- az új Be. megalkotásának szükségessége,
- a szemléletváltás az eljárás egyes szereplőinél,
- ki mit vár az új Be.-től?

Az új Be. megalkotásának szükségessége kapcsán az első kérdés: vajon miért kellett és egyáltalán kellett-e új kódexet létrehozni? Mivel az eljárások elhúzódását meg kell oldanunk, már évekkal ezelőtt felvetődött a hatékonyabb és gyorsabb büntetőeljárás igénye, ami sok esetben egyszerűsítést is jelent. Ennek megvalósítása nem történhetett novelláris módosítással, csak egy koherens és áttekinthetőbb új kódex megalkotásával.

Polt Péter kiemelte, hogy bár napjainkban a regisztrált bűncselekmények száma csökkent, az eljárások mégis hosszabbak lettek. A nyomozások ideje egyharmaddal, a bírósági eljárásoké pedig 10%-kal nőtt.

A szemléletváltás kapcsán elmondta: arra a terhelteknél is szükség van. Kiemelte a beszerző vallomás szerepét, továbbá kitért az egyezség jogintézményére. Utóbbit tekintve,

összehasonlította a hazai jogintézményt az angolszász vádalkuval, és hangsúlyozta, hogy a két megoldás alapjaiban tér el egymástól. A magyar tekintetében ugyanis sem a tényállás, sem a minősítés nem lehet „alku” tárgya.

A szemléletváltás természetesen nemcsak a terhelteket, hanem a jogalkalmazókat, a bíróságokat, ügyészségeket is érinti. Az előadás e részében szó volt a perkoncentrációról, az ülnökrendszer megváltozásáról és a jogorvoslatokról, utóbbin belül is a korlátozott felülvizsgálatról. Kitért a személyes szabadságot érintő kényszerintézkedésekre és az előkészítő eljárás szerepére is.

Polt Péter előadásának utolsó harmadában az új kódex várható előnyeiről beszélt, és ismét kitért az eljárás hatékonyságára, gyorsítására, egyszerűsítésére.

Erdei Árpád, az ELTE ÁJK professor emeritusa „Az új büntetőeljárás törvény alapvető rendelkezései” című előadása az alapelvekről és az alapvető ellentmondásokról szólt.

Bár a konferencia meghirdetett témája főként a gyakorlati kérdésekre koncentrált, Erdei leginkább elméleti kérdéseket vetett fel. Az alapelvekről történeti összefüggések mentén beszélt, és kitért arra, miszerint a modern korok előtt sohasem alapelvek mentén hozták létre az eljárásokat, hanem leginkább célszerűségek alapján. Később, amikor az alapelvek már jelentőséget kaptak, akkor alakították ki a korábbi rendszerek alappilléreit, irányító eszméit, ami szerinte anakronizmus.

Az alapelveknek a modern büntetőeljárásokban nagy jelentőségük van, amit alátámaszt, hogy a témáról könyvtárnyi szakirodalom szól.

Rátérve az új Be.-re, az előadó szerint a kódex nem felel meg az eddigi szokásoknak. Itt idézte a törvény indokolását, mely a szervezeti és egyes működési alapelvek hiányát magyarázza.

„A törvény ... nem tartalmazza azokat az Alaptörvényben is rögzített szervezeti jellegű alapelveket, amelyek büntetőeljárás-specifikus vonásokkal nem rendelkeznek, különösen, ha ezek a büntetőügyben eljáró hatóságok jogállására vonatkozó törvényekben is fellelhetőek. A szervezeti elvek mellett azon működési alapelvek nevesítése sem szükségszerű, amelyeket szintén az Alaptörvény fektet le, ugyanakkor nem vonatkoznak általánosságban az egész büntetőeljárásra, vagy számos kivételt szükséges biztosítani. Ennek megfelelően a törvényben nem szerepel a hatalmi ágak elválasztásából eredő bírói függetlenség és a bírák kizárólag törvény alá vetettsége, a társas bírászkodás, az ítékezésben való társadalmi részvétel, a törvény előtti egyenlőség, a büntetőeljárás törvényességének elve, a bíróság eljárásához való jog, a tárgyalás közvetlenségének, nyilvánosságának és szóbeliségének elve, a jogorvoslatihoz való jog és a tájékoztatáshoz való jog. A jogalkalmazás biztos alapokra helyezése érdekében azonban

mindenképp indokolt megjeleníteni a kizárólag a büntetőeljárásra vonatkozó, a kodifikációval kitűzött „eszményi” büntetőeljárás lényegét megragadó alapelveket. Így az alapvető rendelkezések közül nem hiányozhat a funkciómegosztás, a vádelt, az ártatlanság védelme, ehhez kapcsolódóan a bizonyítási teher és az in dubio pro reo elve, a védelemhez való jog, a hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás akadályai, a büntetőjogi felelősség önálló elbírálása, az alapvető jogok, különösen az emberi méltósághoz, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog védelme, továbbá az anyanyelv használatának biztosítása és ezzel összefüggésben a büntetőeljárás nyelve.”

Erdei hangsúlyozta, hogy néhány alapelv kimaradását örömmel fogadta. Azt sem bánja, hogy a legalitás sem szerepel a jogszabályban. Ugyanakkor, a törvényben szereplő alapelvek sokszor pontatlanok, ilyen például az ártatlanság védelmének meghatározása; a 6. szakasz pedig nem tisztázza, hogy mi is a vád.

A 7. §-t – „A bizonyítás alapvetései” c. részt – saláta-szakasznak tartja, jobb lett volna, ha a benne lévő alapelveket külön paragrafusokban jelenítik meg.

7. § (1) A vád bizonyítására a vádló köteles.

(2) A terhelt nem kötelezhető az ártatlanságának bizonyítására.

(3) A büntetőeljárásban senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen vagy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatasson.

(4) A kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.

(5) Abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészséget és a nyomozó hatóságot nem köti a polgári, a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi vagy más eljárásban hozott határozat, illetve az abban megállapított tényállás.

Az 1. §-nál, az ártatlanság védelmének meghatározásánál, miszerint „senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg bűnösségét a bíróság jogerős ügydöntő határozata meg nem állapítja”, Erdei Árpád szerint teljesen feleslegesen szerepel az „ügydöntő” szó, hiszen bűnösséget megállapítani nem ügydöntő határozattal nem is lehet.

Az új Be.-ben sok az egyezsége törekvés, ezért az anyagi igazság keresése háttérbe szorul. A 6. §-t tekintve, a jogalkotó nem tisztázta, hogy mi a vád.

6. § (1) A bíróság vád alapján ítélezik.

(2) A bíróságnak a vádról döntenie kell, a vádon túl nem terjeszkedhet.

(3) A bíróság csak a megvádolt személy büntetőjogi felelősségéről dönthet és csak olyan cselekményt bírálhat el, amelyet a vád tartalmaz.

A professzor előadását azzal zárta, hogy az ellentmondásokat a gyakorlatnak kell feloldania.

Belovics Ervin, a legfőbb ügyész büntetőjogi helyettese, a PPKE JÁK tanszékvezető egyetemi tanára az előkészítő ülés jelentőségéről beszélt.

Az előkészítő ülés nem keverendő össze az előkészítő eljárással. Utóbbi a büntetőeljárás nyomozást megelőző része, az előkészítő ülésre pedig a vádemelés után kerül sor. A tárgyalás előkészítése érdekében tartott olyan nyilvános ülésről van itt szó, ahol a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtheti a váddal kapcsolatos álláspontját, és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában.

Az előkészítő ülésnek az eddigi tárgyalás előkészítésén túl több új funkciója született az új Be. által. Legfőbb rendeltetése, hogy a vádlott és a védő már a tárgyalás előtt kifejthesse a váddal kapcsolatos érdemi álláspontját, s így aktívan közreműködhessenek a büntetőeljárás alakításában.

A vádlott az előkészítő ülésen beismerheti a bűnösségét abban a bűncselekményben, amely miatt ellene vádat emeltek, és a beismeréssel érintett körben lemondhat a tárgyaláshoz való jogáról. Amennyiben a bíróság elfogadja a vádlottnak a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatát, a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését nem vizsgálja. Ha a vádlott nem ismeri be a bűnösségét a váddal egyezően, akkor az előkészítő ülésen előadhatja a védekezése alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, valamint bizonyítás lefolytatását, illetve bizonyíték kirekesztését indítványozhatja. Fontos itt kiemelni, hogy beismerő nyilatkozatról és nem beismerő vallomásról van szó a törvény értelmében.

Az előkészítő ülés egyik új funkciója tehát a vádlotti beismerés eljárást alakító szerepe, mely nem azonos az egyezségkötés jogintézményével. Az előkészítő ülésen tett beismerésből ugyanis hiányzik az „alku”.

Az előadó kitért arra is, hogy mire kell kiterjednie a beismerő vallomásnak: nemcsak a történeti tényállásra, hanem az anyagi jogi beismerésre is.

Amennyiben az elsőfokú bíróság ítélete a vádlott beismerő nyilatkozatának elfogadásán alapult, a másodfokú bíróság a fellebbezéssel támadott ítéletnek a bűnösség megállapítására, a váddal egyező tényállásra, valamint a vádirati minősítéssel egyező minősítésre vonatkozó rendelkezéseit csak akkor változtathatja meg, ha a terhelt felmentésének vagy az eljárás megszüntetésének van helye.

Az előkészítő ülésen a vádlott jelenléte kötelező, míg a tárgyaláson nem, ugyanis az utóbbin való jelenléti jogáról a terhelt lemondhat.

Az előkészítő ülés további jelentősége, hogy csökkenti a bíróság munkaterhét és az eljárás gyorsításához vezet.

A konferencia második felében *Békés Ádám az egyezségről*, *Tóth Mihály az új Be. szerkezeti és szemléleti kérdéseiről*, *Bánáti János a védői jogok gyakorlásáról*, *Székely Ákos pedig a hatályon kívül helyezésről* beszélt.

Békés Ádám, a PPKE egyetemi docense „*Az egyezés alkalmazási keretei az ügyészség és a védelem számára*” című előadásában a külföldi modellek (USA, Németország és Franciaország) bemutatása után összehasonlította a nemzetközi trendeket a hazai egyezés jogintézményével, és kitért az összes megoldás mögött húzódó közös célokra, melyek az alábbi feladatok megvalósításában érhetőek tetten:

- hatékonyabb eljárás,
- a felderítés javítása,
- költséghatékonyság,
- a büntetési célok kedvezőbb szankciókkal történő elérése.

Békés Ádám felhívta a hallgatóság figyelmét azokra a korlátokra is, amelyek leginkább a terhelti jogok érvényesülésével kapcsolatosak. Az eljárás alá vont személy jogai ugyanis a hatékonyság nevében sem sérülhetnek. Az eljárás további célja, hogy megalapozatlan döntés ne születhessen.

Békés Ádám szerint nagyon fontos, hogy az egyezés ne piaci alku mentén szülessen. Az új Be. az egyezségnél csupán a kereteket határozza meg, formai korlátokat nem állít. A jogalkotó nem kivételes eljárásaként határozza meg ezt a jogintézményt. Az egyezségkötést már az eljárás korai szakaszában, a gyanúsítás közlésekor kezdeményezheti az ügyészség, a nyomozó hatóság, a védő és a terhelt. A védő az ügyészséggel a terhelt nélkül is egyeztetet. Az ügyészségnek nem kell előre meghatároznia az alkalmazandó szankció paramétereit. Az sem elvárás, hogy a terhelt vagy védője előre megmondja, mire terjedjen ki a beismerés. Ezek a kérdések ugyanis a kezdeményezést követő egyeztetés tárgyát képezik.

A nyomásgyakorlás eszközével élni nem lehet. Az egyezés mindig nyitott kommunikáció mentén jön létre, és a kölcsönös bizalmi elven alapul.

A bíróság az egyezés létrehozásában aktívan nem vesz részt, csupán jóváhagyja azt. A jóváhagyás előtt a bíróság az alábbiakat vizsgálja:

- megtartották-e az eljárási szabályokat,
- az egyezés tartalmát tekintve törvényes-e,
- a terhelt önként és befolyásmentesen döntött-e úgy, hogy egyezséget köt,
- a terhelt vallomását az ügyiratok alátámasztják-e.

Az előadó végül feltette a kérdést: vajon mit üzen a jogalkotó az ügyészségnek és a védőnek az egyezség jogintézményével? Mindenképpen azt, hogy ne féljenek egyezséget kötni, és nyitott legyen közöttük a kommunikáció, továbbá, hogy az egyezségben foglalt kedvezmény valódi kedvezmény legyen.

Tóth Mihály, a PPKE egyetemi tanára az új Be. kapcsán a *szerkezeti és szemléleti kérdésekről* beszélt. Felhívta a hallgatóság figyelmét: július 1-jétől nemcsak az új eljárásokban, hanem a folyamatban lévőkben is az új jogszabályt kell alkalmazni. A júliustól hatályos büntetőeljárás rendje azonban csak látszólag tűnik újnak, valójában a nevek mások, a tartalmak többnyire a régié; sok az átnevezés és átstrukturálás.

Az egyezségkötésnél pl. nem történt forradalmi változás, a hatályos Be. alapján is sok mindent meg lehetne tenni. Ennél a jogintézménynél leginkább csak annyi történt, hogy a lemondást egyezségekre cserélte a jogalkotó. És ahogyan a hatályos jogintézmény, a „*lemondás a tárgyalásról*” sem működött igazán, félő, hogy az egyezségkötés sem lesz népszerű az ügyészségnél, mivel tovább fog élni az elv, miszerint „bűnözőkkel nem egyezkedünk”.

Ahhoz, hogy az egyezségkötés valóban létrejöjjön, szemléletváltást kell elérni a jogalkalmazónál.

A jogalkotó korábban azt ígérte, javulni fog a Be. áttekinthetősége, de ez nem történt meg. Ennek hátterében leginkább a többszerzős team-munka áll, vagyis az egyes részeket különböző csapatok alkották, de nem volt, aki egybeszerkesztette volna ezeket a részterületeket.

További hibája az új Be.-nek, hogy mivel az egyes hivatásrendek igyekeztek elérni saját céljaikat, illetve mivel az elektronikus kapcsolattartásnál (ahol a kérdéskör büntetőeljárás-specifikus részeire kellett volna helyezni a hangsúlyt) egyszerűen átemelték más jogszabályból a szakaszokat, sokszor olyan szabályok is a törvénybe kerültek, melyek nem tartoznának a Be.-be. Ez az egyik oka, hogy ilyen hosszú lett a törvény. Az elektronikus kapcsolattartás technikai kérdései szabályozásának elhagyásával negyedével rövidebb lehetett volna a 2017. évi XC. tv.

Az sem tett jót a jogszabálynak, hogy sokszor hiányzik az összhang más törvényekkel.

Tóth Mihály a közvetítői eljárással kapcsolatban hangsúlyozta: a törvény erre vonatkozó részeit sem gondolta teljesen végig a jogalkotó. Mint tudjuk, a mediáció a 2006. évi LI. tv. óta ismert hazánkban mint a helyreállító igazságszolgáltatás egyik eszköze.

Az új kódex sem változtat azon, hogy a közvetítői eljárás keretében a bűncselekményt sajátos konfliktusként kezelje, és a kitűzött célt abban lássa, hogy az eredeti állapot visszaállításra kerüljön. További jellemzője ennek az elterelési formának, hogy a konfliktust kommunikációval kell kezelni.

Az új Be. szerint ennek a mediációnak kétféle formája létezik: a megbánás és a korlátlan jóvátétel. Pontosabban az alábbiakra van lehetőség a büntetőeljárásban:

- közvetítői eljárásra a tevékeny megbánás jogintézményének alkalmazhatósága érdekében és
- közvetítői eljárásra a bűncselekmény következményeinek jóvátétele és enyhébb büntetés kiszabásának elérése érdekében.

Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, c. egyetemi tanár a védői jogok új kihívásairól beszélt. Előadásának központi kérdése volt: *vajon a védői jogok gyakorlásának milyen új kihívásai várhatóak az új büntetőeljárás törvény hatályba lépésével?* Kitért a hatékonyság és a gyorsaság fontosságára, de egyúttal figyelmeztetett arra a gyakran hangoztatott elvre, miszerint az eljárás hatékonysága nem járhat a garanciák csökkentésével.

Felhívta a hallgatóság figyelmét arra, amikor az ügyvéd a tanú segítőjeként vesz részt az eljárásban. Ebben az esetben az ügyvéd az eljárás későbbi szakaszában védőként már nem járhat el, kivéve, ha az ügyfele, vagyis a tanú terhelt lesz. Ez pedig azzal a következménnyel jár, hogy az ügyvédek nem fogják vállalni, hogy a tanúk segítői legyenek, mert akkor a terhelteket már nem védhetik.

Az összeférhetlenségi szabályok abban az esetben is másként alakulnak az új Be.-ben, ha egy védő több terhelt képviselőt látja el. Amennyiben a terheltek között érdekellentét merül fel, a védő egyik terheltet sem képviselheti és kizárják az eljárásból.

Vajon hogyan fog működni a kirendelés elosztása? – tette fel a kérdést a hallgatóságnak Bánáti. A problémát kezdetben az okozza majd, hogy ennek részletes szabályait csak azután lehet kidolgozni, amikor megjelenik az új Be. végrehajtási rendelete. Ezt, valamint a szabályzat megalkotását követően lehet csak létrehozni azokat az informatikai megoldásokat, amelyek az új Be. kirendeléssel kapcsolatos rendelkezéseinek gyakorlati megvalósulásához szükségesek. Mivel ez július 1-jéig már nem lehetséges, az új Be. hatályba lépésekor nem fog tudni érvényesülni az a szabály, hogy a kirendelés a kamarákon keresztül történjen – mivel a törvény kimondja: ha a kamara egy órán belül nem jelöli ki a védőt, a hatóság tesz lépéseket ez ügyben, így a hatályoshoz képest semmi változás nem történik majd.

További kérdést jelent az új Be.-ben, hogy vajon a védő befolyásolhatja-e a terheltet az egyezség megkötése érdekében.

Bánáti János a védő azon feladataira is kitért, amelyeket az új Be. a távollévő terhelt eseteire határoz meg.

Az iratmegismerés szabályainál is lesznek változások. Az eljárás ügyiratait a terhelt és védője a gyanúsított kihallgatást követően, erre irányuló indítványra ismerheti meg.

A nyomozás során az új Be. e rendelkezését folyamatosan és oly módon kell alkalmazni, hogy a terhelt és a védő az eljárás valamennyi ügyiratát a vádemelés előtt legalább egy hónappal, teljes terjedelmében megismerhesse, és indítványait, észrevételeit megtehesse.

Bánáti szerint a védelem számára ellehetetlenül a szakértői bizonyítás, mivel az új Be. olyan korlátokat állít, melyek megakadályozzák majd az új szakértő kirendelését. A magánszakértői vélemény sem lesz járható út, hiszen a bizonyítási eszközök sorában ez már nem okirat lesz, hanem – ahogy a törvény Indokolása fogalmaz: kiegészítő jellegű, a védekezés jogához és a fegyverek egyenlőségéhez társított garanciális biztosíték – védői vélemény csupán.

Az új Be.-ben sok a Pp.-szerű megoldás. Példaként az előadó a kötött fellebbezést említette, mely a Be.-ben rosszabb helyzetbe hozza az ügyvédeket, mint a polgári perben. Az előbbi esetben ugyanis a bejelentett fellebbezés később már nem terjeszthető ki, ezért az ügyvédek „önvédelemből” minden ellen fellebbezést fognak bejelenteni.

Előadását azzal zárta: napjaink informatikai „örülete” elérte a büntetőeljárás világát is, és bár a jogalkotó célja ezzel leginkább az volt, hogy az igazságszolgáltatást is áthassa a modern kor szelleme, féltő, hogy a jó szándék ellenére ez inkább csak „akadálypályát” jelent majd a jogalkalmazóknak.

Székely Ákos, a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője *a hatályon kívül helyezésről* tartott előadást, melynek első felében kitért a Kúria egyik joggyakorlat-elemző csoportjának korábbi, 2013-as összefoglaló véleményére, ahol két javaslatot is megfogalmaztak a jogalkotó számára. Már akkor indokoltnak tartották, hogy a Be.-ben benne legyenek az alábbiak:

- Amennyiben a Kúria helyez hatályon kívül és utasít új eljárásra, akkor a döntésében kifejtett iránymutatás – eltérően a még most hatályos Be.-től – ne csupán figyelembe veendő, hanem kötelező legyen.
- Indokoltnak tartották továbbá, hogy kimondja a Be.: a bármely más bíróság által meghozott, hatályon kívül helyező döntéssel szembeni fellebbezés elbírálására a Kúria legyen jogosult.

Mindkét javaslat lényege és indoka szerint a Kúriának – a legfelső szint egyedülállóságából fakadóan – kivételes jelentősége és felelőssége van.

A korábbi javaslatok ismertetése után Székely Ákos rátért az új Be.-re, és vázolta annak a hatályon kívül helyezéssel kapcsolatos fontosabb szabályait. Ahogy a kódex indokolása is írja, a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörének megváltoztatása mögött az áll, miszerint korrigálni kell a hatályon kívül helyezések és megismételt eljárások erőforrás-pazarló gya-

korlátát, és ösztönözni kell azt a törekvést, hogy a büntetőeljárásban ne legyenek szükségtelen ismétlések. Ugyanakkor a másodfokú bíróság a korlátozott felülbírálat keretei között is hivatalból vizsgálja az esetleges abszolút és relatív eljárási szabálysértéseket, amelyek az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését vonják vagy vonhatják maguk után.

A megalapozatlanságra kitérve, részleges megalapozatlanság esetén az új Be. a másodfokú bíróság kötelezettségévé teszi: kísérelje meg annak megszüntetését úgy, hogy vagy kiegészíti vagy helyesbíti a tényállást az ügyiratok tartalma, ténybeli következtetés vagy felvett bizonyítás alapján.

Teljes megalapozatlanság esetében a másodfokú bíróságnak továbbra is hatályon kívül kell helyeznie az első fokú bíróság döntését.

A vádlott felmentése esetén, ha az ítélet megalapozatlan, lehetőség van arra, hogy a másodfokú bíróság kimondja a vádlott bűnösségét, amennyiben az ügyészség által indítványozott bizonyítás következtében eltérő tényállást állapít meg. Itt kell megjegyezni: ha a vádat alátámasztó bizonyíték beszerzését az ügyészség nem indítványozza és az ítélet megalapozatlansága nyilvánvalóan erre vezethető vissza, a megalapozatlanság következményei nem alkalmazhatóak, azaz nem kerülhet sor az ítélet hatályon kívül helyezésére.

A törvény a harmadfokú eljárás feltételrendszerén nem változtat, azonban a felülbírálat terjedelme jelentősen szűkül. Ez azt jelenti, hogy csak az eltérő döntés vonatkozásában érvényesül a teljes körű felülbírálat.

Az indokolatlan hatályon kívül helyezések megelőzése érdekében a törvény újdonságként vezeti be az egyes ügydöntő, érdemi határozatokat hatályon kívül helyező másod- és harmadfokú végzések elleni fellebbezés lehetőségét.

A konferenciát a szervezők azzal zárták: az új Be. hatályba lépése után a jogalkalmazás hétköznapijaiban felmerülő kérdések egy része talán további konferenciák segítségével majd megválaszolható.

Kiss Anna

KÁBÍTÓSZER-KERESKEDŐK, DROGTERMESZTŐK ÉS DROGFUTÁROK MAGYARORSZÁGON

KONFERENCIABESZÁMOLÓ

2017-ben a hazai kábítószer-kereskedelem és -csempészet jellemzőinek feltárására irányuló kutatás során az OKRI-ban, Ritter Ildikó tudományos munkatárs a Legfőbb Ügyészség Hang- és Képtechnikai Csoportjának segítségével „Törvény(be)törve” címmel dokumentumfilmet készített egyes vizsgálatba bevont drogkereskedők, drogfutárok és drogtermesztők életútjáról, kriminális karrierjéről.

A forgatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokának engedélyével a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, a Váci Fegyház és Börtönben, a Balasgyarmati Fegyház és Börtönben, valamint a Budapesti Fegyház és Börtönben zajlott. A filmben élettörténetüket, illetve kábítószer-bűnözői karrierüket elmesélő fogvatartottak önként, saját akaratukból adták arcukat a történetekhez.

Az elkészített filmet a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Kommunikációs Főosztálya 2017 szeptemberében „változtatás nélkül leközzölhetőnek” minősítette, így kerülhetett sor a bemutatóra.

2018. április 20-án, az Igazságügyi Palota Dísztermében az Országos Kriminológiai Intézet filmbemutatóval egybekötött konferenciát rendezett „Kábítószer-kereskedők, drogtermesztők és drogfutárok Magyarországon” címmel.

A rendezvény célja a filmbemutatón túl az volt, hogy ne csak a cselekményi, de az emberi oldalról is bemutassa a kínálati oldali kábítószer-bűnözés jelenségét, az ennek visszaszorítására irányuló jogszabályi környezet működésének korlátait, elősegítve ezzel a minél sikeresebb megelőzés, felderítés, törvényi szabályozás és egységesebb jogalkalmazás megvalósulását.

A konferencia előadói között rendőr, ügyész, büntetőbíró, a büntetés-végrehajtásban dolgozó, valamint kriminológus szakemberek szerepeltek, a hallgatóság többségében ügyészekből állt, de bírák, rendőrök, kutatók, egyetemi oktatók is részt vettek a rendezvényen. A büntetés-végrehajtás szervezete 15 fővel képviseltette magát.

A mintegy 120 fős rendezvény impozáns helyszínen zajlott délelőtt 10-től délután három óráig, a technikai feltételekről a Legfőbb Ügyészség Hang- és Képtechnikai Csoportja gondoskodott.

A rendezvényt *Vókó György*, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója nyitotta meg. Bevezetőjében szolt a bűnözés elleni küzdelem jelentőségéről, kiemelve, hogy „mind több az interdiszciplináris kérdés, mind több az intézmények szokott működési körülményein kívül eső, azaz több intézmény hatáskörének metszőpontjain feltorlódó gond. Az egyes tudományágaknál a megismerés határai kiterjednek, a társadalmi gyakorlat újabb követelményei jelentkeznek.”

Kitért arra, hogy a bűnözés elleni küzdelem eredményességének fokozása megköveteli az alkalmazott módszerek és eszközök felülvizsgálatát, továbbfejlesztését, amelynek egyetemleges célja a bűncselekmény nyomán megbomlott jogi egyensúly helyreállítása.

Górcső alá vette a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazott büntetések és intézkedések jellemzőit, különös tekintettel a vagyonelkobzás jogintézményére és annak alkalmazásával kapcsolatos nehézségekre. Kiemelte a börtönökben működő drogprevenációs körletek jelentőségét és azoknak a kábítószer-bűnözés visszaszorításában tett közvetett hatásait.

Kurucz Ágota, a Legfőbb Ügyészség Nyomozásfelügyeleti és Vádelőkészítési Főosztály ügyésze „*Jogértelmezési kérdések a kábítószeres bűncselekmények vonatkozásában*” című előadásában a vonatkozó cselekményekkel összefüggő, a jogegységet szolgáló körleveleken, irányelveken és állásfoglalásokon túl olyan, a tárgykörrel kapcsolatos iránymutatásokat elemzett, amelyek konkrét ügyekre vonatkoztak, illetve amelyek kiadása egy adott ügyészség speciális tevékenysége miatt vált szükségessé.

Az előadás első részében a joghatósági ügyekkel, ezen belül is a kábítószerrel külföldön feladó személy cselekményének a minősítésével, illetve a kábítószerrel megrendelő felelősségével foglalkozott, majd áttért a napjainkban egyre elterjedtebb kannabidiol (CBD) vegyület megjelenésére és büntetőjogi megítélésre. Ezután bemutatta a magyar személy által külföldön történő kábítószer-fogyasztással kapcsolatos helyes eljárási gyakorlatot és szót ejtett a tűcsere-programokban dolgozó szociális munkások, segítő szakemberek tevékenységének büntetőjogi megítéléséről. Végül néhány anonim példával szemléltette az illetékességi összeütközések jellemzőit.

A hallgatóság hiteles választ kaphatott néhány, kábítószeres bűncselekményekkel kapcsolatos, az ügyészi tevékenységet érintő jogalkalmazási és jogértelmezési kérdésre.

Ritter Ildikó az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa, a konferencia szervezője, aki 2017-ben a hazai kábítószer-kereskedelem és -csempészet jellemzőinek feltárására irányuló kutatása során *Homitzky Zénóval* és *Réz Dániellel*, a Legfőbb Ügyészség Hang- és

Képtехnikai Csoport munkatársainak segítségével dokumentumfilmet készített egyes vizsgálatba bevont drogkereskedők, drogfutárok és drogtermesztők életútjáról, kriminális karrierjéről, vizsgálatának eredményeit ismertette.

Az előadás bevezetőjében a transznacionális bűncselekmények piacának, ezen belül is a kábítószer-bűnözés illegális piacának forgalmát és piaci folyamatait mutatta be. Kifejtette, hogy az illegális kábítószer-kereskedelem fragmentált piacon működik, amelyben kisebb, egymástól elszigetelten működő decentralizált, egymással nem kooperáló csoportok tevékenykednek, és ahol a disztribúció jellemzően az ún. direkt multilevel marketing stratégiákon keresztül zajlik.

Habár az előállítást és a kereskedelmi folyamatokat kifinomult tervezés, komoly technológiai és kommunikációs háttér jellemzi, a csoportok vertikálisan jellemzően nem jól szervezettek; van ugyan hierarchia, de az nem a profitmaximalizálást szolgálja.

Hiányoznak a klasszikus szervezett bűnözésre jellemző elemek, törekeny személyközi megállapodások mentén bonyolódnak a tranzakciók. Egy csoport szerveződésekor többnyire a családi, rokon kapcsolatok, baráti kötelek vagy akár az etnikai hovatartozás a meghatározó, nem pedig a technikai ismeretek, a tudástőke vagy a speciális képességek.

A csoport vagy cég piacra lépésekor jellemző a szerepdiffúzió (egy személy egyszerre több piaci szerepben is tevékenykedik); a cég növekedésével azonban, habár növekszik a profit, növekszik a kockázat is, így megjelennek a differenciáltabb, letisztultabb szerepek, a konspiratívabb munkaszervezés. A hatósági észlelés okai: a mohóság, a telhetetlenség, sérthetlenség érzése, a drogkarrier előrehaladta, a kockázat negligálása, az üzlettársi kapcsolatok megromlása (sértődés), a cég túlterjeszkedése vagy a rosszul szervezett terjeszkedés.

A kutató kitért rá, hogy a rétegekulturális helyzet és a drogkereskedelemben betöltött szerep között szignifikáns összefüggés van: alacsonyabb társadalmi státuszú egyének a kínálati oldali drogpiac alsóbb szintű szerepeiben jelennek meg (kiskereskedő, futár, „ügyelő”), míg a magasabb státuszúak a felsőbb kereskedelmi szinteken. A különböző szinteken és piaci szerepekben eltérő az extraprofit elérhetősége és a kockázatok mértéke is.

Az ismertetett vizsgálat során a mintába került kínálati oldali kábítószer-bűncselekményt elkövetők 2/3-a éveken át hatósági észlelés nélkül tevékenykedett.

Az előadó konklúzióként megállapította, hogy kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények bizonyításával és egységes jogalkalmazásával kapcsolatos alapprobléma abban gyökerezik, hogy a jogalkotó nem a drogpiachoz és a drogpiaci szerepekhez, hanem az „igazságszolgáltatás piacához”, a Btk. szemléleti keretében értelmezhető cselekményekhez igazította

az elkövetői magatartásokat – azokat az elkövetői magatartásokat, amelyek a drogpiac és a drogpiaci szerepek rapid változása mellett több mint 40 éve nem változtak.

Az előadást követően a „*Törvény(be)törve*” című dokumentumfilm első interjóját, sorstörténetét tekinthette meg a közönség. A főszereplő egy negyvenes éveiben járó férfi, akinek szülei egy állami cég felsővezetői voltak. Az apa korai halálát nehezen viselő fiatal a kábítószerkezhöz menekült, majd egyéb (gazdasági és közlekedési) bűncselekmények elkövetése mellett nagybani kábítószer-kereskedővé vált. A sorstörténet tipikus példája volt a drogpiacra magas réteggkulturális helyzetből történő belépésnek és kezdeti piaci szerepdiffúzió-
nak, majd a szerepek szétválásának.

A film után Varga Attila rendőrezredes, a KR NNI Nemzetközi Bűnözés Elleni Főosztály Kábítószer Bűnözés Elleni Osztály főosztályvezetője és Boczán József rendőrszázados, kiemelt főnyomozó (Nyomozó Alosztály) „*A hazai kábítószer-felderítés aktuális kihívásai*” című előadásában a „darknet”-en történő kábítószer-kereskedelem mint új elkövetési forma jellemzőit, valamint a speciális nyomozástechnikát igénylő felderítés lehetőségeit és korlátait mutatta be.

A virtuális felületek terjedése és egyszerű hozzáférhetősége magával hozta a kábítószer-kereskedők megjelenését az online térben is. A szabadon hozzáférhető, nyílt weben található, jellemzően új pszichoaktív anyagok kereskedelmére koncentráló oldalak mellett az elkövetők kihasználják a Darknet nyújtotta anomimitást.

A „darknet” olyan, jellemzően illegális tartalmakkal rendelkező internetes oldalak összessége, amit csak egy speciálisan erre létrehozott, de bárki számára hozzáférhető böngészővel lehet elérni (TOR böngésző) és amely számos technikai módszerrel rejti el a valódi adatokat (proxy, VPN). Az előadók kiemelték: csak maga a technológia bonyolult, a használata nem.

2012-ben jött létre az első jelentősebb piactér, a Silk Road, ahol az értékesített termékek 70%-a kábítószer volt. A Silk Road 1-et az amerikai hatóságok 2013. október 10-én felszámolták, a szervereket lefoglalták, az oldal üzemeltetőjét életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték.

2013. november 6-án elindult a Silk Road 2. A hatalmas profit miatt a piacterek robbanásszerűen gyarapodni kezdtek – a legjelentősebb szereplő a Nucleus market lett. A piacterek közös elv szerint működnek: kizárólag speciális (TOR) böngészővel érhetőek el – az oldalak neve számok és betűk sorozatai; regisztráció – és némely oldal esetében meghívó – szükséges; a piactereken az egyes árusok „boltjaiban” általában egy bemutatkozó leírás

található, ahol egyben ki is lehet választani a termékeket; a normál webshopokhoz hasonlóan kosárba gyűjthető a kívánt áru; az eladóval történő kommunikáció (kérdés, megrendelési cím megadása) történhet az oldalon keresztül, úgynevezett PGP kulccsal történő titkosítással, vagy más titkosított alkalmazásokon keresztül is.

A fizetés Bitcoinban, vagy más kriptovalutában történik. A fizetést követően a pénzt nem az eladó kapja meg, hanem a piactér; továbbutalásra jellemzően akkor kerül sor, ha a megrendelő megerősíti, hogy megkapta a terméket. Az oldalak 2-5%-os jutalékot számolnak fel minden tranzakció után.

Mind a vásárló, mind az eladó értékelésére lehetőség van – a megbízható kereskedőknek magas az értékelésük. Az eladókkal, illetve a kínált termékekkel kapcsolatban fórumok üzemelnek.

A piacterek folyamatosan változó teljes listája megtalálható a nyílt interneten, a „<https://www.deepdotweb.com/>” oldalon.

A darkneten történő kábítószer-árusítás előnyei: egyszerűség és anonimitás; nincs szükség kiterjedt bűnözői kapcsolatokra, világszerte értékesíthetnek magas profitot realizálva, miközben széles vevőkört érhetnek el; mivel az EU-n belüli leveleket, csomagokat alapesetben nem ellenőrzik, így kicsi a lebukás esélye; a rendőrségnél egyelőre ennek az elkövetési módnak a figyelemmel kísérése nem élvez prioritást.

A felderítés nehézségeit az előadók szerint az okozza, hogy az egész ügyletre jellemző konspiráció és bonyolult technológia miatt a felderítés döntő részben fedett nyomozó tevékenységére támaszkodik. Nehéz az elkövetők azonosítása, ami csak vagy fedett nyomozók által végrehajtott megrendelések nyomonkövetésével, a keletkező kamera- és cellainformációk értékelésével vagy szakértői (ujjnyom, genetikai, kémiai) vizsgálatokkal lehetséges.

A nyomozóhatóság számára kihívás eljutni az első létező személyig, akivel szemben már alkalmazható a felderítés teljes eszköztára. A feladó hagyományos módszerekkel történő felderítése vezethet el a kereskedőig és a kábítószer tárolási helyéig; a piacterek megszűnése, az árusok különböző okból történő eltűnése miatt ezek a műveletek hosszabb időt igényelnek, miközben az elkövetők egyre konspiratívabb módon tevékenykednek. Például, nem adják meg működési országukat, elzárkóznak a személyes találkozókról, kiváló rejtési technikákat alkalmaznak, miközben technikai oldalról az oldalak feltörése vagy az IP-azonosítás nem lehetséges.

Az előadók kiemelték, hogy kevés hazai kereskedő szerzi be még ezen az úton az eladásra szánt kábítószer, ugyanakkor tudomásukra jutott, hogy van már olyan magyar kereskedő,

aki nagy tételben árul drogot a darkneten. Egyelőre a legtöbb észlelt hazai vonatkozású tranzakció a fogyasztói oldalról indul, többnyire a kis tételben történő, saját célra történő rendelések a jellemzők.

Az előadást követően levetített második sorstörténetben egy olyan roma származású fiatal mesélte el bevonódását a nemzetközi drogcsempész-világba, aki nevelőintézetben nőtt fel. Már 14 évesen Tököltre került, felnőttként is több esetben kapott – főként vagyron elleni bűncselekmények elkövetése miatt – végrehajtandó szabadságvesztés büntetést, majd a gyors jövedelemszerzés reményében drogcsempészként kezdett tevékenykedni. Közel öt éven keresztül „dolgozott” úgy, hogy nem bukott le.

A harmadik sorstörténet egy olyan, közel 60 éves, normakövető, felsőfokú végzettségű férfi életét mutatta be, aki a rendszerváltozás után külföldön, vezető beosztásokban dolgozott, miközben komoly gyomorfájdalmainak enyhítésére mintegy 25 éven keresztül, napi rendszerességgel marihuánát használt. Hazaköltözését követően nem tudta beszerezni az adagját, így elkezdett magának kannabiszt termesztetni. Ez utóbbi történet rávilágított arra is, hogy hazánkban mennyire differenciált az ítélkezési gyakorlat a kínálati oldali kábítószer-bűncselekményt elkövetőkkel szemben.

A filmbejátszás után *Németh Zsolt* egyetemi docens, az NKE RTK Bűnügyi Tudományok Intézete Kriminológia Tanszékének ny. rendőrezredese „Kínálatcsökkentés – realitás vagy utópia?” címmel tartott előadásában arról beszélt, vajon a rendőrség kínálatcsökkentési stratégiájával és tevékenységével valóban visszaszorítható-e a kábítószeres elterjedtsége, illetve a kábítószer-bűnözés.

Az előadó definíciója szerint a kínálatcsökkentés célja, hogy törvényi felhatalmazás alapján, hatósági eszközökkel megakadályozható legyen az illegális kábítószeres létrejött, illetve fogyasztóhoz történő eljutása. Eszközként ehhez alapvetően a felelősségre vonást és a törvényben meghatározott büntetést nevesítette, végrehajtását pedig a rendvédelmi/rendészeti komplex feladatkörön túl a civilszférára is kiterjesztette. Megítélése szerint – miközben a hazai társadalmi-gazdasági folyamatokat az elosztás igazságtalansága jellemzi, – a társadalmi intézményekre a felelőtlenség és felelősségáthárítás jellemző, egy olyan társadalomban, ahol a konfrontatív kultúra dominál és ahol a devianciakezelés restriktív, rendészeti szemléletű. A rendőrség mintegy „kívülről” szemléli ezeket a folyamatokat, miközben a szervezetben belül nem a tényeken, hanem az előítéleteken, vélekedéseken alapuló problémakezelés a meghatározó.

A rendészet elsődleges felelőssége és feladata a kábítószer-jelenség kezelésében az előadó szerint egyértelműen a kínálatcsökkentésben jelölhető meg.

Ugyanakkor a rendőrség aktívan segíthet a közösségek önvédelmi reakcióiban, a fiatalokkal való kapcsolattartásban is, felhasználhatja a feltárt információk egy részét a közösségi veszélyek elhárítására, így mérsékelve a kábítószer-fogyasztással összefüggő közösségi ártalmakat. Továbbá támogathatja a kezelésre szoruló szenvedélybetegek segítőinek munkáját – beleértve az ártalomcsökkentő technikákat is – úgy, hogy tiszteletben tarthatja és nem keresztezi erőfeszítéseiket.

Mindezzel ellentétben, a rendőrség munkája egyáltalán nem illeszkedik a drogstratégiák koncepcionális kereteibe, ugyanis nincsenek korszerű belső szabályzók, protokollok, együttműködési keretek (sem kifelé, sem befelé), nincsenek alapelvek, prioritások, továbbá a rendőrség személyi állománya nem ismeri a drogstratégiát, nincs speciális képzés, továbbképzés e tárgykörben. Végül, de nem utolsó sorban, nincs szisztematikus értékelése a tevékenységnek. „Tény, hogy rendvédelmi működés nélkül nincs büntető igazságszolgáltatás; tény, hogy a kábítószeres bűnözésre fordítható személyi, technikai és anyagi kapacitás messze elmarad a valós droghelyzettől és tény, hogy ennek következtében komoly szerepe van a véletlennek abban, hogy valaki ellen eljárás induljon: a törvényi tilalom elértéktelenedik” – fejtette ki az előadó. Mindez pedig azt eredményezi, hogy a kínálatcsökkentést megvalósító rendvédelmi szervek a szigorú törvények nyomán a saját szerepüket hajlamosak túlértékelni, nem törekszenek egyenrangú partneri kapcsolatokra a drogszintér más szereplőivel: orvosokkal, drogambulancián dolgozó szakemberekkel, pedagógusokkal, szociális munkásokkal.

Az előadó igyekezett eloszlatni azt a tévhitet, hogy a drogfogyasztót, a drogfogyasztást rendészeti úton kell megközelíteni. Szerinte a tapasztalat nem igazolja, hogy a kereskedőhöz a fogyasztón át lehet eljutni, ellenben – immár itthon is elterjedt – az a felismerés, hogy a fogyasztót fenyegetéssel és büntetéssel nem lehet távol tartani a veszélyes anyagtól. Mi több, éppen azáltal, hogy a droghasználó a bűnüldözés tárgyává válik, másodlagos devianciaként a kriminalitás világa felé terelődik. A fogyasztóval szembeni bűnüldözési aktivitás csupán pótcselekvés, szinte kizárólag káros következménye van, feleslegesen leköti a terjesztőre, a valódi feladatra fordítandó rendészeti erőforrásokat. Az előadó véleménye szerint emiatt a rendőrség nem tekinthető problémakezelőnek, hanem sokkal inkább ügykezelőnek. Nem érdekli a látencia, a társadalmi valóság, a bűnmegelőzésben pedig ellenérdekelt. Szervezeti érdekeit és tevékenységének sikerességét a bűnügyek, gyanúsítottak produkálásában értelmezik.

Az előadás befejezéseként Németh Zsolt feltette a kritikus kérdést: „hogyan képezzük rendőreinket, ha a jelenséggel kapcsolatos információk részlegesek [...], ha nem konzultálunk a végrehajtó rendőrökkel, ha a tudományos kutatások eredményei nem hozzáférhetők és nem megvitathatóak, ha nem elemezzük közösen az elkövetett hibákat, illetve, ha a kritikai értékeléseket elutasítjuk?”

Ignác György, a Fővárosi Törvényszék bírása „*Kábítószer-kereskedelem a Fővárosi Törvényszék ítélkezési gyakorlatában*” címmel az ítélkezés nehézségeit és problémáit tárta a hallgatóság elé. „A jelenlévők számára az nem ismeretlen tény, hogy a jogalkalmazási gyakorlat legalábbis széttart a kábítószerekkel kapcsolatos ítélkezés tekintetében” – kezdte előadását. Nemcsak a földrajzi elhelyezkedés befolyásolhatja az ítélkezési gyakorlatot, de hasonló elkövetési magatartások tekintetében is előfordul, hogy eltérő jogértelmezésekkel dolgoznak az ítélkező bírák. Álláspontja szerint ezen jogértelmezési problémák egy része a jogegységesítés céljával hozott 1/2007. jogegységi határozat bizonyos hiányosságaira vezethető vissza.

Elsőként az 1/2007. BJE határozattal kapcsolatos problémákat vette górcső alá, majd két részterületet: a készletezéssel, illetve a kábítószer-csempészet jogértelmezésével kapcsolatos anomáliákat.

Az 1/2007. BJE határozattal kapcsolatban az előadó három alapproblémát említett. Az első, hogy a jogegységi határozat történeti elemzést igényel. Ez arra vezethető vissza, hogy a határozat a „régibb Btk.” tényállásait elemzi, olyanokat, amelyek már nem léteznek az „új Btk.-ban”, és olyanokat nem, amelyek az új Btk.-ban léteznek.

A második probléma, hogy a határozat rendre a BK 155. sz. állásfoglalásra utal, amely most már 57. BK véleményként szerepel. Bár ez az idősebbeknek nem gond, jelenleg olyan generáció lépett be a bíróságokra és az ügyészségekre, amelyik egyáltalán nem tanulta a régi Btk.-t.

Problémát okoz továbbá, hogy a határozat többször visszautal az 57. BK véleményre, illetve bizonyos eseti döntésekre, de nem mutatja be azokat, így megnehezíti a jogegységi határozat tartalmának feldolgozását. Például nem definiálja a forgalomba hozatal és a kereskedés magatartásokat, de a kettő közötti különbséget már igen. Ennek hiányában azonban nehéz értelmezni a differenciációt.

A készletezést a kereskedés tekintetében megoldja a jogegységi határozat, azonban a forgalomba hozatallal kapcsolatban nem ennyire egyszerű a helyzet. A napi gyakorlat során rendszeresen felmerülő probléma, hogy a rendőrség elfog egy elkövetőt, akinél sok kábítószer van, és ő azt mondja, az nem az övé, hanem valakinek oda akarta adni. Az bizonyít-

ható, hogy ebből valamilyen módon forgalomba hozatal lesz, de egyéb többlettevékenység nem. A jogegységi határozat nyitva hagyja ezt a kérdést: ugyan leírja mi a forgalomba hozatal és a megkezdésekor mi értékelendő (résztevékenységek megvalósítása), de nem definiálja, hogy mik ezek a résztevékenységek.

A problémára jellemzően három megoldás van, legalábbis a Fővárosi Törvényszéken háromféle módon értelmezik ezeket az eseteket:

- forgalomba hozatal kísérletét állapítja meg a bíró (a kábítószer megszerzése már azt célozza, hogy az később bekerüljön a kereskedelmi forgalomba; ilyen esetben a megszerzés a forgalomba hozatal résztevékenysége);
- forgalomba hozatal előkészületeként minősíti (melynek értelmében a forgalomba hozatal szükségszerűen együtt jár az átadással, így amíg az elkövető azt nem kezdi meg, előkészületnek minősül);
- befejezett forgalomba hozatalként kezeli (EBD2012. B.19.).

Utóbbi értelmezés alapja a BH2002. 299. A forgalomba hozatallal szükségszerűen együtt járó átadás több résztevékenységből tevődhet össze, és felölel minden olyan mozzanatot, amely azt célozza, hogy a kábítószer bekerüljön a kereskedelmi forgalomba.

Az előadó felhívta a hallgatóság figyelmét, hogy értelmezési anomáliák miatt az említett EBD követése nem ajánlott.

A továbbiakban részletesen kitért a csempészet elkövetői magatartásának jogértelmezésére. Véleménye szerint csempészet akkor valósul meg, ha az alábbi három cselekmény együttesen megvalósul: 1) a megbízó gondoskodik a kábítószer beszerzéséről („a kábítószer beszerzésének, elrejtésének és a sofőrnek való átadásának megszervezése megvalósította a megszerzést, mivel ezek a cselekmények a kábítószer feletti rendelkezési jog gyakorlását jelentették”), 2) a csempész magához veszi és az országba szállítja a kábítószer [Ptk. 5:1. § (2) bekezdés, EBH2006. 1393., EBH2001. 397.], 3) majd átadja a megbízónak. A cselekmény folytán nem változik a tulajdonos személye, a csempész tevékenység nem azt célozza, hogy a kábítószer bekerüljön a kereskedelmi forgalomba.

Ignác György végül azzal zárta előadását: véleménye szerint a gyakorlat megosztottságának oka, hogy a vonatkozó jogegységi határozatra jellemző, egyedi ügyben hozott döntésekkel való irányítás távol áll a hazai büntetőjogi irányítástól. „A BH-khoz már hozzászoktunk, ugyanakkor egy alapvető elvet nem vesz figyelembe a jogegységi határozat, mégpedig azt, hogy egy BH-nál az első kérdés mindig az, hogy egyáltalán a tényállás-hasonlóság alapján tudjuk-e ezt alkalmazni vagy nem. És ettől a lépéstől mintha eltekintett volna a

jogegységi határozat. Alkalmazzák a bírák, mert alkalmazniuk kell, de láthatólag kevés sikerrel...” – mondta.

A konferencia utolsó előadójaként *Somogyvári Mihály* bv. alezredes, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet főosztályvezetője „*A fogvatartottak kábítószer-érintettsége és kezelési lehetőségei a büntetés-végrehajtásban*” című előadásában igyekezett definiálni azt a fogvatartotti kört, azt a meglehetősen heterogén csoportot, amelyet a büntetés-végrehajtásban szerhasználóként definiálnak, illetve azokat a beavatkozási pontokat, intézményi reakciókat és lehetőségeket, amelyek a büntetés-végrehajtásban rendelkezésre állnak.

Három megközelítési mód alapján határozzák meg a szerhasználói csoportot: 1. akik kábítószer-bűncselekmény elkövetése miatt kerültek börtönbe; 2. akiről a befogadaskori egészségügyi vizsgálatok során derül ki, hogy érintettek (BNO), illetve 3. akik fogvatartási szempontból minősíthetőek problémás szerhasználónak vagy problémát jelenthet a kábítószer-érintettségük (kockázatelemzés). Ez alapvetően három különböző problémakörként és három különböző célcsoportként is értelmezhető, amelyek differenciált intézményi intervenciókat indukálhatnak.

A kábítószer-bűncselekményt elkövetett fogvatartottak a teljes hazai fogvatartotti populáció 7%-át teszik ki. Az egészségügyi adatok – egészségügyi diagnózis – alapján a fogvatartottak 4%-a minősíthető alkohol- és/vagy gyógyszer- és/vagy drogfüggőnek. A kockázatelemzés során nyert adatok szerint a fogvatartotti mintában (kockázatelemzésnek alávetettek, kb. 2000 fő) a kábítószer-fogyasztás életprevalencia-értéke 48% volt, azaz, minden második megkérdezett jelezte, hogy élete során legalább egyszer fogyasztott már valamilyen kábítószerrel. Az intravénás szerhasználók életprevalencia-értéke 13% volt. A megkérdezettek körében a legelterjedtebb szertípus a kannabisz volt, ezt követték az amfetaminok, az új pszichoaktív szerek, illetve a kokain.

Az ún. kockázati szerhasználók mintájába tartozók több, mint 40%-a állami gondozott volt, 65%-uk esetében voltak börtönviselt családtagok, több, mint 60%-uknál bűncselekményhez köthető szerhasználat, 50% feletti a körükben azok aránya, akik ambulánsan vagy kezelt fekvőbetegként civil pszichiátrián tartózkodtak korábban, illetve 37%-uk esetében volt megfigyelhető önkárosítás az egészségügyi befogadásnál.

A büntetés-végrehajtás intézményeiben folyamatosan emelkedik a kábítószerrel érintett fiatalok száma, ami a közeljövőben további emelkedő tendenciát sejtet. Ezzel összefüggésben növekszik a börtönökön belül a kábítószergyanús anyagok hatósági észlelésének gyakorisága is. 2016-ig erősen növekedett a kábítószer-észlelések száma, majd ezt követően a

büntetés-végrehajtás kábítószer-csempészetre irányuló célzott biztonsági intézkedéseinek köszönhetően sikerült csökkenteni azt. Ez nemcsak biztonsági, fegyelmi, de fogvatartott-egészségügyi szempontból is komoly jelentőséggel bír.

A keresletcsökkentés kapcsán az előadó kiemelte a büntetés-végrehajtás intézményrendszerébe és lehetőségstruktúráiba illeszkedő drogprevenciós körletek, a segítő szervezetekkel való közös munka, illetve a fogvatartottaknak nyújtott speciális kockázatkezelő programok jelentőségét és ezeknek a kábítószer-, illetve bűnmegelőzésben nyújtott szerepét.

A konferencia *Vókó György* zárszavával ért véget, aki a következő szavakkal búcsúzott az egybegyűltektől és köszönte meg a konferencia végéig kitartó érdeklődést: „... amikor ezekkel az emberekkel kell foglalkoznunk, bármilyen szakaszában is a felelősségre vonásnak, mindig gondolnunk kell arra, hogy ők is emberek.”

Ritter Ildikó

FARKAS ÁKOS¹

AZ EU BÜNTETŐJOG KORLÁTAI

Bevezetés

Mintegy negyedszázada közigazgatási jogász kollégám brüsszeli útjáról hazatérve, az európai joggal való találkozás során szerzett szellemi élményeit összegezve azzal a gondolattal állt elé, hogy amennyiben létezik európai versenyjog vagy közigazgatási jog stb., akkor léteznie kell európai büntetőjognak is. Az akkor minden alapot nélkülöző, tisztán deduktív logikai érvelésből származó ötlet ellenkezést váltott ki belőlem és kollégáimból. Azon egyszerű oknál fogva, hogy tanulmányainkból és kutatásainkból akkor világosan az rajzolódott ki, hogy a büntetőjog az állami büntetőhatalom része, a szuverenitás alkotóeleme, amely nem kerülhet ki az állami főhatalom köréből. És különben is mi indokolná mindezt?

Az államhatárokon belül, illetve az adott állam polgára által bel- és külföldön elkövetett bűncselekmények elbírálása a nemzeti büntetőjog szabályai szerint történik, ha nemzetközi együttműködés szükséges, ott vannak a bűnügyi együttműködésre vonatkozó szerződésekben szabályozott elvek és eszközök. Az USA és Svájc föderális szerkezetéből adódó megoldások pedig – ha fontos tanulságokkal szolgálnak is – az EU szabályai közé nem illeszthetők be. Minden olyan szép kereknek tűnt.

Hamarosan rá kellett döbennem arra, hogy a kép közel sem ilyen egyszerű. A büntetőjogban a témát illetően két határozott kontúrt mutató gondolkodási mód áll egymással szemben.

Egyik oldalon az angolszász jog, illetve a hagyományos, Franz von Liszt és körének szellemi hagyatékából kialakult modern, dogmatikailag cizellált büntetőjog rendszere, amely a legtöbb kontinentális európai büntetőjogász szellemi fejlődését is meghatározta, amely azonban nem nőtt túl a nemzeti kereteken. Hogy ne menjünk távolabbra, a XIX. század végétől egészen a XX. század közepéig mi is indokolta volna ezt? A westfáliai békerendszer ezen a területen még mindig éreztette hatását.²

1 Dr. Farkas Ákos egyetemi tanár, ME ÁJK

2 KISSINGER, H.: *Világrend*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2016. 31–49.

Ez alól az első kivételt a Nürnbergi, illetve a Tokiói Törvényszék és az általuk lefolytatott perek jelentették, amelyek örököséként az 1990-es években megszülettek az ideiglenes nemzetközi büntető törvényszékek, valamint a mai állandó nemzetközi büntetőbíráskodást folytató hágai székhelyű Nemzetközi Büntetőbíróság. Ez azonban egy másik történet és munkámnak nem is képezi tárgyát.

A másik kivétel, az Európai Közösségek megalakulását (1957) követő időszakban kialakuló közösségi jogból fakadó szükségszerűség, amely azonban hosszú időn keresztül nem kapott jelentőségének megfelelő figyelmet. Egészen 1992-ig az Európai Unió megalakulásáig, illetve a Maastrichti Szerződés hatályba lépéséig alig esett arról szó, hogy szüksége van-e közösségi szintű büntetőjogra, a tagállami büntetőjogi szabályok összehangolására. Ezt követően is csupán az EK önálló költségvetését sértő pénzügyi csalások elleni védelem lehetséges eszközeivel összefüggésben merült fel ez a téma. Ez hosszú időn keresztül heves vitákat generált arról, hogy helye van-e a büntetőjognak az EU I. pillérének keretei között, vagyis közösségi szinten, vagy csupán a III. pillérében, a kormányközi együttműködés – a hagyományos jogsegély típusú együttműködéstől alig különböző – keretei között képzelhető el a bűnügyi együttműködés? Hosszú időn keresztül, 1997-ig kizárólag a kormányközi együttműködés területén a III. pillér keretein belül folyhatott a belügyi és igazságügyi együttműködés. Nem véletlen, hogy számos – azóta a feledés homályába vesztett – jogsegély típusú bűnügyi együttműködés-tervezet keletkezett az EU keretei között az 1990-es években, amelyek közül csak az 1994-ben létrejött EUROPOL konvenció, az EK pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995-ben alkotott ún. PIF konvenció, az 1997. évi korrupció elleni és a tagállamok közötti bűnügyi együttműködésről szóló, 2000. május 29-én megszületett konvenció lépett hatályba.³ A konvenciók helyét – bár mindegyik említett hatályban van és együttműködések épülnek rá – a Lisszaboni Szerződés hatálybalépéséig a kerethatározatok vették át.

Hosszú vajúdas után a vita végére az EU-t jogi személyiséggel felruházó Lisszaboni Szerződés (2007) tett pontot, egyértelművé téve, hogy a közvetlen operatív együttműködést kívánó európai büntetőjog már az Uniós szinten létező, szupranacionális jogterület. Hatályba lépésétől – 2009. december 1-jétől – az EU-nak önálló büntetőjogi kompetenciája van.

Pályafutásom során mindig vonzottak a szakmai újdonságok. A deduktív okoskodás eredményeként vizionált európai szintű büntetőjog lehetősége kezdetben bármilyen abszurdnak is tűnt, arra sarkallt, hogy utánanézzek, lehet-e bármilyen alapja és perspektívája

³ CORSTENS, Pradel: *European Criminal Law*. Kluwer International, The Hague, London New York, 2002. 649.

egy szupranacionális büntetőjognak? Azt tudom mondani, hogy jó időben kezdtem el a kutatásokat. Ennek eredményeként részese lehettem és lehetek egy olyan tudományos és szellemi közösségnek, amely komoly hatást gyakorolt a ma már európai büntetőjognak nevezett jogterület formálódására. Ennek egyik eredménye, hogy a legtöbb európai országban elismert jogterület, tudományos vizsgálódás tárgya, a nyugat-európai országok jogi karain pedig a büntetőjogi tanszékek nevéből az európai büntetőjog elnevezés nem hiányozhat.

Magyarországon én voltam az első, aki ezt a jogterületet 1997-ben európai büntetőjognak neveztem. Ez már idehaza is elfogadott terminológiának számít, szemben az integrációs büntetőjog fogalmával. Én írtam Magyarországon elsőként kismonográfiát az európai büntetőjogi együttműködés akkor (2001) legfontosabb kérdéseiről, és hoztam létre (1997) a máig is működő Magyar Jogászok az Európai Büntetőjogért nevet viselő Egyesületet. A szervezet része annak az 1990-es évek elejétől formálódó egyesülethálózatnak, amelynek tagegyesületei korábban az Európai Jogászok az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelmére alakultak. 2011-től – az egyesületi elnökök az ERA közreműködésével általam szervezett budapesti találkozója és a Budapesti Nyilatkozat óta – azonban mindegyik egyesület az európai büntetőjogért való fellépés célját is felvette a nevébe vagy programjába.⁴

Hangsúlyozni szeretném, hogy az európai büntetőjog kialakulása nem lezárt folyamat, ma is zajlik.

Ez a büntetőjog nem írható le hagyományos büntetőjogi fogalmakkal. Nehezen beszélhetnénk egységesen a büntetőjog alapelveiről, általános és különös részéről, egységes dogmatikai gondolkodásról, rendszerről. A tagállamok nagy száma, eltérő büntetőjogi rendszere, jogalkotása, bírósági szervezete, ítélezési gyakorlata egy ilyen koherens rendszer létrejöttét különösen nehézé teszi. Nem véletlenül nevezi Satzger az európai büntetőjogot egyenesen „embrionális állapotban lévő büntetőjognak”.⁵ A megjelenő tankönyvek sem egy egységes büntetőjogi rendszert vizionálnak és elemeznek, hanem egy meglévő, több forrásból táplálkozó joganyagot rendszereznek.

Munkám tehát nem egy kész, hanem egy nagyon is forrongó, bizonyos szempontból instabil, számos megoldatlan kérdéssel szembesülő fiatal jogterületről és hatásáról szól. Írásomban azt vizsgálom, hogy hol húzódnak azok a határok, amelyeken túl az európai büntetőjog nem terjedhet.

Először fogalmi tisztázásra vállalkozom, melynek keretében meg kívánom határozni az európai büntetőjog kereteit és meghúzni határait.

4 EUCRIM 2013 no.2. 21–22.

5 SATZGER, H.: *International and European Criminal Law*. Nomos, 2014. 23.

Ezt követően áttekintem, hogy a Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően miképpen alakult az európai büntetőjog fejlődése.

A harmadik fejezetben térek ki arra, hogy lehetséges-e jogharmonizáció az egymástól jelentősen eltérő jogrendszerek között? Milyen szerepet játszanak ebben a folyamatban a jogi kultúra, a hagyományok, a kodifikációs elvárások és technikák, az állam és polgárai közötti viszony, a legitim állami erőszak gyakorlásának tradícióihoz való ragaszkodás?

I. Az európai büntetőjog értelmezési tartománya

A nemzetközi szakirodalomban az európai büntetőjog fogalma két értelemben, egy tágabb és egy szűkebb értelemben jelenik meg. A tágabb, többkomponensű fogalom meghatározásánál az emberi jogok fejlődése képezi a kiindulási alapot.

A II. világháborút követően Európában a nemzeti büntetőjogok új elemekkel bővültek. Ezek között elsőként az emberi jogok erőteljes hatása volt a leginkább szembetűnő.

Az emberi jogok kikényszerítésének mechanizmusai több lépcsőben fejlődtek ki. Az első lépcső, amikor az állam – többnyire az alkotmányban – polgárai számára deklarálja emberi és állampolgári jogait. A következő lépésben az állam megteremti az intézményeket és eljárásokat, amelyek az állam polgárainak biztosítják azokat a lehetőségeket, amelyeket akkor vehetnek igénybe, ha egy másik állampolgár megsérti ezeket a jogokat. A harmadik lépcsőben az állam azt a lehetőséget teremti meg, hogy polgárai belföldön ellene lépjenek fel, pereljék, ha az általa biztosított jogokat megsérti. Végül pedig az állam nemzetközi fórumok előtt is biztosítja – alávetési nyilatkozattal elismerve – a nemzetközi fórum joghatóságát az ellene folyó perekben, ha megsérti a polgárai számára nemzetközi egyezményekben biztosított emberi jogokat.

Ez utóbbi lehetőségek megalapozását szolgálta az ENSZ keretében 1948. december 10-én létrejött Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. Kiemelkedő mértékben járult hozzá az emberi jogok fejlődéséhez az 1996-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya. Az ENSZ Közgyűlése (csak) 1984-ben fogadta el a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezményt, amely a huszadik megerősítő, illetve csatlakozási okirat benyújtását követően, 1987. június 26-án lépett hatályba. Ezen túlmenően az ENSZ égisze alatt kezdődött meg a nemzetközi büntetőjog kodifikációja is.

1950-ben Rómában elfogadták, 1953-ban hatályba lépett az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EEJE), majd ennek nyomán megalakult az Egyezményben deklarált emberi jogok védelmét szolgáló strasbourgi székhelyű Európai Emberi Jogi Bíróság (EEJB).

A Bíróság több mint fél évszázados működésének során kialakult ítélkezési gyakorlat jelentős mértékben meghatározta az Egyezményben részes államok büntetőjogi jogalkotását és ítélkezési gyakorlatát, amelybe beletartozott az EEJE 3. cikkében megfogalmazott kínzás és más embertelen és megalázó büntetések tilalma, amelynek betartatása felett az EEJB örködött.

Ez jelentette a nemzeti büntetőjogok közelítésének legelső lépcsőjét. Még akkor is, ha a Bíróság ítélkezési gyakorlatának soha nem volt célja a jogharmonizáció vagy jogközelítés, „csupán” annak eldöntése, hogy a beperelt állam valóban megsértette-e az Egyezményben deklarált emberi jogokat. A döntés pedig csak az adott államot kötelezte. Mindezek ellenére azonban az ítélkezés olyan általános tanúságokkal szolgált, amelyek irányadókká váltak minden részes állam számára.

Mindezek mellett az Európa Tanács egyik bizottságaként 1957-ben létrejött a Bűnözés Problémáival foglalkozó Bizottság, amely különböző súlyos, nemzetközi vonatkozásokat sem nélkülöző bűncselekmények (szervezett bűnözés, korrupció, számítógépes bűnözés, a bioetika és a klónozás problémái) elleni fellépésre vonatkozó ajánlásaival jelentős mértékben befolyásolta a tagállamok kodifikációs megoldásait.

Az Európa Tanács keretei között jött létre 1987 februárjában „A kínzás és az embertelen és megalázó büntetések tilalmáról szóló nemzetközi egyezmény”, amely 1989. február 1-jén lépett hatályba. A kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény végrehajtását egy – független szakértőkből álló – nemzetközi testület, a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Büntetések vagy Bánásmód Megelőzésének Európai Bizottsága (CPT), a „szabadságuktól a közhatalom által megfosztott személyek” elhelyezésére szolgáló helyszínek látogatásával ellenőrzi. A Bizottság ellenőrző látogatásaival és az erről készült beszámolóival hozzájárul a tisztességes, az emberi jogokat tiszteletben tartó büntetőjog és büntetés-végrehajtás megerősödéséhez.

Bár az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetéből 1961-ben létrejött Gazdasági Együttműködés és Fejlődés Szervezetének (OECD) meghatározó tevékenységi köre – nevéből adódóan – a tagországok gazdaságára koncentrál, számos olyan büntetőjogi vonatkozású konvenció (korrupció, számítógépes bűnözés elleni, adócsalás, pénzmosás elleni konvenció) megalkotásának volt katalizátora, amelyek a tiszta, fair gazdaság kialakítását vannak hivatva elősegíteni. Egyben kötelező erejű ajánlásként a tagállamokra azt a feladatot róják – és ezt ellenőrzik is –, hogy büntetőjoguk szabályai közé építsék be azokat.

A tágabb fogalom másik komponense az EU-hoz kapcsolódik, amelynek témánk szempontjából kiemelkedő szerep jut. Az Európai Közösségek gazdasági és politikai szervezatként jöttek létre. Megalkotói a kezdetekkor nem gondoltak arra, hogy működésében a büntetőjog valaha is szerephez jut. Azt ugyan nem lehet tagadni, hogy 1957-től az Európai Gazdasági Közösségről (EK) szóló Római Szerződés aláírásától, majd 1958. január 1-jén történt hatályba lépésétől 1992-ig, az Európai Unió (EU) megalakulásáig, a Maastrichti Szerződés hatályba lépésig [1993. november 1. – ettől az időponttól Európai Közösségek (EK)] számos esetben felmerült a bűnügyi együttműködés gondolata, azonban ezek nem váltak konkrét intézkedésekké. Mind a TREVI együttműködés (1976-1989), amely nélkülözte a formális szerződési kereteket, mind a Schengen I-II. (1985, 1990) Egyezmény az 1970-es, 1980-as évek termékei, amelyek kívül estek az EK Szerződés hatókörén, ámbar kétségtelenül egy újfajta – a közvetlen operatív kapcsolatokon alapuló – együttműködés előfutárai voltak. Létezett emellett a közigazgatási szankciók rendszere és az európai kartelljog, amely súlyát és a jogalkalmazói jogosultságokat tekintetbe véve komoly hasonlóságokat mutatott a büntetőjog szankciórendszerével és a büntetőeljárás kényszerintézkedésekkel.

Bár az EK közvetlenül büntetőjogi vonatkozású jogalkotásra nem kötelezhette a tagállamokat, a büntetőjog mégis szerepet kapott a szervezet és a tagállamok közötti viszony alakításában. Erre a jogalapot az EK szerződés által deklarált szabadságok és politikák adták meg. Az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a munkaerő áramlásának szabadsága az EK alappilléreiként jelentek meg. Ezek kiteljesedését és védelmét szolgálta az EK jogalkotása. Azonban legyen szó akár a közvetlen hatályú rendeletekről, akár a tagállami jogalkotást megkívánó irányelvekről, határozatokról, a tagállamok jogalkalmazói és jogalkotói fegyelme és értelmező hatalma nem minden esetben felelt meg az EK elvárásainak. A rendeletekben foglalt kötelezettségeket figyelmen kívül hagyó jogalkalmazás, a késlekedő jogalkotás az EK Bizottságát arra ösztönözte, hogy ezeknek a kötelezettségeknek az EK Bírósága előtt szerezzen érvényt.

Ennek következményeként számos olyan bírósági határozat született, amely arra kötelezte a tagállamokat, hogy büntetőjogi szabályokat töröljenek el, hozzanak létre vagy változtassanak meg. A Közösségek büntetőjogi védelmével kapcsolatban azonban elutasító álláspontot képviselt. Ezen bírósági döntések között kakukktójásként megbújt néhány olyan is, amely például a közös agrárpolitika védelme érdekében már nem látta kizártnak ennek a jogágnak a bevonását az EK védelmi mechanizmusába. Ez jelezte, hogy a büntetőjognak mégis helye lehet a közösségi érdekek védelmében.

Az EK Bírósága döntéseiben az *asszimiláció elvére* hivatkozva – vagyis, hogy a védelem és a jogkövetkezmények tekintetében tagállam ne tegyen különbséget a közösségi és a hazai jog között – csak azt követelte meg, hogy a közösségi jog megsértése miatt alkalmazott szankció hatékony, arányos és visszatartó hatású legyen, de annak jellegét nem szabta meg, ennek meghatározását a tagállamra bízta.

Az EU létrejötté fordulóponthoz jelentett a szervezet büntetőjoggal kapcsolatos álláspontjában. Az EU pilléres szerkezetében az ún. harmadik pillér volt hivatva megvalósítani a tagállamok büntetőjogi együttműködését. A Maastrichti Szerződés a „Belügyi és igazságügyi együttműködésként megjelenő” kormányközi kooperáció kereteit kezdetben a jogsegély típusú együttműködéssel kívánta kitölteni. Ez a terv a már említett ma is hatályos konvenciókat kivéve nem váltotta be a reményeket és az Amszterdami Szerződésben megjelenő kerethatározat gyorsan kiűzte az EU eszközzrendszeréből a konvenciókat. 2000 óta III. pillér keretében az EU-n belüli bűnügyi együttműködésre vonatkozó új konvenció már nem született.

Az együttműködés az Amszterdami Szerződésben 1998-ban már „*A szabadság, a biztonság és jog*” térségeként jelent meg, amely az uniós polgárok szabadságát, biztonságát és jogait lett hivatva biztosítani és védeni, egyebek mellett a büntetőjogi együttműködés erősítésével is.

Ebben a rendszerben – amelyben a döntések meghozatalához az egységességre és nem a többség egyetértésére volt szükség – jelent meg 1998-ban a kerethatározat mint határozati forma. Ez vált a Tamperei Következtetések eredményeként 1999-ben az együttműködés sarokkövévé a kölcsönös elismerés elve – a 2001. szeptember 11-ei eseményeket követően – számos kiemelkedő fontosságú büntetőjogi és eljárási vonatkozású kerethatározat jelent meg komoly hatást gyakorolva a tagállamok büntetőjogára. Ezek között is a legismertebb az európai elfogatóparancsról rendelkező kerethatározat.

A kerethatározatok jogalkotásra vonatkozó kötelezettségekkel terheltek a tagállamokat, amelyek az ezekben foglalt rendelkezéseket a kerethatározatban előírt határidőre, a saját jogi eszközzrendszerük felhasználásával ültethették át jogszabályaik közé. Többé már nem volt szükség hosszadalmas ratifikációs eljárásra.

A Nizzai Szerződés az Europol mellett a III. pilléres együttműködés további intézményi kereteit teremtette meg, létrehozva az Eurojust szervezetét, amely az EU együttműködést igénylő, kiemelt súlyú, határokon átnyúló bűncselekmények tekintetében az idők során az

operatív együttműködés katalizátorává vált, és a különböző büntető jogrendszerű tagállamok között a híd szerepét is betölti.

A Nizzai Szerződésben történt meg az Emberi Jogi Charta EU Szerződéshez csatolása is.

A Charta önállóan szabályozza az EU állampolgárok alapvető emberi jogait és szabadságait, bár kétségtelenül az EEJE képezte a dokumentum alapját. Izgalmasabb azonban az a perspektíva, ami azáltal nyílt meg, hogy az EU az Amszterdami Szerződésben deklarálta azon szándékát, hogy az EEJE-hez kíván csatlakozni.

A Maastrichti Szerződés teremtette meg az EU önálló – a szervezetet alanyi jogon megillető – költségvetését. A költségvetési rendszer létrejöttével vált égető problémává a költségvetési pénzek illegális kiáramlásának megakadályozása. (Becslések szerint az illegális kiáramlás mértékének alsó határa a költségvetés 2%-a, míg legmagasabb becsült mérték a 20%-a. A reális mértéknek a 10%-ot tekintik.)

Ennek eszközeként önként kínálkozott a büntetőjog, azonban az EK joga az I. pilléren csak a közigazgatási eszközök igénybevételét tette lehetővé. A védelmi mechanizmus kiépítését az EU először a III. pillér segítségével kezdte meg. Ennek eredményeként született meg a már említett PIF konvenció, amely azonban a jogsegély típusú együttműködés minden nehézségét magán viselte anélkül, hogy az EK ezek kiküszöbölésére bármiféle formális jogi eszközzel befolyást gyakorolhatott volna.

A PIF konvenció ratifikálása körüli huzavonák következményeként az EK Bizottság az 1990-es évek végén rendelettervezetet készített, mellyel a közvetlenül kötelező jogforrások rendszerének keretein belül szándékozta megoldani a védelem kérdéseit. Ennek a lehetőségét a *beleértett joghatóság* fogalmának megteremtésével próbálta megindokolni. Ez nem jelentett egyebet, mint azt, hogy explicit jogi eszközök hiányában a jogértelmezés eszközeivel igyekezett logikailag beláthatóvá tenni, hogy az EU Szerződés I. pillérének fogalmi keretei közé a büntetőjog is beilleszthető. Ez a kísérlet egyértelműen kudarcot vallott.

Ezzel párhuzamosan az 1990-es évek közepén az EU Bizottságának támogatásával indult egy kutatás (Corpus Juris project). Ennek célja volt, hogy megvizsgálják annak a lehetőségét, vajon a pénzügyi érdekek védelmében létre lehet-e hozni egy minden tagország által elfogadható bűncselekmény-katalógust (EU csalás és a hozzá szorosan kapcsolódó bűncselekmények). Célja volt továbbá egy olyan EU szintű szervezet, az európai ügyész(ség) felállítását, melynek feladata ezeknek a bűncselekményeknek az üldözése és a nemzeti bíróságok előtti vádképviselés.

A projekt összefoglaló anyaga, a javaslatokkal 1997-ben látott napvilágot.⁶ 2000-ben pedig az időközben elkészített megvalósíthatósági tanulmányok figyelembe vételével megjelent az ún Corpus Juris javított, továbbfejlesztett firenzei változata.⁷ 1999. június 16-án megalakult az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF), melynek fő feladata az EU csalások közigazgatási eszközökkel történő nyomozása a tagállamokban és amennyiben szükséges, a büntető feljelentés megtétele.

A projekt utóélete kalandos. Ennek folyamán a 2000-es évek első éveiben úgy tűnt, hogy a kezdeti vegyes, de alapvetően pozitív fogadtatást felváltotta a teljes elutasítás, és a projekt sorsa a feledés lesz. A tagállamok közvetlen bűnügyi együttműködését pedig az Eurojuston keresztül intézik.

Az Európai Alkotmányos Szerződés azonban ismét felvette a létrehozandó intézmények közé, a Lisszaboni Szerződés pedig egyértelművé tette, hogy az intézményt az Eurojust szervezetéből kell kialakítani. A hogyan kérdésre ekkor még nem született válasz, de 2013 júniusában megszületett az Európai Ügyészi Hivatal (EPPO) felállításáról szóló, azóta többször módosított rendelettervezet, és 2017 februárjában a máltai elnökség alatt eldőlt, hogy a huszonnyolc tagállamból húszan, tehát a tagállamok többségében megerősített együttműködés (enhanced cooperation) keretén belül létrehozzák az Európai Ügyészséget.⁸

Az eddig felvázolt szervezetek és az általuk alkotott jogszabályok nem hagyták érintetlenül a tagállamok büntetőjogát, így ebben az értelemben beszélhetünk egy sajátos, az egységesség halvány jeleit felmutató „európaizált” büntetőjogról.

Az eddig ismertetett komponensek képezik az európai büntetőjog szélesebb értelmét. Bár kétségtelen tény, hogy az ENSZ és az OECD a legnagyobb jóindulattal sem tekinthető európainak, azonban az EU tagállamok ezeknek a szervezeteknek is tagjai, tehát az általuk kibocsátott jogszabályok ezen országok büntetőjogának, azaz az európai büntetőjognak is részévé válnak.

A szakirodalom leggyakrabban azonban mégis az európai büntetőjog szűkebb fogalmát használja, ez pedig az Európai Unióhoz kapcsolódik, az EU és a tagállamok, az EU és az EU polgárok viszonyában megjelenő büntető vonatkozású jogalkotásban és intézményrendszerben tárgyalásul. Én is ebben az értelemben használom a fogalmat.

6 DELMAS-MARTY (ed.): *Corpus Juris*. Economica, Paris, 1997. 179.

7 DELMAS-MARTY, Vervaele (ed.): *The implementation of the Corpus Juris in the Member States*. Intersentia. Antwerpen, Groningen, Oxford, 2000. 394.

8 Javaslat – a Tanács Rendelete az Európai Ügyészség létrehozásáról. Brüsszel 2013.7.17. COM(2013) 534 final; A Tanács (EU) 2017/1939 Rendelete (2017. október 12.) az Európai Ügyészség létrehozására vonatkozó megerősített együttműködés bevezetéséről

II. Az EU bűnügyi együttműködési rendszere a Lisszaboni Szerződés után

Az Európai Közösségek (EK) a II. világháború után a sokféle, egymástól eltérő európai gazdaság és politika kiegyensúlyozására jöttek létre, ahogy Robert Schuman fogalmazott: „Európa lelke az egymástól eltérő minőségek és törekvések sokféleségéből formálódik. Az alapvető elképzelések azonossága összefér a hagyományok és hitek sokféleségével, az egyéni döntésekkel járó felelősséggel. A mai Európának olyan együttélés alapján kell létrejönnie, amely nem csupán egymással versengő – olykor ellenséges – nemzetek halmaza, hanem szabadon szerveződött, megegyezésen alapuló, működő közösség.”⁹

Az Európai Unió (EU) szupranacionális gazdasági-politikai szervezet, komoly érdekérvényesítő képességgel. Hatalma, befolyása a tagállamok közösségére épül, bár gazdaságilag, pénzügyileg azoktól független, önálló jogalany, önálló, sajátos érdekekkel rendelkező szervezet. Önállósága, függetlensége azonban keveset érne a tagállamok együttműködése nélkül, hisz az EK nem államok egybeolvasztását, valami szuperállam létrehozását jelenti, hanem az államok közötti bizalmat, szövetséget és összetartozást.

Az EU azonban nemcsak egység, hanem közösség is, amelynek működése elképzelhetetlen a tagok megfelelő együttműködése nélkül. Ezt fejezi ki a közösségi lojalitás/hűség elve, amely három kötelezettséget foglal magában. Az első a cselekvési kötelezettség, a második a tartózkodási kötelezettség, a harmadik az együttműködési kötelezettség.

Ennek értelmében az európai tagállamok minden megfelelő általános és egyedi intézkedést meghoznak annak érdekében, hogy biztosítsák azon kötelezettségek teljesítését, amelyek Az EU Szerződésből (TEU) fakadnak, és tartózkodnak minden olyan intézkedéstől, amely a TEFU-ban előírt célok megvalósítását veszélyezteti. A tagállamok megkönnyítik a Közösség feladatainak teljesítését.

Az EU tevékenysége azonban soha nem volt parttalan. Csak azokban a kérdésekben járhatott el és hozhatott a tagállamokra kötelező rendelkezéseket, amelyre nézve a tagállamoktól delegált, átruházott hatáskörrel rendelkezett. Az EU az átruházott hatáskörök és az abban meghatározott célok keretei között jár el ma is.

Ebbe a körbe tartoztak többek között a tőke, az áruk, a szolgáltatások és a személyek szabad áramlása, a közös kereskedelmi, mezőgazdasági és halászati politika kialakítása, a gazdasági verseny torzulásmentes kialakítása, a fogyasztóvédelem, a tagállami jogszabályok közelítése stb.

Azokban a kérdésekben, amelyek nem tartoznak az EU kizárólagos hatáskörébe, a Közösség a *szubszidiaritás* alapelve alapján jár el, vagyis csak akkor és abban a mértékben

⁹ SCHUMANN, Robert: *Európáért*. (Második Kiadás) Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, Pécs. 2004. 99.

avatkozik be, ha a tervezett tevékenység célkitűzéseit a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és ezért ezek a célkitűzések a tervezett tevékenység nagyságrendje vagy hatásai miatt közösségi szinten jobban megvalósíthatóak.

A közösség tevékenysége egyik esetben sem léphet túl a célok megvalósításához szükséges mértéken, tehát ezekhez mérten *arányosnak* kell lennie, viszont feladataik megvalósításához a tagállamokat mentességek és kiváltságok illetik meg.

Az EU másodlagos jogforrásai, amelyek egyrészt az EU kizárólagos hatáskörébe tartozó kérdésekkel kapcsolatosak, másrészt a szubszidiaritás elvéből következő szabályokat tartalmazzák, a tagállami lojalitás ellenére sem érvényesülnek maradéktalanul. A tagállamok számos esetben figyelmen kívül hagyják vagy megsértik azokat. Ennek következtében védelemre szorulnak.

A védelem lehetőségeit illetően hosszú évtizedeken keresztül vitán felül állt, hogy az EU I. pillérének szabályozási köréből a büntetőjog eszközei ki vannak zárva. A bűnügyi együttműködés kizárólag a III. pillér keretei között folyhatott. Az együttműködés kulcsfogalma a jogközelítés, illetve a harmonizáció. Ezt váltotta fel a kölcsönös elismerés elve. Ennek sikerét az 1990-es évek végétől, az Amszterdami Szerződés hatályba lépését követően hozott számos EU kerethatározat jelzi, azonban ez nem változtatott azon a tényen, hogy az EU alapszerződéseinek szabályai között nem jelent meg. Erre a Lisszaboni Szerződésben került sor.

A Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően jelentős változások következtek be az EU szerkezetében. A három pillér, amelyen az EU nyugodott, megszűnt. Helyette egy egységes, pillérek nélküli Európai Unió jött létre. Ennek a bűnügyi együttműködés tekintetében is mélyreható következményei lettek. A büntetőjog, amely addig a kormányközi együttműködés területe volt, ahol az együttműködés során felmerült problémák megoldásához szükséges döntést a tagállamok csak egyhangúlag hozhatták meg, EU szintre emelkedett, szupranacionális dimenziót kapott. Az ezzel összefüggő rendelkezéseket az EUMSZ 82. cikke (eljárásjogi rendelkezések) és 83. cikke (büntető anyagi jogi rendelkezések) tartalmazza.

1. Büntető eljárásjogi rendelkezések

A büntető eljárásjogi rendelkezések tekintetében a 82. cikk (1) bekezdése leszögezi, hogy ezek rendező elve a kölcsönös elismerés elve, amely magában foglalja a tagállamok törvényeinek, rendeleteinek és közigazgatási rendelkezéseinek közelítését a 83. cikkben megnevezett területeken. A (2) bekezdés arról rendelkezik, hogy a több államra kiterjedő büntető

ügyekben, amennyiben a bírósági ítéletek kölcsönös elismerésének, illetve az igazságügyi és rendőrségi együttműködés megkönnyítése érdekében szükséges, az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg, egyebek mellett a bizonyítékok kölcsönös elismerése, a büntető eljárásban részt vevő személyek jogai vagy a sértettek jogai tekintetében, illetve minden olyan kérdés vonatkozásában, amelyeket a Tanács egyhangú határozatában ilyenek nyilvánított.

A bekezdés utolsó mondata leszögezi, hogy a tagállamoknak ezek tekintetében jelentős a mozgáster, ugyanis a szabályozási minimumok megfogalmazása nem akadályozza meg őket abban, hogy „a személyek számára magasabb szintű védelmet biztosító intézkedéseket tartsanak fenn vagy vezessenek be.” Ez a rendelkezés a tagállamok szuverenitásának, jogrendszere önállóságának tiszteletben tartása mellett, talán éppen ezért, hozzájárult ahhoz – mint azt később részletesen is bemutatom –, hogy a tagállamok csak hosszas, sokszor reménytelennek tűnő tárgyalások után jutottak el a minimum szabályok megfogalmazásához.

2. Büntető anyagi jogi rendelkezések

A 83. cikk az EU jogalkotás és az EU által kiemelt több államot érintő bűncselekmények fogalmi elemeivel, pontosabban a közös fogalmi elemek és a büntetések minimumának meghatározásával foglalkozik. Kimondja, hogy az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekmények tényállására és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan. Meghatározza azt a bűncselekményi kört, amelyekre ez a rendelkezés vonatkozik. Ezek a következők: terrorizmus, emberkereskedelem, nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása, tiltott kábítószer-kereskedelem, tiltott fegyverkereskedelem, pénzmosás, korrupció, pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása, számítógépes bűnözés és szervezett bűnözés. Ez a felsorolás – mint azt a 83. cikk (1) bek. harmadik albekezdése egyértelművé teszi – nem tekinthető lezártnak, ugyanis „a Tanács határozatban egyéb bűncselekményi területekről állapíthatja meg, hogy azok megfelelnek-e az e bekezdésben meghatározott feltételeknek. Erről a Tanács az Európai Parlament egyetértését követően egyhangúlag határoz.

Ezek a bűncselekmények, az európai dimenziókat figyelembe véve is, kiemelkedő súlyúak és jellemzően nem tisztelik a határokat. Üldözésükhöz és a felelősségre vonás megalapozásához együttes európai fellépés szükséges, amely igényli olyan speciális szabályok megalkotását, a részleges jogharmonizációt, amelyek lehetővé teszik a különböző tagállam-

mi jogrendszerek különbözőségeiből fakadó eltérések ellenére az egységes közös fellépést. A közös fellépés egyik feltétele, hogy ezeknek a bűncselekményeknek a meghatározása a tagállamok büntető törvénykönyveiben hasonló tényállási elemek felhasználásával történjék, ami egyben az EU (kriminá)lpolitikájának hatékony érvényesüléséhez is nélkülözhetetlen.

3. Megerősített együttműködés és a vészfék-eljárás

A Lisszaboni Szerződést megelőzően a bűnügyi együttműködés – mely a III. pillér, a kormányközi együttműködés kompetenciájába tartozott – kérdését érintő jogszabály elfogadásához egyhangú döntésre volt szükség. Ezen a területen, amely ma már uniós kompetenciába tartozik, irányelv megalkotásához az EUMSZ többségi határozatot ír elő. Ugyanakkor a többségi határozat sem minden esetben biztosítja a kisebbségben maradt tagállamok számára az irányelv legitimitását, illetve a kisebbségi álláspont szerint szükséges jogszabály megalkotását. Ezért a kisebbségben maradt államok számára két lehetőséget kínál az EUMSZ. Az egyik a vészfékező eljárás (emergency brake), amely a rendes jogalkotást akasztja meg, a másik, a megerősített együttműködés (enhanced cooperation) a kisebbségben maradt tagállamok önálló, a többségi állásponttal szembeni alternatív megoldása.

Az első esetben, amennyiben a Tanács egy tagjának megítélése szerint a 82. cikk (2) bekezdésében felsorolt kérdésekről (pl. személyek jogai a büntetőeljárásban) alkotott irányelvtervezet büntető igazságszolgáltatási rendszerének alapvető vonatkozásait érintené, kérheti, hogy terjesszék a Tanács elé. Ilyen esetben a rendes jogalkotási eljárást fel kell függeszteni. Miután a Tanács a kérdést megvitatta és konszenzus elérésére került sor, az Európai Tanács a felfüggesztéstől számított négy hónapon belül visszautalja a Tanács elé, amely rendes jogalkotási eljárás továbbfolytatását rendeli el.

Megerősített együttműködésre az EUSZ 20. cikk (2) bek. alapján akkor kerülhet sor, ha a Tanács (a miniszterek tanácsa) megállapította, hogy az együttműködés célkitűzései az EU egésze által észszerű határidőn belül nem érhetők el, és ha abban legalább kilenc állam részt vesz.

Az EUMSZ 329. cikk (1) bek. értelmében a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamoknak a szerződés alkalmazási területére tartozó kérdések valamelyikében kérelmet kell terjeszteniük a Bizottság elé. (Nem lehet megerősített együttműködés tárgya a kizárólagos hatáskörök területe és a biztonságpolitika.) A kérelemben meg kell határozni a megerősített együttműködés hatókörét és célkitűzéseit. A Bizottság nem köteles tovább-

bítani a kérelmet a Tanácsnak. Ennek okairól tájékoztatja a tagállamokat. Ha továbbítja, változatlan tartalommal kell továbbítania. A felhatalmazást a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlament egyetértését követően a Tanács adja meg.

A büntetőügyekben történő igazságügyi együttműködés területén az EUMSZ 86. cikk (3) bek. eltérő szabályokat ír elő. E szerint akkor van lehetőség megerősített együttműködésre, ha a tagállamok valamely irányelvtervezet tekintetében – amely érinti a tagállamok büntető igazságszolgáltatási rendszerét – nem értenek egyet, azonban megerősített együttműködés keretében együtt kívánnak működni, és ennek megfelelő bejelentést tesznek az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak. Ha a bejelentés megtörtént, a felhatalmazást megadottnak kell tekinteni és a megerősített együttműködésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Az EUMSZ a megerősített együttműködés tekintetében a 86. cikkben külön szól az Európai Ügyészségről. Ennek a szervezetnek a megalakítását (amely az Eurojustból jön létre) a Tanács hatáskörébe utalja, amely különleges jogalkotási eljárás keretében elfogadott rendeletekkel hozhatja létre ezt az intézményt.

Ha nincs egyhangúság, a megerősített együttműködésre vonatkozó rendelkezések alkalmazásával lehet létrehozni az Európai Ügyészséget. Ebben az esetben az eljárást fel kell függeszteni a Tanácsban, és négy hónapon belül egyeztetési eljárást kell lefolytatni. Ha sikerül konszenzust elérni, az Európai Tanács a tervezetet visszautalja a Tanács elé. Ha ezen idő alatt nem jön létre konszenzus, a megerősített együttműködésben résztvevő tagállamok megállapodásuknak megfelelő bejelentést tesznek az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és a Bizottságnak. Ebben az esetben a felhatalmazást megadottnak kell tekinteni.¹⁰

III. Az európai büntetőjogi jogharmonizáció nehézségei

A II. fejezetben ismertetett rendelkezések megvalósításának két korlátja van. Az egyik az EUMSZ 67. cikk (1) bekezdésében általános érvénnyel – az **eltérő jogrendszerekre tekintettel** – megfogalmazott elv, miszerint a szabadság, biztonság és jog térségében tiszteletben kell tartani az alapvető jogokat, a tagállamok eltérő jogrendszereit és jogi hagyományait. Az EUMSZ 82. cikk (2) bekezdés – ezt az elvet a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésre vonatkozó eljárásjogi szabályozási minimumokra alkalmazva – előírja, hogy az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott

¹⁰ A Tanács (EU) 2017/1939. Rendelete (2017. október 12.) az Európai Ügyészség létrehozására vonatkozó megerősített együttműködés bevezetéséről

irányelveiben megfogalmazott szabályozási minimumok esetében figyelembe kell venni a tagállamok jogi hagyományait és a jogrendszerei közötti különbségeket.

Ezek a rendelkezések választ adnak arra a kérdésre is, hogy miért oly nehéz átállni a hagyományos büntetőjogi gondolkodásról egy másfajta, rugalmasabb gondolkodásra, amely a tapasztalatok szerint alkalmas lehetne az új típusú, határokon átnyúló bűnözés kezelésére.

Részletesebben megvizsgálva a kérdést, már az elején le szeretném szögezni, az európai jog, ezzel együtt az európai büntetőjog alapkérdése ugyanaz: hogyan lehet összehangolni a különböző európai uniós tagállamok büntető anyagi és eljárásjogi rendszereit? [Azt, hogy az EU-ban az összehangolás bizonyos – sokszor szoros – mértékére és magas fokára szükség van, egyes jogterületek (pl. versenyjog, adójog) egyértelműen bizonyítják.]

Régen köztudott, hogy európai államok büntetőjogai több-kevesebb eredményességgel, de képesek fellépni egy adott tagállam területén elkövetett bűncselekményekkel szemben, azonban szinte tehetetlenek, ha határokon átívelő, jelentős súlyú, bonyolult, sokszereplős bűncselekményekről van szó. Ha valamely bűncselekmény egy egységes egészként jelenik meg, bár elkövetése kettő vagy ennél több államban történik, általában minden állam jogot formál a területén elkövetett bűncselekmények elbírálására, kivéve, ha felajánlja az elbírálást másik államnak, de kettőnél több állam esetén olyan még nem fordult elő, hogy az összes részcelekmény elbírálására egy tagállamnak lenne joghatósága. Ennek következtében az elbírálás fragmentáltan történik, a tagállamok csak részcelekmény-halmazokat bírálnak el – a legtöbb esetben eltérő megfogalmazású és tartalmú büntetőjogi tényállások alapján –, ennek minden hátrányával együtt. Ilyen esetben az együttműködés jogsegélyegyezményeken keresztül történik.

A hagyományos jogsegélyalapú együttműködést azonban nem ezeknek a cselekményeknek az elbírálására találták ki. Ez lassú és körülményes, sokszor kiadatás esetén a bűncselekmények jogsegélyt kérő állam bírósága előtti elbírálhatóságánál feltételeket szab, tilalmakat állapít meg. Szóval egyáltalán nem szolgálja a büntetőjogi felelősség gyors és alapos megállapítását, szankcionálását.

Az igény adott és a megoldás is kézenfekvőnek tűnik: a büntetőjogot e bűncselekmények tekintetében az EU tagállamoknak össze kell hangolniuk. Ezt nevezi Heike Jung szektorális integrációnak, más, ma már általánosan használt kifejezéssel: részleges jogharmonizációnak.

Olyan jogszabályokat kell alkotni, amelyek – mind anyagi, mind eljárásjogi tekintetben – az üldözendő bűncselekmények meghatározott körére vonatkozó tényállásokat, a jogkö-

vetkezményeket országoktól függetlenül azonos vagy csaknem azonos módon szabályozzák és elősegítik egy, a határokon átnyúló büntető igazságszolgáltatás megteremtését.

Azt gondolhatnánk, hogy amennyiben közösek az érdekek, gyorsan megegyezésre lehet jutni a megoldás tekintetében. Az elmúlt húsz év története azonban nem ezt bizonyítja. Vajon mi ennek az oka?

Amióta léteznek nemzetállamok, az állam igényt tart a (széles értelemben vett) büntetőjogi szabályozásra, a Max Weberi terminológiával élve: a törvényes (legitim) erőszak alkalmazásának jogára.

A legitim erőszak alkalmazásával összefüggő jogok – mint a jog általában – fogalmi keretek között, nemzeti nyelven tárgyasulnak, az állam princípiumává, a szuverenitás szerves részévé válnak, legyenek azok a törvényhozás vagy szerves jogfejlődés, bírói gyakorlat által létrehozott írott jogszabályok, rendelkezések.

Az európai országok büntetőjogi gondolkodása hiába rendelkezik közös római és középkori jogi gyökerekkel, közös fogalmakkal és intézményekkel, mindezek be vannak ágyazva az adott ország történelmébe, kultúrájába, hagyományaiba, államszervezési, politikai és intézményi viszonyaiba, nem beszélve a gazdaság fejlettségi szintjéről és a vallási különbségekről, amelyek abroncsként tartják össze a jogot.

Mindezek stabilitást is biztosítanak a jognak, de egyben korlátokat is jelentenek a jogfejlődés előtt. Korlátokat a jogról való gondolkodás, a lehetséges jogi megoldások iránya és mikéntje tekintetében. A jog, így a büntetőjog is gyökeres változásra legfeljebb természeti, történelmi, politikai kataklizmák esetén kényszerül vagy kényszeríthető, minden más esetben szerves, dogmatikailag alátámasztható fejlődésre törekszik, bár ez alól – mint az olasz büntetőeljárás 1989. évi megreformálásának példája is mutatja – lehetnek kivételek.

A társadalmi változások által generált jogi problémákat csak a jog által kijelölt feltételek, szabályok és eljárások mentén lehet megoldani. Nem véletlen, hogy más országok által kidolgozott jogi megoldások átvétele csak megfelelő adaptáció mellett lehetséges, így sem válik azonban minden esetben felhasználhatóvá.

Ezek a tényezők határozzák meg az európai büntetőjog fejlődését is. A modern állam saját létét és működését a politikai és gazdasági szükségszerűségeken túl a jog- és intézményrendszeren keresztül legitimálja. A legitimációban pedig nagy szerepe van annak, hogy mennyiben ragaszkodunk jogrendszerünkhöz, jogi megoldásainkhoz, mennyiben védjük azokat. Az állam kiemelt legitimációs eszköze, szuverenitásának szerves része a legitim erőszak alkalmazása, és az a korlát, hogy csak az állam erre kijelölt szervei által alkalmazott erőszak lehet legitim.

Ezeknek a tényezőknek a következtében jelentős mértékű a jogi diverzitás. Egymástól eltérő jogrendszerek léteznek egy időben egymás mellett. Az Európai Unióban, az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépése, a Brexit előtt jelenleg párhuzamosan huszonnyolc különböző jogrendszer működik. Az előbb felsorolt okokból azonban ezek a jogrendszerek egymással még akkor sem cserélhetők fel, ha két jogrendszert a közös nyelv köt össze, mint például a német, a svájci és az osztrák jogrendszert a német, a francia és a belga jogrendszer egy részét a francia nyelv, az angol és a skót jogrendszert az angol nyelv.¹¹

A nyelv nem csupán összeköti, de el is választja a jogrendszereket. Az eltérő történelmi kulturális hagyományok stb. következtében eltérő országokban még az azonos nyelv is eltérően jelöli és definiálja a bűncselekményeket, a különböző jogi fogalmakat, eljárásokat, intézményeket. Nem beszélve arról, ha eltérő nyelvű és jogrendszerhez tartozó országokról van szó. Ha ehhez hozzávesszük azt, hogy egyes pl. büntetőeljárás jogintézmények szabályozása területén sokszor jelentéktelennek tűnő eltérések különböztetik meg a különböző országokban honos szabályozás mikéntjét, akkor talán megérthetjük, miért nehéz közös nyelvet találni.

A jogrendszerek nem járhatók át, nem cserélhetők fel. A kölcsönös bizalom azt követelné meg, hogy más országok jog- és alkotmányos rendszerét saját országom jog- és alkotmányos rendszerével azonos minőségűnek tekintsem. A jogrendszerek közötti kölcsönös bizalom – amely az EU egyik meghatározó elve – hiányzik. Tudjuk azonban, hogy ebbe nem nyugodhatunk bele, ha meg szeretnénk találni azokat az eszközöket, amelyek a határon átnyúló bűnözés elleni fellépésben segítséget nyújtanak. A tagállamok nem értenek abban egyet, hogy a büntetőjogi rendelkezéseket harmonizálni kellene.

Azonban egyik állam sem tagadja, a büntetőjogi együttműködés hagyományos eszközei már nem elegendők a határon átnyúló bűnözés elleni fellépésre, ennek ellenére a tagállamok a büntetőjogi harmonizációt – legyen az akár részleges, viszonylag szűk területre, meghatározott bűncselekményekre korlátozódó is –, elutasítják.

A hagyományos eszközök és a jogharmonizáció között azonban széles mezsgye húzódik az együttműködés kialakítására. Ez a jogi tér számos lehetőséget teremtett a kompromisszumokra épülő megoldások kidolgozására és elfogadására. Meg kell találni – számítógépes kifejezéssel élve – a büntető jogrendszerek közötti interfészt.

Annak eldöntéséhez, hogy ez lehetséges-e, illetve milyen mértékben, néhány kérdést meg kell válaszolnunk. Az első, hogy különböző országok jogi kultúrája és hagyományai milyen mértékben akadályozzák ezt a folyamatot? A második a jogi diverzitás normatív erejéhez kapcsolódik, azokhoz a tényezőkhöz, amelyek kijelölik a határokat, amelyeken túl

11 GLESS, Sabine: *Grenzüberschreitende Beweisverfahren*. ZStV 2013 (107) 673–690.

az európai jogi diverzitás tovább már nem tolerálható. A harmadik kérdés az operativitás dimenziójába visz bennünket. Ha bizonyos mértékű jogközelítésre, esetleg harmonizációra szükség is van, hogyan lehetséges a különböző, eltérő jogi kultúrák összhangba hozatala és ennek során milyen nehézségekkel kell szembenézni?

1. Ami az első kérdést illeti, önkéntelenül is felmerülnek a kontinentális és az angolszász jogrendszer különbözőségéből fakadó rendszertani, mentalitásbeli, jogalkotásbeli, az igazságszolgáltatás felépítéséből, az eljárási szabályok eltéréséből adódó leküzdhetetlen különbségek, amelyek – sokak szerint – egyenesen illúzióvá teszik az EU büntetőjogi vonatkozású integrációs törekvéseit. Ez az álláspont azonban figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a különböző jogrendszerek nem homogének – soha nem is voltak azok – sokszor mutatnak fel egymástól eltérő és hagyományaikkal is ellentétes jellegzetességeket, vesznek át hibrid, illetve több jogrendszer intézményeiből összegyúrt megoldásokat. Jogtörténeti példák után kutatva önként kínálkozik a vizsgálati szakasz és a vizsgálóbíró intézménye, amely ugyan francia eredetű (az 1808-as napoleoni Code d'instruction Criminelle terméke), de a kontinentális európai országok csaknem mindegyike – különböző okokból – átültette saját jogrendszerébe. Mára azonban szinte kizárólag a frankofon országok büntetőeljárásában lelhetők fel, ott is a tradíciók tisztelete és megőrzése okán. A többi ország a büntetőeljárás egyszerűsítése és gyorsítása jegyében eltörölte.

Ugyanez a törvény nem csupán új jogintézményt teremtett, hanem egy másik ország, Anglia meghatározó jogintézményét, az esküdtszéket átalakítva ugyan, de a francia eljárás részévé tette. A Nagy Francia Forradalom során az angolszász típusú esküdtszék a forradalmi terror eszközévé vált, ezért ezt a rendszert a törvény rendelkezései megváltoztatták. Ennek eredményeként a francia esküdtszéki rendszerben hat esküdt három hivatásos bíró segítségével dönt, ahol egyértelműen a hivatásos bíróé a meghatározó szerep. Az esküdtszék tehát az inkvizitórius hagyományok áldozatává vált.

A kontinentális európai országok közül a büntetőeljárás területén Olaszország hajtotta végre a legnagyobb fordulatot, amikor büntetőeljárási szabályait 1998-ban a szigorú inkvizitórius hagyományokról angolszász mintára állította át.

Ez az átállás azonban anélkül történt meg, hogy a büntető igazságszolgáltatás intézményrendszerében valóságos változás következett volna be, tehát anélkül, hogy a bírói, ügyészi, védői szerepfelfogást gyökeresen átalakították volna. Az olasz büntetőeljárásból az angolszász rendszerben megszokott passzív bíró, a bizonyításban aktív ügyészi és védői szerepvállalás hiányzott. [A büntető tárgyalás az inkvizitórius hagyományok szerint (aktív bíró, passzív ügyész és védő) folyt.] Ennek eredménye az lett, hogy a törvény hatály-

ba lépését követő időszakban a korábbi gondolkodásmód és szerepfelfogás érvényesült. Az ügyész és a védő a tárgyaláson arra várt, hogy az aktív bíró lefolytatja a bizonyítást, így a tárgyalásra nem készültek fel különösebben. A bíró azonban az új szabályok szerint már nem ismerhette az ügyet teljes terjedelmében, ugyanis ő csak egy rövid összefoglaló birto-
kában volt. Ezért a tárgyalás a törvény hatályba lépését követően sok esetben hallgatásba burkolózott, a bíróság pedig döntésképtelenné vált.

Ezen a problémán az olasz bíróságok nem úgy lettek úrrá, hogy a bírák, az ügyészek és a védők tréningek során elsajátították volna az angolszász tárgyalási technikákat, hanem a törvényt igazították vissza a korábbi gyakorlathoz. Az olasz Alkotmánybíróság több döntésével ugyanis lehetővé tette, hogy az ügyész a tárgyaláson korlátozások nélkül felolvassa az ügy nyomozása során keletkezett iratokat, a bíró ezekről másolatot kapjon. Ezáltal a korábban keletkezett iratok is a tárgyalás részévé válhatnak és a bírói döntés alapjául szolgálhatnak. Vagyis az inkvizitórius eljárás gyökerei ismét szárba szökkenek.

Angliában és Walesben egy 2004-ben hatályba lépett törvény újítást vezetett be, a büntetőeljárásban jogot biztosítva a bíróknak arra, hogy aktívan rész vegyenek a tárgyalás előkészítésében. Ezzel arra is lehetőséget teremtettek, hogy az eljárás korai szakaszában sor kerülhessen a vádalkuval kapcsolatos kérdések tisztázására, illetve a bizonyítás tekintetében megalapozottabb tárgyalás előkészítésére. Ez szokatlan jelenségnek tűnt egy olyan országban, ahol a bíró szerepe tradicionálisan passzív, az aktivitás pedig a bizonyító felekkel: az ügyésszel és a védővel szemben támasztott követelmény. Ezért sokan az inkvizitórius eljárás térhódítását vizionálták, holott a bírói passzivitás a bíró által önként vállalt, az utóbbi másfél évszázadban a bírói gyakorlat által szentesített, de nem a jog által előírt szabály.

Ellenkező irányban ugyan, de hasonló helyzet állt elő az USA-ban honos vádalku intézményével is. Számos kontinentális európai ország (olasz, francia, német) építette be jogrendszerébe ezt a büntetőeljárást egyszerűsítő és gyorsító tipikus angolszász megoldást. Mivel az átvétel csak a hazai jog sajátosságainak figyelembe vételével történhetett, az eredeti jogintézmény szinte a felismerhetetlenségig átalakult.

A hatályos magyar büntetőeljárás esetén sem történt ez másképp. Az 1998. évi XIX. tv. kodifikációja során a kodifikációs irányelvek között kiemelten szerepelt, az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása mellett, az akkuzatórius eljárási elemek hasznosítása iránti igény. Ennek jegyében került sor az USA-ból ismert vádalku intézményének a magyar büntetőeljárás szabályok közé történő befogadására. Ennek során figyelembe kellett venni a magyar és az USA büntetési rendszereinek különbözőségét (relatíve határozott – relatíve határozatlan büntetési rendszer), a bíró központi szerepét a szankció megállapításában, illetve az anyagi igazság kiderítésére való törekvés kötelezettségét.

Mindez az eredeti jogintézményt szinte teljes mértékben átszabta, így jött létre a tárgyalásról való lemondás mint külön eljárás. [Hasonló jogalkotói cél vezette a 2018. július 1-jén hatályba lépő 2017. évi XC. tv. megalkotóit, amikor – már nem először – újrafogalmazták ezt a jogintézményt és új nevet (eljárás egyezség esetén) adtak neki.]

Ezen túlmenően szembe kellett nézni azzal, a jogi hagyományokba mélyen beivódott szemlélettel is, hogy a büntetés nem lehet alku tárgya. Ez utóbbi szemlélet erejét mutatja, hogy a bírósági statisztikák tanúsága szerint ezt az eljárást a bírói gyakorlat nem preferálja, ha mód van rá, inkább a bíróság elé állításhoz vagy a tárgyalás mellőzése által biztosított eszközökhöz nyúl. Az eddigi példák mindenképpen erősítik azt a nézetet, hogy a hagyományos jogi kultúrák inkább jellemezhetők rugalmassággal, mint stabilitással, inkább írhatók le a komplexitásra törekvéssel, mintsem egységességgel, és megoldásaikat tekintve jobban érvényesül a nyitottság, semmint az izolációra, elzárkózásra törekvés.

Az eddigi példák azt is illusztrálják, hogy a különböző jogrendszerek idegen megoldásokat fogadnak be, és ehhez mérten rugalmasak, komplexek és nyitottak, de nem szólnak arról, hogy büntetőjogi szabályaikat képesek-e a célszerűséget és hatékonyságot szem előtt tartva, bizonyos határok között közelíteni egymáshoz.

2. A jogi kultúrák, ezen belül a büntetőjogi kultúrák normatív szabályokban, jogintézményekben mutatkoznak meg, amelyek jól körülhatárolható tartalmú és súlyú gyakorlatban tárgyasulnak. Ezek a gyakorlatok, jogintézmények az idők során a szakmai- politikai közeg és a mindennapi jogértő közönség számára nem csupán megszokottként jelennek meg („mi így csináljuk”), hanem úgy is, hogy az a miénk. (Ezt példázza az esküdtszék, illetve a vizsgálóbíró jogintézménye.) Ebben az érzésben gyökeredzik a nemzeti önazonosság, önbizalom és büszkeség. Ez persze nem legitimálhat minden jogi normát, eljárást jogintézményt és gyakorlatot, csak azokat, amelyek a hatékonyság mellett tisztességesek és egyben törvényesek.

Az azonban, hogy mi tekinthető tisztességesnek, törvényesnek, helyesnek és követendőnek, jelentős mértékben az állam és polgára közötti szabályozott viszonyok változásainak függvénye, amelyek országonként jelentős eltéréseket mutatnak.

Angliában és Walesben a történelem úgy hozta, hogy a büntetőeljárás megkérdőjelezhetetlen részévé vált az aktív laikus polgári részvétel: az esküdtszék, vagy a XIX. századtól a polgárokból álló fegyvertelen rendőrség függetlensége mint a büntetőeljárás során az igazság kiderítésének garanciája.

Skóciában, Hollandiában vagy Németországban ezt az álláspontot nem osztják. Mindkét helyen a rendőri munka szoros ügyészi felügyelete a természetes, és az ügyészi munka jelenti a közérdek megjelenítését.

Ugyanez jellemző Magyarországon is. A hatályos büntetőeljárás törvény kodifikációja során az 1990-es évek második felében a jogalkotó a nyomozás struktúrájának kialakításánál az ügyész szerepét a nyomozás irányítása felé kívánta eltolni. Ezzel jelentősen korlátozni kívánta a nyomozó hatóságok önállóságát. Ezt a megoldást sem az ügyészség, sem rendőrség nem pártolta, így a törvényben egyfajta „öszvér megoldás” érvényesült, amely szerint az ügyész nyomoz, nyomoztat, vagy a nyomozás törvényességét felügyeli. Ez a gyakorlat során azt eredményezte, hogy az ügyész csak azokban a bűncselekményekben nyomoz, amelyeket a törvény kizárólagos nyomozási hatáskörébe utal.

A többi bűncselekmény esetén érvényesül a rendőrség általános nyomozási hatásköre: a rendőrség nyomoz, az ügyész pedig felügyeli a nyomozást. Az irányítás helyett a korábbi felügyeleti jog vált általánossá. Tehát a korábbi évtizedekben kialakult hagyományok győztek. (Ez a helyzet az új Be.-ben megváltozott. A rendőrség és az ügyészség kapcsolatában az új Be. a nyomozás feletti felügyelet mellett irányítási jogokat biztosít az ügyész számára.)

A különböző típusú büntetőeljárás rendszerek között meglévő eltérések jelentős mértékben meghatározzák a büntetőeljárásban résztvevők által gyakorolható jogok körét is. Ezek a különbségek azonban kimutathatók az azonos eljárási rendszerhez tartozó államok jogrendszerei között.

Az eltérések különböző minőségű eljárási standardokat eredményeznek a különböző büntetőeljárás garanciák tekintetében. Mivel a különböző jogi kultúrák ragaszkodnak saját megoldásaikhoz, bizonyos garanciális, emberi jogi küszöbértékek megléte esetén is nehéz bármilyen megalapozott kijelentést tenni arra vonatkozóan, hogy egyik vagy másik EU-tagállam büntetőeljárás rendszere jogállami szempontból magasabb minőségű, mint a másik. Ezért ütközik komoly nehézségekbe a különböző minőségű eljárási standardok összehangolása, például az azonos színvonalú garanciák megteremtése. Az erre irányuló törekvések arra is rávilágítanak, hogy a különböző tagállamok büntetőeljárás garanciái között jelentős különbségek vannak. Egyes tagállamok a garanciális küszöbértékeket magasabbra helyezik, mint mások. A különbségek egyenlenségeket eredményeztek, a különbségek egyensúlyba hozatala során pedig mindig az alacsonyabb garanciát biztosító államok vannak előnyben. Az ő hozzájárulásuk nélkül nincs egyhangú megállapodás. Ezek miatt a különbségek miatt tartott olyan hosszú ideig a terhelti jogokról szóló kerethatározat, illetve irányelv, valamint a bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló irányelv megalkotása. A Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően ezeknek a kérdéseknek a megoldása könnyebbé vált.

Mindezek azonban nem változtatnak azon a felismerésen, hogy a határokon átnyúló bűncselekmények üldözésének egyik fontos feltétele a kölcsönös bizalom, illetve a kölcsönösen elfogadott standardok megléte.

A kölcsönös bizalom esetünkben többet jelent egyfajta, érzelmek által motivált hitnél. Az EU bűnügyi együttműködés operatív formájánál, illetve a kölcsönös elismerés elvénél a kölcsönös bizalom azt jelenti, hogy az egyik tagállam egy másik tagállam jogrendszerét, alkotmányos rendjét a sajátjával egyenértékűnek tekinti, az egyik tagállam egy másik tagállam bírósága vagy hatósága által hozott határozatot olyannak tekint, mintha azt saját hatósága vagy bírósága hozta volna. Lássuk be, hogy még nem jött el az a korszak, amikor kijelenthetjük, hogy ez a feltétlen bizalom az együttműködésben érvényesül!

Maga az EU sem alkalmazza következetesen a kölcsönös bizalom elvét. Erre jó példa Románia és Bulgária esete. Mindkét országnál az EU továbbra is él a csatlakozás előtt megszokott monitoring eljárás által biztosított lehetőségekkel. Ha az éves jelentések elkészítése során folyamatosan hiányosságokat tapasztal azokban a kérdésekben, amelyeknek monitorozását szükségesnek látta (szervezett bűnözés, korrupció elleni fellépésben tapasztalt hiányosságok, az igazságszolgáltatás függetlenségének megsértése), az EU akár mindkét ország szavazati jogát felfüggesztheti.

A kölcsönös elismerés elve a legpregnansabban az európai elfogatóparancsra vonatkozó szabályokban jelent meg. Azoknál a bűncselekményeknél, amelyek a kerethatározat mellékletében szerepelnek, a kölcsönös elismerés feltétlen, mérlegelést nem tűr. Ezt a követelményt az utóbbi években az EU Bírósága két ügyben is áttörte (Aranyosi Pál, Robert Calderau, C-404/15 és C-659/15), lehetővé téve a megkeresett ország bíróságának, hogy ilyen esetben is mérlegelje bizonyos emberi jogi kritériumok meglétét. Mindkét eset azt a feltételezést támasztja alá, hogy a bizalomhiány nem csak tagállami szinten, hanem az EU szintjén is intézményesül.

A bizalomhiány azonban nem csupán a tagállamok között, hanem a tagállamok részéről az EU irányába is megnyilvánul. Ezt több tényező erősíti. Ezek közül talán a legfontosabb az EU-ban még mindig meglévő *demokratikus deficit*. Ez nem jelent mást, mint az EU bonyolult, jellegét tekintve túlzottan homogén szervezeti tagolódásából, ezek nehezen átláthatóságából, a közvetlen demokrácia intézményeinek, valamint a külső ellenőrzésének hiányából, az EU-polgár és az EU közötti távolságból fakadó frusztrációt, ami kétséget ébreszt az eljárási garanciák, a tisztességes eljárás és a jogállami elvek érvényesülése és a nemzeti kultúrákba történő beágyazhatósága felől.

Ehhez kapcsolható a nemzetállami eszme makacs túléléséből fakadó *politikai bizalmatlanság*, amelynek eredményeképpen a tagállamok egy része a szuverenitásukba történt túlzott beavatkozást vagy erre való törekvést rója az EU terhére.

Mindez pesszimizmusra adhat okot a közös büntetőjogi standardok kialakításának esélyeivel kapcsolatban.

A bizalomhiány mellett a bizalomépítés jelei is fellelhetőek, amelyeket az EU másodlagos jogforrásai – a büntetőeljárásban résztvevők (terhelt, sértett) jogait meghatározó irányelvek –, az EU Bíróságának, illetve az EEJB döntéseiben megjelenő normák is táplálnak. Ha ezek a jelek, jogforrások a jövőben szaporodnak, talán fokozatosan elhárulnak az akadályok egy általános elveken nyugvó, belső koherenciával rendelkező európai igazságszolgáltatási kultúra kiépülése elől.

Ezt elősegíthetik a bűnügyi együttműködés területén zajló globalizációs folyamatok. Hosszú évtizedeken keresztül a büntetőjog alakításának kérdései, a jogállamiságról, a tisztességes eljárásról, a garanciákról, a feleket megillető jogokról szóló viták államon belül, nemzeti szinten zajlottak. Ezeknek a kérdéseknek az értelmezési tartománya ma már túlterjeszkedik a nemzeti határokon, nemzetközi szintre lépett, ahol az államok próbálják tisztázni az operatív együttműködés és az ehhez szükséges jogalkotás kereteit.

BOLYKY ORSOLYA¹

BÜNTETŐJOG II. KÜLÖNÖS RÉSZ

HATODIK, HATÁLYOSÍTOTT KIADÁS

A 2013. július 1. óta hatályban lévő új Büntető Törvénykönyv (Btk.)² számos módosításon ment keresztül az elmúlt évek során. Ez egyfelől egyes meglévő tényállások, illetve a hozzájuk kapcsolódó büntetési tételek változtatásában mutatkozott meg, másfelől az újonnan megjelenő, a jogalkotó által a társadalomra veszélyesnek tartott magatartások pönalizálását is jelentette. Ez utóbbi esetben a jogalkotónak számolnia kellett olyan, eddig nem tapasztalt vagy társadalmi szinten problémát nem okozó jelenségekkel, amelyek száma és elterjedtsége új büntetőjogi tényállások megalkotását indokolta.

A Btk. gyakori változásának nyomon követése a jogalkalmazóknak és a joghallgatóknak mindenképpen óriási kihívást jelent, azonban a jogi szakkönyveket kiadó vállalkozásokat is igen nagy feladat elé állítja. Úgy tűnhet, hogy a könyvkiadással foglalkozóknak a jogszabályok gyors egymásutánban történő módosulásai folyamatos munkát, ezáltal állandó bevételt biztosítanak. Jobban belegondolva azonban nem lehet könnyű folyamatosan és legfőképpen gyorsan alkalmazkodni a változásokhoz sem a kiadóknak, sem pedig a szerzőknek.

A HVG-ORAC e kihívásnak igyekszik megfelelni az újabb és újabb kommentárok, illetve egyéb szakkönyvek kiadásával. A büntetőjogi törvényt magyarázó 2018 tavaszán megjelent hatodik kiadása a Büntető Törvénykönyv Különös Részének legfrissebb módosításaihoz fűzött magyarázatokat tartalmazza, a kiadótól megszokott kiváló stílusban és formában. A kötet szerzői nem változtak a legutóbbi kiadások óta, a három szakember a büntetőjogi terület elismert és kiváló gyakorlati és tudományos képviselője. Így a kötet szerkesztője és egyik szerzője *Belovics Ervin* büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes, tanszékvezető egyetemi tanár, szerzőtársai pedig: *Molnár Gábor Miklós* kúriai tanácselnök, egyetemi adjunktus és *Sinku Pál* legfőbb ügyészségi tanácsos, főosztályvezető ügyész, címzetes docens. A szakkönyv kiemelkedő színvonalát *Vókó György* akadémiai doktor, az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója, professor emeritus lektori munkája is garantálja.

1 Dr. Bolyky Orsolya tudományos munkatárs, OKRI, PhD hallgató, PPKÉ JÁK, Doktori Iskola

2 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A külső szemlélő számára is könnyen észrevehető, hogy a kötet terjedelme az előzőekhez képest megnövekedett. A majdnem ezer oldalas kommentár kimerítően tárgyalja az egyes bűncselekményekkel kapcsolatos jogtörténeti és dogmatikai kérdéseket. Az egyes fejezetek szerzőjét a tartalomjegyzékből ismerhetjük meg. A könnyebb tanulhatóság érdekében a fejezetek belső tagolását különböző jelek, ikonok teszik szemléletesebbé, ezért az előszót követően jelmagyarázattal és a rövidítések jegyzékével találkozhatunk.

Sokat gondolkodtam azon, hogy a Btk. szerkezetét követő különös részi törvényt magyarázat ismertetésénél mit lehetne kiemelni, a kommentárokból megszokott egyes tényállások bemutatásával kapcsolatban mi szolgálhatna újdonsággal az érdeklődők számára. Végül arra a megoldásra jutottam, hogy az egyes fejezetek és alfejezetek felépítésének bemutatását követően az előző kiadás óta bekövetkezett módosítások magyarázatáról, valamint a 2018. július 1-jén hatályba lépő új büntetőeljárás törvényre utaló szövegrészekről szövegre részletesebben, néhány példát kiemelve.

A kötet felépítése a Btk. szerkezetét követi, így egyenként tárgyalja a XIII–XLIII. fejezetekben szereplő bűncselekményeket. A fejezetek elején a kapcsolódó ajánlott szakirodalmak felsorolása található, majd a bevezetők röviden bemutatják az adott bűncselekményi körre jellemző jogpolitikai és általános jellemzőket, valamint kitérnek az ezekhez kapcsolódó nemzetközi jogszabályi vonatkozásokra is. Mindezek után ismerhetjük meg az egyes bűncselekményeket: a Btk. vonatkozó szakaszának idézését követően a deliktum szabályozástörténetéről olvashatunk, jellemzően a Csemegi-kódextól kezdve napjainkig, majd nemzetközi kitekintést kaphatunk elsősorban az osztrák és német szabályokról, sokszor a svájci törvénykezésről, illetve bizonyos esetekben – ahol annak relevanciája van – találkozhatunk az angolszász szabályozással is. A szerzők minden esetben ismertetik a vonatkozó uniós egyezményeket, irányelveket, állásfoglalásokat. A kötet írói nem feledkeznek meg a kapcsolódó alkotmánybírói határozatok lényegének bemutatásáról sem.

Tovább olvasva a fejezetrészt, a Büntető Törvénykönyv adott szakaszának klasszikus dogmatikai elemzéséhez érkezünk el, így a védett jogi tárgy, a bűncselekmény alanya (passzív alany is, ha van), az elkövetési magatartás(ok), az eredmény, a bűnösség formája, valamint a halmazati, elhatárolási problémák és a rendbeliség kérdésének bemutatása által tanulhatjuk meg a legfontosabb ismérveket. A bűncselekmények értelmezéséhez szükséges, a büntetőjogon kívül eső fogalmak tisztázása szintén helyet kap, amely vagy az adott témához kapcsolódó törvény megfelelő szakaszának, vagy az egységes joggyakorlatot szolgáló

források (bíróági határozatok, kollégiumi vélemények, jogegységi határozatok) idézésével, illetve más tudományágak, szakmák által kidolgozott definíciók ismertetésével történik. Jó példa erre a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények körébe tartozó, rendkívül összetett és bonyolult csődbűncselekmény (404. §), amelynél a kerettényállásban szereplő fogalmakat a csődtörvény³ szabályai töltik meg tartalommal. Itt érthetjük meg például a hitelező vagy a fizetéseképtelenség fogalmát, illetve a csődeljárás és a felszámolási eljárás lényegét. Mindezek nélkül magát a bűncselekményt sem tudnánk értelmezni. Az egyéb részek mellett a „gazdasági bűncselekmények”-ről szóló fejezetek kidolgozója, Molnár Gábor Miklós alapos és precíz munkája által ismerhetjük meg például a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökre irányuló bűncselekmények magyarázatát, amelyhez a szerző az ilyen eszközök fogalmi meghatározásáról szóló legfrissebb szabályozást veszi alapul.⁴

A szintén kerettényállásnak tekinthető „kiskorú veszélyeztetése” bűncselekmény (208. §) esetében a fejezet írója, Sinku Pál bíróági határozatokon és állásfoglalásokon keresztül mutatja be, hogy a joggyakorlat mit ért általában a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének veszélyeztetésén. Például az értelmi fejlődés veszélyeztetésének tipikus elkövetési magatartása, ha a szülő a tanköteles gyermekét huzamosabb időn keresztül nem járattja iskolába (22. BK vélemény) vagy a testi fejlődés veszélyeztetésére példa a kiskorú éheztetése, súlyos bántalmazása, tisztán tartásának rendszeres elmulasztása (pl.: BH1985. 92.).

E szakkönyv szerzőinek érdeme, hogy a szövegbe ágyazott jogeseteket a joggyakorlat fejlődésével párhuzamosan frissítik, azaz az elmúlt egy-két évben született bíróági ítéletek rendelkezéseivel újítják meg elemzésüket. Ilyennek tekinthető az a kúriai eseti döntés, amely az emberölés előkészületi magatartásai közül a „vállalkozás” fogalmát kitágította. E szerint, a Kúria kimondta, hogy a vádlott azzal a magatartásával, amellyel az interneten közzétette, hogy „Vállalom, hogy a népiirtás csökkentése érdekében azt az országgyűlési képviselőt, aki [...] a devizarabszolga-felszabadító törvényt 2013. augusztus 20-ig nem szavazza meg, állampolgár társaim számára példamutatóan alaklom kínálta időben, helyen és módon kivégzem”, az emberölés előkészületét valósította meg (BH2016. 294.).

Az emberölés viszonylag új minősítő körülményeként bevezetett, a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva védekezésre korlátozottan képes sze-

3 A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény. Hatályos: 2006. VII. 1-jétől.

4 Például a váltójogi szabályokról szóló 2017. évi CLXXXV. törvény

mély sérelmére megvalósított ölési cselekménnyel [160. § (2) bekezdés *k*) pont] kapcsolatos, jelenleg még alakulóban lévő joggyakorlat egységesítése érdekében érdemes idézni azt az ezen fejezet írója, Belovics Ervin által hivatkozott eseti döntést, amely a sértett 74 éves kora ellenére sem találta indokoltnak ezen minősítő körülmény megállapítását, mivel az ölési cselekmény befejezését a kiváló egészségi állapotú sértett fizikai ellenállása hiúsította meg (BH2017. 143.).

Az elemzésekből kiderül, hogy a kötet szerzői a dogmatikai kérdésekben határozott álláspontot képviselnek, amelyet világosan megindokolnak, ütköztetve más véleményekkel is. Jó példa erre a testi sértés alapesetének kérdése: a testi sértés mely alakzata vagy alakzatai tekinthetők e bűncselekmény alapesetének? A Btk. miniszteri indokolása mind a könnyű testi sértés, mind a súlyos testi sértés tényállását alapesetként tartja számon. Belovics Ervin azonban vitatja ezt. Szerinte a könnyű testi sértés a testi sértés egyetlen alapesete, amely a jogszabály szövegének felépítéséből következik, mivel a törvény először meghatározza a testi sértés tényállási elemeit, majd ezt követően rendelkezik úgy, hogy a nyolc napon belül gyógyuló sérülés minősül könnyű testi sértésnek. A nyolc napot meghaladó gyógytartam – ugyanezen tényállási elemek mellett – eredményezi a súlyos testi sértés megállapítását.

A kötet a Btk. legfrissebb változásait is tartalmazza. Ilyennek tekinthető például a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében a szexuális erőszakról szóló 197. § (4) bekezdés *a*) pontja, amely további minősítő körülményként állapítja meg a kvalifikált erőszakkal vagy fenyegetéssel, illetve a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát kihasználva történő szexuális cselekmény elkövetését, amennyiben azt tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére valósítják meg. Ugyanezen tényállás kiegészült a (4a) bekezdéssel, amely öt évtől húsz évig terjedő szabadságvesztéssel bünteti a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett sérelmére kvalifikált erőszakkal vagy fenyegetéssel, illetve az ilyen korú sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát kihasználva elkövetett szexuális cselekményt, ha emellett a sértett az elkövető nevelése, gondozása, felügyelete vagy gyógykezelése, illetve egyéb módon hatalma vagy befolyása alatt áll, valamint a többes elkövetést.⁵ Tehát a (4) bekezdés *a*) pontjában felsorolt módok együttes előfordulása nem többszörös minősülést eredményez, hanem a bűncselekmény súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett alakzatát hozza létre.

⁵ Beiktatta a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszakkal szembeni fokozottabb büntetőjogi védelemről szóló 2017. évi CLXXVII. törvény 1. § (2) bekezdése. Hatályos 2018. 01. 01.-jétől.

Hozzá kell tennünk, hogy a gyermekek fokozottabb védelme érvényesül a 2017 novemberében elfogadott és december 1-jétől hatályba lépett, általános részi szigorító rendelkezés által is, amely kötelezően írja elő a gyermekekkel való foglalkozástól vagy tevékenységtől való végleges hatályú eltiltás elrendelését azoknál a személyeknél, akik tizennyolcadik életévüket be nem töltött fiatalok sérelmére követtek el a nemi élet szabadsága vagy nemi erkölcs elleni bűncselekményt. A kiskorú veszélyeztetését elkövetők esetében szintén kötelező az eltiltás alkalmazása, ez csak kivételes méltánylást érdemlő esetben mellőzhető.⁶

A kötet a „személyes adattal visszaélés” (219. §) bűncselekmény kapcsán megemlíti a meghatározó jelentőségű és nem pusztán büntetőjogi változást eredményező Európai Parlament és Tanács 2016/679. számú rendeletét (továbbiakban adatvédelmi rendelet) és a 2016/680. számú európai parlamenti és tanácsi irányelv rendelkezéseit is. A fejezetben a vonatkozó szakasz módosításának megfelelő dogmatikai elemzéssel találkozhatunk.

Kisebb módosulásként említhető például a „hatósági eljárás megzavarása” bűncselekmény meghúzóalkozattal elkövetett alakzatának alapesethez sorolása, valamint a (2) bekezdésbe került súlyosabban büntetendő minősített esete, a bírósági eljárásban történő elkövetés. A kommentár értelmében nincs jelentősége annak, hogy a megzavart bírósági eljárás melyik jogághoz tartozik.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megállapíthatóságának legfontosabb feltétele a kábítószernek minősülő anyagok és ezek mennyiségi határainak meghatározása. A kábítószerpiacon viharos gyorsasággal megjelenő újabb és újabb szerek a jogalkotó rugalmas reagálását követelik meg mind hazai, mind nemzetközi szinten.

A jogalkalmazás körében a kábítószeres bűncselekményekkel kapcsolatos halmazati kérdések sokszor okoznak nehézséget a jogászok számára. E kérdések megértését segíti elő a könyv erről szóló része, amely eseti döntések és jogegységi határozatok felhasználásával teszi érthetővé a bonyolult tényállásokat és számítási módszereket.

A kommentár, amikor a büntetőeljárás szabályaira utal, már a 2018. július 1-jétől hatályba lépő *új büntetőeljárásról szóló törvény*⁷ rendelkezéseit veszi figyelembe. Részletesen szól például a

6 Btk. 52. § (3) és (4) bekezdés (beiktatta az egyes törvényeknek a gyermekek fokozottabb védelme érdekében szükséges módosításáról szóló 2017. évi CXLIX. törvény 1. §-a. Hatályba lépett: 2017. 12. 01-jén).

7 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény. Hatályos: 2018. július 1-jétől.

hamis tanúaszt leíró részben a hamis tanúzásnak tekintendő más cselekmények (például a hamis fordítás) vonatkozásában az anyanyelv használatával kapcsolatos eljárási szabályokról.

A kötet kritikájaként említhető talán, hogy az ajánlott szakirodalomban szereplő művek közül hiányoznak az elmúlt években született frissebb írások. Hozzá kell tenni azonban, hogy az ajánlott szakmai anyagok tartalmilag és szakmai minőségüket tekintve is a mai napig aktuálisak és érvényesek, a joggyakorlók és a joghallgatók számára is kiválóan használhatóak. Ugyanakkor az új tényállások – mint például a határozással kapcsolatos bűncselekmények (352/A–352/C. §) – kapcsán megjelent tanulmányok nem szerepelnek a felsorolásban.

Ugyancsak a határozás bűncselekményekről szóló rész említhető negatív példaként arra, hogy a kommentár semmiféle magyarázatot nem tartalmaz arra vonatkozóan: ezen tényállások megalkotására milyen okból – nevezetesen a harmadik országbeli állampolgárok tömeges illegális bevándorlásának megakadályozása miatt – került sor.

Hasonlóan hiányolható a kapcsolati erőszak (212/A. §) büntetőjogi tényállássá tételének rövid indokolása is. Természetesen egy büntető anyagi joggal foglalkozó tankönyvben nem követelhető meg egy-egy bűncselekmény társadalmi-jogpolitikai hátterének részletes bemutatása, hiszen ez elsősorban a kriminológia feladata. Azonban jogtörténeti szempontból vagy akár csak érdekességképpen, illetve az ajánlott irodalmak között említésre érdemesek lennének az adott témával kapcsolatos kutatások, tanulmányok és egyéb szakmai anyagok.

Összefoglalva tehát, a kötet olvasója a büntetőjogi dogmatika egyik legfontosabb és legaktuálisabb, a hamarosan életbe lépő büntetőeljárási törvényt is figyelembe vevő elemzését ismerheti meg.

Külön kiemelendő és talán a szokatlanul nagy terjedelemre is magyarázatul szolgál, hogy a büntetőjogi tényállásokkal kapcsolatos egyéb jogforrások – törvényi rendelkezések, rendeletek, irányelvek, alkotmánybírósági határozatok stb. – ugyancsak megismerhetőek a szakkönyvből, nincs szükség mindezek felkutatására, így nem törik meg az olvasás, tanulás lendülete sem. Az egyes témák iránt érdeklődők számára kiindulópontot jelent a kapcsolódó szakirodalmi ajánlás; a szerzői álláspontok ismertetése továbbgondolásra serkent.

Az áttekinthető, érthető és könnyen tanulható mű mind a gyakorlati, mind az elméleti szakembereknek, nem utolsó sorban pedig a jogi egyetemek diákjainak és a szakvizsgára készülőknél is biztosan hasznára válhat.

VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL¹

Büntetőjog, büntetőeljárás jog

A büntetőeljárás (1998–2017) – jogszabálytükör.
Wolters Kluwer, Budapest, 2018.

Belegi József: *Büntetőeljárás jog I–III. Kommentár a gyakorlat számára.*
Harmadik kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Belovics Ervin: *Büntetőjog I. Általános Rész.*
HVG ORAC, Budapest, 2017.

Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész.*
HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Filó Mihály – Nemes András (szerk.): *Büntetőjog – Különös Rész.*
ELTE Eötvös, Budapest, 2018.

Homoki-Nagy Mária – Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsanna – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára.* (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica; Tom. 81.)
Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018.

Lőrincz József – Koósné Mohácsi Barbara – Lukács Krisztina – Pallo József:
Büntetés-végrehajtási jog.
ELTE Eötvös, Budapest, 2017.

Molnár Gábor – Koltay András (szerk.): *Bonus Iudex: Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából.*
Kúria – PPKE ÁJK, Budapest, 2018.

¹ Összeállította: Jónás Irén könyvtáros, Országos Kriminológiai Intézet.

Polgári jog/polgári eljárási jog

Gál Judit – Juhász László – Mika Ágnes: *Társasági jogi perek 2018*.
Új magánjog sorozat 15. kötete (szerk.: Gál Judit), HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Julesz Máté: *Orvosi jog működés közben: a hálapénztől a kártérítésig*.
Medicina, Budapest, 2018.

Nemzetközi jog

Glavanits Judit (szerk.): *A nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok egyes aktuális kérdései*.
Gondolat, Budapest, 2018.

Glavanits Judit (szerk.): *Impacts of the EU Law on National Legislation/Az uniós jog hatása a nemzeti szabályozásra*.
SZE DFÁJK, Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszék, Győr, 2018.

Jóri András – Soós Andrea Klára: *A GDPR magyarázata*.
HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Lamm Vanda: *Emberi jogi enciklopédia*.
HVG-ORAC, Budapest, 2018.

Alkotmányjog/Közigazgatási jog

Csepeli György – Örkény Antal: *Nemzet és migráció*.
ELTE Eötvös, Budapest, 2018.

G. Karácsony Gergely (szerk.): *Az elektronikus eljárások joga*.
Gondolat, Budapest, 2018.

Lenkovics Barnabás: *Ember és jog*.
Dialóg Campus, Budapest, 2018.

Stumpf István: *Reinventing government*.
Gondolat, Budapest, 2017.

